СРБСКІЙ

ЛѢТОПИСЪ

1858.

II.

ИЗДАЄ

МАТИЦА СРБСКА.

ГОДИНА XXXII. — КНЬИГА 98.

У БУДИМУ 1859.

У печатньи ц. и кр. свеучилишта пештанскогъ.

СРБСКІЙ

ЛѢТОПИСЪ

ЗА ГОДИНУ

1858.

СВЕСКА ДРУГА.

ГОДИНА XXXII. КЊИГА 98.

ИЗДАЄ

МАТИЦА СРБСКА.

УРЕЂУЄ

ІОВАНЪ ЂОРЂЕВИЋЪ.

У БУДИМУ

Словима ц. и кр. свеучилишта пештанскогъ.

1859.

Нед. бр. 25 1 11

Ofen,

gedruckt in der k. k. Universitäts-Buchdruckerei 1859.

Садржай.

		Стр.
I.	Ђурђа Сремца књига о пропасти краљевства мађарскоґ. (Georgii Sirmiensis epistola de perdicione regni Hungarorum) Одъ I. Ђорђевића . . .	1
II.	Позная словописа, одъ А. Драгосављевића . .	72
III.	Сватанѣ словописне оскудице, одъ А. Драгосављевића	80
IV.	Пѣсме: 1. Старацъ, одъ I. I.	84
	2. Санъ Хафисовъ, одъ Л. К. . . .	85
	3. Изборъ, одъ Д. П.	86
	4. Басна, одъ I. I.	87
	5. Бѣгунацъ Лельо, прев. К. Бошковићъ .	87
V.	Србске Пословице. Прво Коло. Одъ К. . . .	89
VI.	Преводъ Илияде. (*A*, 1—317) Одъ Л. Костића .	109
VII.	Питомци Саве Текелић	123
VIII.	Іованъ Баро (рођ. 1761. † 1791). Одъ -ћа . .	133
IX.	Дѣланѣ Матице Србске год. 1858 . . . ,	139
X.	Некрологія	201
XI.	Смѣсице	204

I.

ЂУРЂА СРЕМЦА КЊИГА

О

ПРОПАСТИ КРАЉВСТВА МАЂАРСКОГЪ.

(Georgii Sirmiensis epistola de perdicione regni Hungarorum).

О овоме занимљивомъ дѣлу споменуо самь нѣшто мало у првой свески овогодишњега Лѣтописа на стр. 222. Скоро у исто време донео є и 75. брой Србски Новина о истоме предмету мало обширніе извѣстіе. Но ни овдѣ ниє све наведено, што бы намъ о томъ дѣлу знати валяло; исторійска важность и велика занимљивость нѣгова у споменутоме извѣстію само є наговѣшћена. Цѣль є овога чланка, читаюћій свѣтъ нашъ са истимъ дѣломъ већма упознати. Надамъ се, да ћу тимъ и онима на услугу быти, кои нису у станю, да књигу ову у оригиналу читаю; а ни за оне, кои бы желили самъ оригиналъ читати, неће излишно быти, ако овдѣ као у прегледу све оно нађу, што бы имъ при читаню књиге за нѣкій правацъ служити могло.

Рукописъ дѣла овога налази се подъ бр. 8649. у царской дворской библіотеци у Бечу. Одавдѣ га є

преписао г. Густавъ Венцелъ, професоръ права на ц. и кр. свеучилишту пештанскомъ, и на свѣтъ га издао историйскій одсѣкъ мађарске академіе. Дѣло є печатано у Пешти 1857. на повећой осмини и на 410 страна; предговоръ є писао г. проф. Венцелъ.

Изъ овога предговора, кои 34 страна заузима, навешћу по гдѣшто, што се къ болѣмъ разумѣваню самога дѣла изискує. Гдѣ устреба, додаћу и оно, што самъ при читаню ове кньиге самъ примѣтио. И тако ћемо говорити 1) о рукопису бечкомъ; 2) о списателю Ђурђу Сремцу; 3) о споляшньой форми дѣла, о єзыку и начину писаня, коимъ се списатель служио: 4) о садржаю дѣла; 5) о историйской важности дѣла, особито у колико се то насъ Србаля тиче. Гдѣ годъ буде нужно, позваћу се на дѣло само. Далѣ назначићу сва мѣста, коя се на насъ односе, одъ кои ћу гдѣкоя и у оригиналу са србскимъ преводомъ саобштити.

I. Рукописъ. По досадашньимъ библіографійскимъ извѣстіяма осимъ овога бечкогъ рукописа, кои є г. Венцелъ преписао, не зна се више нигдѣ за другій какавъ рукописъ, кои бы спомепуто дѣло Ђурђа Сремца у себи садржавао. Сви кои су досадъ што о нѣму споминяли, само су изъ овога бечкогъ рукописа црпили.

По свима споляшньимъ и унутрашньимъ знацима судећи, увѣренъ є г. Венцелъ, да є истый рукописъ собственомъ рукомъ Ђурђа Сремца писанъ, као што то на првомъ листу рукописа назначено стои. Одъ почетка па до края свуда є єдна иста рука, само се види, да є доцніе туђомъ рукомъ на више мѣста коє шта додавано, брисано и мѣняно.

Писано є на цѣломъ табаку и на врло обычной

артіи; писмо є тако утрпано, да є єдва остало мало мѣстанца по краєви за она доцнія додаваня. Листови су оловкомъ означени, и има их свега 125. Но право дѣло Ђурђа Сремца свршує се већъ на 120-томъ листу; а послѣ тога долази на петъ листій мало дѣлце о смрти краля Лауша II., али ово ниє више Ђурђевъ посао.

Писмо є на сву мѣру рђаво и небрежльиво; и због тога се тешко дає читати. Изгледъ слова и правописъ сасвимъ є изъ XVI. вѣка, само што є списатель и у овоме одвише небрежльивъ и несталанъ, нити се у употребляваню велики слова и у писаню рѣчій и на каква правила обзире.

II. Списатель. У рукопису томе на првомъ листу списатель самъ себе пише Ђурђемъ Сремцемъ (Georgius Sirmiensis), и вели да є био капеланомъ краля Лауша II. и Іована Заполѣ. Сремацъ (Sirmiensis) не значи овдѣ презиме, но домовину списателѣву. Иначе наводи у самой књизи, како га Србльи зову „Ђурђу попе“ (Gijwrgijw pope, стр. 95.), а и краль Іованъ зове га „сладкій поп-Ђуро (edes Gwrpaph, стр. 162). Онъ є био родомъ изъ Каменице, као што то на више мѣста споминѣ. Родио се око године 1490. Іошъ у дѣтинству своме ступио є у црквену службу као пѣвчикъ; послѣ као свештеникъ био є капеланомъ кодъ мађарскогъ племића Якова Банфіе, затимъ кодъ варадскогъ бискупа Франѣ Перинъіе, а найпослѣ кодъ краля Лауша II. и послѣ мохачке битке кодъ Іована Заполѣ краля до овога смрти 1540. — Наскоро послѣ Запольине смрти списао є ово дѣло и посветио га є Антонію Врančићу, ондашњемъ препозиту ердељскомъ. Затимъ га налазимо год. 1548. на бечкомъ свеучилишту као ђака, а о њговомъ доцніємъ

животу незнамо више ништа. — За карактеристику нѣгову іошъ се слѣдующе навести може:

1. Онъ ниє био ученъ, нити естетично изображенъ, као што се то найболѣ изъ самога дѣла нѣговогъ види. Имао є нѣшто мало обычногъ богословскогъ знаня, съ конмъ се на више мѣста размеће, али то и єсте све. Чимъ є радъ, да своє знанѣ и у другомъ чему покаже, таки у грубе и смѣшне погрѣшке пада. Особито є залюблѣнъ у тројанскій ратъ, али што годъ одандѣ наведе, то све наопако испадне. Тако н. пр. Андромаха, Екторова жена, кодъ нѣга се зове Дромедента (стр. 366), Калханта Грка прави онъ епископомъ (!) тројанскимъ (стр. 92) и т. д.

2. Порекломъ био є Мађаръ, баръ се свудъ за Мађара издае. Али є и српски знао, Срби су съ ньиме у тесномъ саюзу были и према нѣму особито повѣренѣ имали. Онъ є у овой кньизи свуда као нѣкій посредникъ и тумачъ између Србаля и Мађара; онъ пише молбенице српскимъ войницима, кадъ ови свою мѣсечну плату траже (стр. 95. 162); онъ одлази српскимъ войводама у логоре као галопенъ (стр. 214); на више мѣста у кньизи своіой наводи српске рѣчи, као: хвала Богу (falabogw, стр. 89), перянице (peirianice, стр. 158), ко є твой (ko ye thwoi) и мы смо (mi zmw, стр. 214), добро (стр. 363), и на стр. 95. читавъ говоръ српски войника „ђурђу попе! што то нами срамоту чини, по ако Угрими не требує Београдъ, требує цару.“ (Gijwrgijw pope stoto, namij ztrametw cziny noo ako vgrimi netrebuie beiograd trebuie charow).

3. Одтуда се дає изяснити она приятельска наклоность према Србльима и Мађарима, коіомъ се

цѣло ово дѣло одликує, и коя га често према другимъ народима неправеднимъ чини. Ђурђу Сремцу Србльи и Мађари скоро су све едно. Како се ватрено заузима онъ на стр. 95. и 96. за Србље војнике изъ Београда, Земуна и Сланкамена, кои су дошли у Будимъ да одъ краля Лауша свою плату траже, и како грди препозита Павла државногъ благайника, називаюћи га лоповомъ (latro) за то, што є овай Србље на недостойный начинъ предусрео! Кадъ се Петаръ Перинъія ердељскій војвода спрема да иде противъ Іована Црнога (Jovan Char, Іованъ Царъ), онда се Ђурђе Сремацъ изъ петиња жила упинѣ да предупреди бој између Србаља и Мађара, плашећи Мађаре са Србльима, за кое вели да су у бою вѣшти и да имаю снажне мишице. (Ipsi quidem Traciani sunt valde experti, et cauti et astuti, et gens robora in lacetis suis, стр. 163). Србље и Мађаре држи за добре војнике, и Србље назива Ахиловимъ родомъ (Hungari valde sunt durabiles, et Traciani de Akili genere, стр. 392), а на истомъ мѣсту куди војнике нѣмачке, таліянске и турске, а на стр. 290 и словачке. Но покрай све любави къ Мађарима, готовъ є о ньима кадъ и кадъ и мало опорије изразити се, споминюћи гдѣкое ньове мане на стр. 75. 81. 88. 89. 91. Уобште є одвећъ искренъ; што му є на срцу, то и на єзыку. Онъ искрено приповѣда, како є овдѣ или ондѣ грђенъ или управъ и бієнъ био (стр. 139. 162. 207), како се спремао, да што у битки за себе уплячка (стр. 217) и т. д.

4. Због свога нискогъ порекла и услѣдъ жалостны успомена, кое су съ простачкимъ ратомъ (год. 1514) скопчане, ние био особитый приятель ондашнѣ мађарске аристократије, на кою виче, гдѣ

годъ прилике добіє, дающи іой онакове и іошъ ружніє титуле, каквима є и препозита Павла нагрдио.

5. Свуда се показує као ревностный римокатоликъ, кои на протестанте већма мрзи, но на саме Турке.

III. Споляшна форма овога дѣла т. є. єзыкъ и начинъ писаня тако є особитъ и у своіой струци єдинственъ, да є врло тешко іошъ єдно дѣло наћи, коє бы се у томъ погледу съ Ђурђевомъ књигомъ сравнити могло; шта више историйска критика има особито тешкій задатакъ, ако ће о истомъ дѣлу правично да суди.

Латински є писано; али є овай латинскій єзыкъ тако искваренъ, да ту одъ какве годъ правилности ни трага нема.

Подъ владомъ краля Матіє Корвина (1458—1490) цвѣтао є у Мађарской латинскій єзыкъ, и мало по мало пробіяо є себи путъ изъ выши кругова у ниже. Послѣ смрти Матіине подъ кралѣмъ Владиславомъ II. (1490—1516), Лаушомъ II. (1516—1526), Іованомъ Запольомъ (1526—1540) и Фердинандомъ I. (1526—1564) у непрестанимъ ратовима и немирима класичне науке и текъ одскора пробуђена просвѣта пођоше опетъ наглимъ кораком натрагъ; латинскій єзыкъ, кои є међутимъ говорнимъ єзыкомъ већъ и кодъ ниже класе постао био, у той истой мѣри губио є све више одъ лѣпоте и чистоте своє, мѣшаюћи се съ народнимъ живимъ єзыцима. Тако се развио изъ класичногъ латинскогъ єзыка тако названый обычный латинскій єзыкъ (lingua latina vulgaris), кои се ниє више у школи, но изъ говора — као и други живи єзыци — учио, и коимъ се сви они служили, кои су

не имаюћи праве класичне изображености ипакъ нѣшто више одъ обычногъ простака важити тели.

Изъ овогъ узрока одвећъ є занимльивъ и овай искварены латинскій єзыкъ, кои се у дѣлу Ђурђа Сремца налази, єръ намъ показує опай степенъ изображеня, на коме се онда ишла мађарска интелигенція налазила, коє бы у другимъ писменимъ спомеництма узалудъ тражили.

Ако когодъ, ма овлашъ само, исто дѣло прегледи, одма ће на умъ узети, да Ђурађъ Сремацъ ниє латински, но мађарски (а на гдѣкои мѣсти и србски) мыслио. Тако є на више мѣста, гдѣ се латински изразити ниє умѣо, мађарске (а и србске) рѣчи помећао н. пр. equus pej (стр. 121.), перянице (158), táltokok (158), albus equus szeplös (164), и т. д.; — тако є свойствена имена онако исписао, како их є мађарскій простъ народъ изговарао н. пр. Cilling Ispán (Цельскій Улрикъ); Georgius Markoláb (Мархіонъ Ђорђе, Markgraf *); Grozanz (грофъ Никола Салмъ) и т. д.; — тако є одъ почетка до краја све пуно мађарски (и србски) идіотизама, да на многи мѣсти нисмо у стању латинскій текстъ ни разумѣти, докле га на мађарски (или кадкадъ на србски) не преведемо н. пр. на страни 21.: cum suis paribus (мађ. feleivel); bene videas Rex te ipsum (гледай кралю самогъ себе!) и т. д.

Покрай тога одма ће упасти у очи, како списатель съ латинскимъ єзыкомъ безъ свакогъ сажалѣня поступа. Не пыта се ту, коєгъ є рода коя рѣчь? По коємъ склоняню или спрезаню иде? Како кадъ дође, онако се и напише. Ту се може читати:

*) Да ниє и porkoláb = Burggraf?

secundum posse meo, intencionis mei, ewadebis, experiabor, referauit, potuebat, poteret и т. д.

Латинске рѣчи кадкадъ по нѣкомъ особитомъ калупу прекрая н. п. castor мѣсто castra; кадкадъ сасвимъ нову рѣчь склопи, кою ћешъ у Шелеровомъ рѣчнику заманъ тражити, н. пр. perpera (стр. 127) ulnassent (стр. 98) и т. д.; кадкадъ рѣчима друго значенѣ, коє немаю, подмеће н. пр. urgere мѣсто: urere; astutus м. prudens; explorare значи кодъ нѣга пратити; eligere значи послати; amittere — оставити; ingenia — топови; кадкадъ сасвимъ противно имъ значенѣ дає н. пр. deorsum кодъ нѣга значи горе, а seorsum (мѣсто sursum) значи доле.

Због тога є на многи мѣсти тешко погодити правый смысао рѣчій и праву намѣру списателѣву. Єдно и исто мѣсто нужно є кадкадъ по више пута прочитати, такова мѣста нужно є често са другимъ подобнимъ мѣстима сравньивати, докле се право значенѣ єдногa или другога изражая као годъ заго-нетка каква не изнађе. Но кадкадъ ни то ниє могуће, и онда не остає друго, но да се нагађа само, као што то и самъ г. Венцелъ, кои ми є нѣка потежа мѣста протумачити любавь имао, изрично исповѣда.

Ако изузмемо ову єдну незгоду, коя у осталомъ читаню и разумѣваню цѣлога дѣла врло мало смета, — признати морамо съ друге стране, да управъ ова коначна равнодушность списателѣва према класичномъ латинскомъ єзыку овоме дѣлу особиту занимльивость и цѣну дає. Начинъ приповѣдания тако є живъ, да читатель, ако га непрестане и безбройне граматичне погрѣшке не поплаше, цѣло дѣло све до края съ великимъ задовольствомъ проћи

може. Читаюћи дѣло ово чини се, као да ђурђа самогъ слушамо, како намъ о своима и о државним догађаима просто, искрено, и безъ икаквогъ ораторскогъ накита приповѣда, а ово све небы было, да се онъ по примѣру други историка на споляшну елеганцію више обзирао.

IV. Садржай дѣла. Списатель одма у почетку дѣла свога наводи годину 1484., но приповѣдка нѣгова починѣ управо одъ распре између Владислава Хунядіе и Цельскогъ Улрика. Затимъ брзо прелази време владе краля Матіе, а обширніе приповѣда о догађаима послѣ смрти Матіине до године 1543., кадъ е Столный Београдъ и Острогонъ у турске руке пао.

Уобште е писао најобширніе о онимъ догађаима, кое е самъ непосредно доживио; али е уедно и то додавао, што е одъ други слушао. И тако су саставне чести дѣла нѣговогъ ове три: 1. Спомени и приповѣдке, кое су у народу о најближой прошлости маћарской биле; 2. Догађаи, о коима онъ самъ као очевидацъ говори; 3. Саобштеня, коя е о догађаима онога истогъ доба одъ други слушао.

1. Гатке и приповѣдке изъ усти народа извађене, кое у овомъ дѣлу налазимо, имаю свою вредность у толико, што изъ ньи сазнаемо, шта е простъ маћарскій народъ о најглавніима догађаима приповѣдао и за истину држао, а што се послѣ већиномъ позаборавляло; али их не смѣмо држати за вѣрне свѣдочбе и доказе, да се све онако и збыло, као што се приповѣда. Гдѣкоя одъ овы гаткій, као н. пр. о смрти краля Матіе (стр. 26), остала е ошъ и садъ кодъ простогъ народа; и тако дае се мыслити, да е ђурађъ и друге вѣрно побилѣжо. Вреднио е само примѣтити, како се онъ свакимъ могућимъ начиномъ

трудио, да и обєктивну истину сазна; због чега нѣколико саобштеня нѣговы п. пр. да є своимъ очима видио онай сто и древеный кипъ, покрай коєгъ є Цельскій Улрикъ убієнъ (стр. 3.); да є своимъ очима видио на ископаномъ тѣлу краля Лауша II. три ране (стр. 133. 134) и т. д. могу и предъ историйскомъ критикомъ свою важность имати.

2. Као у свакимъ овога рода дѣлима, тако и у Ђурђевой кньизи найважнія су она саобштеня, гдѣ списатель приповѣда, шта є самъ своима очима видио, или у чему є самъ лично учествовао. Овамо спада што о Турцима и ньиовомъ воєваню прича: за исторію краля Іована Заполѣ нема другога дѣла, коє бы се у овомъ погледу съ Ђурђевомъ кньигомъ споредити могло, єрбо є скоро непрестано у кралѣвой пратньи био, и све люде, кои су се у Іовановомъ двору виђати дали, лично познавао, па о ньима и о самомъ кралю толике силне историйске анекдоте покупио, коє за карактерисанѣ ньиово довольно матерієе даю. Исто то важи о о опоме, што є о Србльима спомињао, и слободно се рећи може, да за исторію оны Србаля, кои су у првой половини XVI. вѣка на полянама Мађарске, садъ заєдно съ Мађарима, а садъ опетъ противъ ньи, подъ своимъ собственимъ поглавицама борили се, поузданієгъ извора одъ овогъ Ђурђевогъ дѣла нема.

3. У ономе, што Ђурађъ само изъ чувеня приповѣда, треба быти на опрезу, и не примати свашта за готовъ новацъ; єръ є Ђурађъ свашта примао, што му се годъ приповѣдало.

V. По досадъ реченоме у станю смо садъ и историйску важность истога дѣла опредѣлити, у колико се т. є. Ђурђева кньига као изворъ за историйска испытиваня сматрати може?

Ако узмемо стварь са гледишта историйске критике, онда се дѣло ово не може никако правомъ историомъ назвати. Али бы и съ друге стране одвише претерано было, кадъ бы се дѣло ово само као гола збырка одъ гаткій и приповѣдкій сматрало, коіой се ништа поуздано вѣровати небы могло. Највећа вредность овога дѣла у томъ се састои, да насъ непосредно у оно доба патрагъ ставля, у комъ є списатель живио, и изъ коега разне догађае и односења предъ насъ износи. Овака се дѣла данасъ мемоарима зову, и предъ историйскомъ критикомъ толико важе, колико смо о способности и поштенію списателѣвомъ увѣрени.

Оволико о дѣлу уобште. Остає іошъ да избројимъ важнія мѣста у кньизи, као и она, коя се Србаля тичу. Ступаћу овдѣ онимъ истимъ редомъ, кои є у кньизи самой, и свагдѣ ћу се позвати на дотичну главу (capitulum, има их свега 111) и страну. Римскій брой значиће главу, а арапскимъ броємъ означићу страну. Важнія или карактеристичнія мѣста исписаћу сасвимъ, а за любавь оны читателя, кои латиски незнаю, или немаю кадъ, да се съ рогобатнимъ ћурђевымъ стиломъ муче, додаћу и србскій преводъ, у колико самь га я съ помоћу г. Венцела разумѣти могао.

Гл. III. стр. 4. 5. 6. На више мѣста се спомиње, да є шуре Сибинянина Янка (Іована Хунядіе), а уякъ Владислава Хунядіе и краля Матіе, Михаило Силађія, съ мађарскимъ великашима кралю Владиславу V. заиста ишао о глави, боєћи се освете кралѣве због убієногъ Улрика Цельскогъ.

стр. 7. 8. Смрть Владислава Хунядіе описує се овако: „Tam vir excellentissimus, quam filius gubernatoris erat, et nepos Sigismundi erat; et habebat crispos crines ad modum Absolon, et paruum aureum crucem in comam capitis recicuerat. Et palatinus subito precepit, ne elongabitur vita sua, sed breuiatur. Mox tortor Budensium ictum fecit cum gladio; inprimis innocius permansit, secnndo et terciario sine lesione permansit. Iste strenuus vir erexit illico de terra, voce magna dixit; „Audiamus decretum nostrum Hungarie: Quod si ter ictum tortoris potest subferre aliquis ad puniendum capitis, sua fortuna iam liberatus est.“ Dixit palatinus Nicolaus: „Tociens quociens ictum habeat a tortore, donec caput a corpore abscissa sit.“ Quod audiuit Ladislaus Waidafia, crucem de colua sua solus accepit, et ad manus tortoris, et tortor ad manum judicis et flexis genibus ter clamavit „Jesum“; et in primo ictu dedit caesum caput; et corpus sepelitur cum capite aput sanctum Joannem in claustro monachorum cheri et sic.“ Српски гласи: (Владиславъ Хунядія) бьио є отмѣнъ човекъ, као сынъ губернатора (Іована Хунядіе) и унукъ Сигисмундовъ *); имаѣаше кудраву косу као Апсолонъ (Авесаломъ), и малый златанъ крстъ у коси сакрывенъ. Палатинъ (Никола Гара) одма заповѣди, да му се животъ не продужи, но скрати. Будимскій џелатъ удари га палошемъ; на првый ударъ остане читавъ, а и на другій и трећій ударъ не бы му никаква вреда. Овай юнакъ одма устане са землѣ и повиче: „Чуймо нашъ маѣарскій законъ! Ако кои осуѣеникъ уздржи три џелатова ударца, ослобоѣенъ є своіомъ срећомъ.“ Рече палатинъ Никола: „Ма колико удараца добио одъ џе-

*) По овоме бы бьио Сибињанинъ Янко сынъ цара Сигисмунда.

лата, докъ му се глава одъ трупа не одвали.“ Кадъ то чуѥ Владиславъ войводинъ сынъ, скине самъ са своѥга врата крстъ, и преда га у руке џелатове, а џелатъ у руке судіине и клекнувши викне трипутъ име Исусово; и одма на првый ударъ буде му глава одсѣчена; а тѣло съ главомъ заѥдно саранѣно буде кодъ Св. Іована у манастиру черски монаха, и тако.

Гл. IV. стр. 9. Приповѣда о смрти краля Владислава V. „cumque Rex intrauerat ad carinam, mox Michael cum suis paribus Regem in carina obumbrat et cum in medio flui Danubio repente regem Ladislaum capientes, ad collum saxum magnum aplicantes et in aquam submerserunt.“ т. ѥ. „кадъ ѥ краль ушао у лађу, таки навали Михаило (Силађія) са своіомъ дружиномъ на краля у лађи, и на средъ рѣке Дунава нагло счепаше краля Владислава, везаше му великій каменъ о вратъ и загнюрише га у воду.“ Овдѣ нема ни рѣчице истине; за то и стои одма на истомъ листу назначено ово: „Non est verum, quod Ladislaus Rex cognomento pulcher sit submersus; sed Prage fuit a Pogyebracio postea Rege Bohemie veneno sublatus.“ т. ѥ. „Ниѥ истина, да ѥ краль Владиславъ, кога лѣпымъ зову, утопљенъ; него ѥ послѣ у Прагу одъ Подѣбрада, доцніѥ чешкогъ краля, отрованъ.“ Али ко ѥ Палацково изредно дѣло „Zeugenverhör“ читао, тай ће знати, да ни ово ниѥ истина, и да ѥ Подѣбрадъ у смрти кралѣвой невинъ.

Гл. VI. стр. 13. 14. Спомиње, како ѥ Михаило Силађія заробио србскога деспота (dezpotum Racianorum principem), како га ѥ шестъ мѣсецій кодъ себе у Бѣограду држао, како се деспотъ одкупио, како су деспотови люди одкупъ одъ Мађара натрагъ отели, и томъ приликомъ Владислава Силађіевогъ писара заробили. Најпослѣ, како ѥ самъ Силађія у

турско робство пао и у Цариграду убієнъ быо (стр. 15—17.)

VII. 17. Споминѣ, како є краль Сигисмундъ деспоту србскомъ за Бѣоградъ и Смедерево (Zendwro et arcem Nandor-Albam) у промѣну дао у Мађарской више вароша и градова „Sigismundus Rex multa arces dederat in Hungaria, et possessiones propter illas duas arces predictas, videlicet opidulos Naghtwr, Thizawarzan, Thocai, et Talya, Boldokw, insupar provinciam Borsod warmeget.“

VIII. 20. 21. Како є краль Матія Корвинъ пошао на Бечъ, и како є подъ Бечомъ Димитріє Якшићъ мейданъ дѣлио съ єднимъ Нѣмцемъ. Ево како гласи ово занимљиво мѣсто: „Et vnus e conversus famosissimus vir Theutonicus miles expugnabat Hungaros in sua arma super equum. Et nullus persumebat ipsum exspectare; eumque intuebant, et multa perniciem faciebat de Hungaris. Et commotus erat in visceribus suis, et dixit: „Quis talis vir est, qui precederet istum latronem, mox accomodaret sibi vnam arcem cum proventibus suis.“ Extunc coram ipso astabat vnus miles Racianus Demetrlus Jaksit: „Si mihi accomodaueris Rex que dixisti, ego experiabor cum eo.“ Dedit manus suas Rex ad manus Demetrio Jaksith. Demetrius Jaksit cum militonibus suis preparauit ad pugnam quam optime potest. Secundo die Theutonicus miles per incessum janue Viennensis exiuit, et cepit audacter super equum equitare. Et dixerunt Demetrio Jaksit, quod miles Alemanus jam venit ad *harsch*. Mox Racianus vir ille descendens super equum cum suis paribus, et dixit militibus suis: „Veri testes milites mei, faciatis tm., vt mihi accipiam ad dextram meam frameam; videbitis statim mirabilem miliciam meam, solumodo puguan. cum corde perfecto cum caterua sua.“ Et sic

fccerunt; cumque accepisset ad dexteram suam, ictum unum fecit, et ad duas partes mox dedit casum ateram. Attamen erat totus in ferro coopertus, et dorsinam porcioneu sumsit in manibus propriis suis, et projecit coram Rege in paupilione sua. Rex videns admiratus est valde, quod tam operam dedisset Racianus miles super militem tam famosissimum Theutonicum. Rex ait dolore: „Cur interfecisti? melius mihi viuus duxisses, et eum in Regno meo fouissem propter famosissimam miliciam suam.“ Et Rex promissionem complevit, donauit sibi arcem Korogy. Racianus miles videns Regi tristiciam super militem Theutonicnm dixit ad faciem Regi: „Bene videas Rex te ipsum; si debellare vis, debellemus; sin autem, dimitas in diabolum.“ Rex audiens militis audaciam presumcionis, Rex mox intuens ad Hungaros magnates dixit: „Quid faciamus de eo?“ Consiliauerunt, ut eligeret ad domum suam, quia nunc viget, quod Turcus est in Transiluania nomine Alibek, vt sit ibi in bello cum Paulo Kinisi. Et sic factum erat. Jaksit currit cum caterua sua ad domum.“ т. є. „И єданъ између непријателя врло разглашенъ нѣмачкій юнакъ додіяо є Мађарима оружанъ и на коню. И нико га не смѣђаше дочекати; само га гледаху, и многе покоре чињаше одъ Мађара. И (краль) разлюти се у срцу своmъ, и рече: „ко є тай юнакъ, да ми надбіе овога лопова, таки бы му поклонио градъ єданъ са свима приходима.“ На то стане предъ нѣга єданъ войникъ Рацъ Димитріе Якшићъ: „Ако ми дадешъ кралю што си казао, я ћу покушати съ ньиме.“ Краль даде руке своє у руке Димитрія Якшића. Димитріе Якшићъ съ войницима своима спреми се за битку како најболѣ може. Другій данъ нѣмачкій воякъ изиђе на бочку капію, и почне дрзновено свога коня заигравати. И

яве Димитрію Якшићу, да є нѣмачкій воякъ већъ изишао на мейданъ. Онда Рацъ овай скочи на коня са своіомъ дружиномъ, и рекне своимъ войницима: „Прави свѣдоци войници мои, дайте ми само да узмемъ у десницу мачъ мой; одма ћете видити моє дивно воєванѣ, борећи се самъ самцитъ одважно съ нѣговомъ четомъ.“ И тако учине; а кадъ узме (мачъ) у свою десницу, удари єданъ путъ, и одма га на двѣ поле свали на землю. Али є (Нѣмацъ) био савъ у гвозденомъ оклопу, и (Якшићъ) узме стражню половину самъ у своє руке, па є баци предъ краля у чадору. Краль кадъ то види, дивио се врло, како є рацкій войникъ тако свой посао свршио съ разглашенимъ нѣмачкимъ войникомъ. Краль рече жалостиво: „А што си га погубио? болѣ да си ми га жива довео, да га у моіой земльи ранимъ и негуємъ због нѣгова славна юнаштва.“ И краль испуни обећанѣ, поклони му градъ Короњъ. Рацъ войникъ видећи краля ожалошћена због нѣмачкогъ вояка рекне кралю у очи: „Добро гледай кралю сама себе; ако ћешъ да се біємо, а оно да се біємо; а ако нећешъ, пуштай насъ до ђавола.“ Краль чувши войникову дрскость и слободу, погледа у мађарске великаше и рекне: „Шта да радимо съ ньиме?“ А они му свѣтоваше, да га пошлѣ кући, єръ се чує, да є Турчинъ у Ердељу по имену Алибегъ, па да тамо буде у войсци съ Павломъ Кинишіомъ. И тако и буде. Якшићъ оде са своіомъ четомъ кући.“

стр. 23. Србски коняници рѣшаваю предаю Беча кралю Матіи. „Iblico Rex ira convictus misit quattuor millia milites equites precipue Racianos super Vienam vrgen. cum igne et cum gladio, sanguinem effunden. inuocen., continen. religiosos pari pena punicbant. Quare clangor magna inter Germanos. Quod

audientes heri Vienenses tremuerunt, et miserunt alium legatum ad Regem“, — — — — — — — —
„et promisserunt civitatem Regi sub tali forma fidei Regis, ut ipsos Germanos in civile juris observaret eos, et ipsi juramentum fecerunt sepcies.“ т. е. „Одма краль гнѣвомъ обузетъ (што су га преваромъ убити кушали) пошлѣ четыри иляде коняника понайвише Раца на Бечъ, кои су палили и сѣкли, крвь проливали невину, и духовна лица равнимъ начиномъ казнили. За то се великій жагоръ међу Нѣмцима роди. Ово чувши граћани Бечки поплаше се, и пошлю другога посланика кралю“, — — — — — — — — — —
„и обећаю кралю варошь на тай начинъ, ако се закуне, да ће Нѣмце у њинима граћанскимъ правама оставити, и они положе заклетву седамъ пута.“

Мало ниже стои кратко извѣстіе о побѣди надъ Алибегомъ: „Et eodem die percussus erat Alibek Turcus in Transilvania per Paulum Kinisi cum Stephano Batori et dezpotus et Jaksit cum suis catervis, et Alpinus Bozorad vaida et famosissimus vír Sciticus Michael Pettkay.“ т. е. „И тай истый данъ надбію Алибега Турчина у Ерделю Павле Кинишія и Стеванъ Баторія и деспотъ (кои???) и Якшићъ са своима четама и Бозорадъ влашкій войвода и чувеный Маћаръ Михаило Петкаія.“

IX. 25—27. Приповѣдка о смрти краля Матіе. „Interim vallo tempore clam magnates et principes fecerunt concilium in vno latibulo contra Regem, et dixerunt: „Quidem faciamus de Rege? quoniam mouere wlt interim noviter bellum, videlicet super mare et super Ister flui; et insuper terram wlt eciam alienam gentem copiosam inducere. Ipse maledictus homo non wlt cessare neque nobis quiescere cum liberis nostris in domo propria nostra. Ergo quid faciamus?“ Respon-

dit compater suus Stephanus thezaurarius: „Interficiamus.“ Responderunt alii pares eo: „Non possumus, quia fores suas walde tenent cubiculari sui.“ Ait Stephanus thezaurarius: „Ego semper intrare possum et scrutare, quando vnus remanebit ex cubicularibus cum eo, et tunc possumus bene interit eum.“ Et preapticauerunt vnum gladium triaculas more Bohemorum. Et antequam Regi prenosticauerant, quod dira morte oportet sibi ex hoc mundo ire ad patrem celestem, et semper in memoriam tenebat, et in corde semper tristis erat. Quod jam fuit Rex exploratus per compatrem suum Stephanum accipien. sine manubrio predictum gladium sub tunica sua, et secum duos alios principes, vt cumque venissent ad ostium, pulsare cepit. Et Rex tm. solus juxta ignem calefaciebat se, et erat in vere mense Aprili. Et dixit Rex cubiculario: „Videas quis est; si erit aliquis excepto Stephano, non permitas intrare.“ Et ostium aperuit cubicularius, et mox ipsum per gulurem suum raptus est, et vidit cubicularius perniciem suam et Regi. Dixit eis: „Non interficialis me. Ecce ego vobiscum esto volo par.“ Permiserunt eum; intromisit eos. Et cum Rex vidisset eos, dixit eis: „Amici mei intran. ad quid venistis?“ Jam senserat Rex perniciem suam. Dixit: „Compater cicius fac quod facere vultis.“ Mox capien. Regem et ad mensam super projicien. . Et ewaginat triacutum gladium sub palio, et de seorso sub natica truserunt vsque ad pectus. Et tribus diebus ac tribus noctibus cum clangore magno wlulat, et multi volebant videre crudelem mortem suam, hawd neminem permitebant intrare ad Regem. Hoc erat in quadragesima.

Et corpus Regis imposuerunt super ratem per fluuium Ister, et remigatus erat ad Budam. Et tota Hungaría sciscitabatur, quomodo Rex obisset. Isti magna-

tes compilaverunt, quod aulici et cubicularii inter se habuerunt rixam propter contumeliam. Vnus invidebat alium, quoniam inter alios dilectior erat aput Regem. Et ficum assatum asserunt, comedere solebat, et fico venenum composuissent. Hic discernendum est, quod ita fuisset, extunc multi potuissent intrare ad Regem, et vidissent Regi egritudinem. Proplerea hic est suspicio, et in cronica mundi sic scriptum mors sua, quod plewrisis habuisset in corpus. Et in Ramispalmarum ad Albam Regalem deduxerunt cum ingente processione sicut Regem Catolicum verum, et sepultus est anno 1490.“ т. є. „Између тога времена почну се великаши и господа потайно договарати противу краля, говорећи: „Шта да радимо съ кралѣмъ? єръ ће снова да почне ратъ и на мору и на Дунаву а и сувимъ є у намѣри да уведе многій странъ народъ (то су валяда Србльи). Овай проклетый човекъ неће да се окане ни да насъ у миру остави съ дѣцомъ у нашой роѣеной кући. Шта дакле да радимо?“ Одговори имъ кумъ нѣговъ (Матіинъ) Стеванъ благайникъ: „Убіймо га!“ Одговоре му други нѣму равни: „Не можемо, єръ нѣгове слуге яко му чуваю врата.“ Рекне имъ Стеванъ благайникъ: „Я могу у свако доба ући и видити, кадъ одъ слугу єдапъ само остане узъ нѣга, и онда га можемо пайзгодніе уморити.“ И приправе мачъ са три стране оштаръ на немскій начинъ. Іошъ пре тога предсказано є было кралю, да ће грозномъ смрћу да поѣе съ овога свѣта небесномъ оцу, и то є све єднако памтио, па є у своемъ срцу свагда био жалостивъ. Кадъ є краля кумъ нѣговъ Стеванъ већъ био увребао, сакрыє споменутый мачъ безъ балчака подъ ямунце, узме собомъ два друга великаша, и кадъ доѣу до врата, почне лупати. И краль се самъ грѣяше покрай ватре,

и то бияше у пролѣће мѣсеца Априла. И рекне краль слуги: „Види ко є то; ако буде другій ко осимъ Стевана, не пуштай га унутра.“ И слуга отвори врата, а они га счепаю за вратъ, и слуга опази свою песрећу и кралѣву. Рекне имъ: „Немойте ме убити. Ево ћу и я да држимъ съ вама.“ Пусте га на миру; а онъ ньи пусти унутра. А кадъ их краль спази, рекне имъ: „Приятельи мои, шта сте дошли?“ Већъ се досетио краль своіой пропасти. Рекне: „Куме чини брже што сте наумили.“ Одма зграбе краля и баце га на сто. И извади мачъ исподъ япунцета, и одострагъ прободу краля до прсію. И три дана и три ноћи є якао изъ свега гласа, и многи шћаху видити грозну смрть нѣгову, али никога не пуштаху унутра кралю. Ово є было у великій постъ.

И тѣло кралѣво метнуше на лађу и допловише съ ньиме рѣкомъ Дунавомъ до Будима. И цѣла Мађарска распытиваше, како умре краль. Ови великаши измыслише, да су дворяни и собньи служительи између себе были у завади Єданъ є мрзио на другога, што є осимъ други больма примлѣнъ био кодъ краля. И како да є имао обычай єсти сувы смокава, и да су отрова помѣшали у смокве. Овдѣ треба разликовати, кадъ бы то тако было, онда бы многи могли доћи до краля и видити кралѣву болесть. За то є овдѣ сумия, и у кроники свѣта тако є описана смрть нѣгова, да є протисли имао у тѣлу. И на цвѣтну недѣлю донеше га у Столный Београдъ съ великимъ спроводомъ као правога краля католичкогъ, и сарањенъ бы године 1490.

XIII. 33. У битки на полю Чонту, гдѣ є Матіинъ сынъ Іованъ Корвинъ одъ привржениka Владислава II. надбіенъ, были су многи Србльи и Власи у Мађарской войсци: „Imprimis, quum ex vtraque partes

stetissent ad facie, pugnam iniuerunt magnam. Quum seorso multi Raciani et Valaki erat mixtim cum Hungaris, et preualuerunt Joannis exercitium suum; attamen ex vtraque maxima corruerat in campo Chont.“ т. е. „Одма, чимъ су се обе стране угледале, упусте се у велику битку. Изъ долньи предѣла были су многи Раци и Власи помѣшани съ Мађарима, и надбили су Іованову войску; али е съ обадвѣ стране врло много пало на полю Чонту.“

стр. 35. Споминю се добра Іована Корвина у Мађарской: Ђула, Вилагошъ, Суботица у Бачкой, Черевићъ у Срему. (Gywla arcem in Kereskez cum sessionibus suis; — — arcem Vilagoswar cum suis prouentibus; — — — arcem in Bachmegye Zabattka cum telluris suis; — — — — — juxta Danubium flui (in) insula Sirmiensi arcem Cherwgh, cum pertinenciis suis).

XIV. 37. Похвално се говори о Срблъима; кои су подъ Павломъ Кинишіомъ одбили полячкогъ краля Алберта одъ Кошице. „Rex Albertus ira commotus obsedit Cassouiam, et jacuit sub ea in duobus mensibus et decem diebus. Inde quidém Paulus Kinisi cum Tracianis de seorso et cum variis gentibus, et Stephanus Bator et Strigoniensis concesserat gentem suam sub ducatu eorum. Erat in diebus illis frigora magna in ieme cum niuibus ingente, et cum peruenissent ad Regem Albertum, illico castra metati erant. — — — Quidam gens Traciana siue Mirmidones Achili genere multos Polonos nocte subtrahebant, et vinctos perducebant ad limites Turcarum. Gens Polonica, quoniam tenua esset, non potuit tanta miseria abstinere, sicut illi ex parte Hungaris. Vidit Rex Albertus, quod in dies defecísset in populo suo; mouit versus Poloniam aciem, et persequebantur pauperes sicut agneli per

lupos, qui ad limitem Polonorum expugnauerunt eos, et sic Rex Albertus preuaricatus erat.“ т. є. „Краль Албертъ гнѣвомъ обузетъ обсѣдне Кошицу, и лежаше подъ ньоме два мѣсеца и десетъ дана. На то дође Павле Кишишія съ Рацима одъ доле и съ разнима четама, и Стеванъ Баторъ и Острогонскій (арцибискупъ) дадоше своє чете подъ нѣгову управу. Оны дана бияше яка зима съ великимъ снѣгомъ, и како стигоше до краля Албертa, таки се улогорише. — — — Нѣки изъ рацке войске као Мирмидони Ахиловога племена многе Поляке поћу заробљяваху и везане одвођаху на турску границу. Војска польска, слабіи будући, не могаше толике неволѣ сносити, као они съ мађарске стране. Види краль Албертъ, да му се войска одъ дана на данъ умалює; и крене войску у Польску, и гонѣни быше сиромаси као яганьце што гоне вуци, и узбише их до польске границе, и тако краль Албертъ бы изигранъ.“

XV. Споминѣ се државный саборъ, кои є краль Владиславъ о сви свети 1494 у Бачу (?) држао (Et fecit congregationem Rex Ladislaus in Bachia ad festum omnium sanctorum), и како є на Св. Андрію обсѣо Илокъ (et obsedit arcem Serem-Vilak in profesto Andree Apostoli).

У главама XVI. XVII. и XVIII. приповѣда се, како є Емерикъ Терекъ, кральицомъ наговоренъ, отровао сынове и кѣерь Іована Корвина и како є удовица Іованова Беатрица Франгепанска по другій путъ се удала за ђорђа мархиона бранденбуршкогъ, кои ю боємъ умори, да бы нѣно благо наслѣдио.

XX. 50. 51. Оригиналиа приповѣдка о Павлу Кишиши. „Et Paulus Kinisi obmutescebat, et sic de mun-

do exalauit, propter sacerdotem vnum in Themeswar, quod ad rotam molendinis fecerat ligare nudum. Et mira res erat, quod molendini rota steterat cum sacerdote; et in hodierno die ciuitas est in testimonio sacerdotis. Et dicebat Paulus Kinisi: „Vere iracundus, est compater meus Deus.“ Et propter alteram causam quod decimam episcopi Chanadiensis omni anno sibi representare fecerat ad arcem Themeswariensem. Et propter eciam tertiam causam, quod nil curabat de excommunicacione ecclesie. Et post mortem ipsius suspensa erat anima vsque ad annum integrum, quia nocte dieque multa pulsabat, et ollas frangellat ac clopernizabat. Hoc videntes religiosi claustrales et parochus, valde famabatur in vita bona sua nomine Demetrius in ciuitate Themeswar; et misertus fuit super compatrem suum Pauli Kinisi, quia filium suum baptizauerat. Fecit grande commemoracionem pro anima ipsius, et imolare vitulos et ircos ac volatilia occissa pro anima ipsius; et hostias copiose obtullerat sacerdotibus, et religiosis et pauperibus; quamobrem contra paganos erat valde tutor et fidelis Ecclesie. Et ista coram Deo altissimo in memencione faciebant viri adoratores, et sic amplius vnus comparuit.“ т є. „И Павле Кинишія оньми и тако оде са свѣта, због пѣкога свештеника у Темишвару, кога є на точакъ воденичный дао везати нага. И чудна стварь бы, да воденичный точакъ стаде са свештеникомъ; и дань данашныій є цѣла варошь као сведокъ свештениковъ. И говораше Павле Кинишія: „Богме є срдитъ мой кума Богъ.“ И изъ другогъ узрока, што є десетакъ бискупа Чанадскогъ сваке године себи давао доносити у градъ Темишваръ. А и изъ трећегъ узрока, што ниє ништа марио за то што га є црква исключила. И послѣ смрти нѣгове заустављна бы

душа нѣгова цѣлу годину, єръ се често и ноћу и даню чула лупа, и како лонце разбія и корболує. Ово видећи калуђери и пароxъ, врло разглашенъ у своmъ добромъ животу именомъ Димитріе у вароши Темишвару; жао му буде свога кума Павла Кинишіе, єрбо є нѣгова сына крстио. Очита велику молитву за нѣгову душу, и даде заклати теоце и ярiће и живину за нѣгову душу; и богату задужбину принесе свештенству, калуђерима и сиротиньи; єрбо быяше противъ поганика великій бранитель и вѣранъ цркви. И ово предъ найвышимъ Богомъ у молитви споминяху свештеници, и тако се ниє више указивао.“ Изъ ове приповѣдке, ако оставимо на страну што є смѣшно и невѣроятно, дає се извести, да є Павле Кинишія истина быо римокатоликъ, но да є съ римокатоличкимъ свештенствомъ у завади и омрази живио; напротивъ съ попъ Димитріємъ, кога и по имену и по томе, што є сына имао, за православногъ свештеника држати морамо, видимо га у найвећой любави.

XX. Описъ рата простачкогъ год. 1514. Овдѣ видимо да є было Србаля, кои су заєдно съ простацима противъ великаша воєвали: „Georgius Siculus mouit exercitum suum repente cruciferos a Naghlak, et cum eis erat gens Traciana major pars“ (стр. 63) т. є. „Ђорђе Сикулскій (Дожа) крене нагло крсташку войску свою одъ Надлака, и съ њима быяше већина Раца.“ Мало далѣ (стр. 65) приповѣда о нѣкомъ Расаву или Радосаву: „Et de crucigerorum erat vnus Tracianus miles, mox cum gente sua Racianorum adhesit ad waiuodam Transiluaniensem. Et cum iste Razaw duellum inegit contra Georgium Siculum, qui videns infidelem Racianum, ira commotus, et sibito jussit portare equum suum, et

habebat jam equos septuaginta duos, et celeriter sedit super eum, et lanceam suam vinibrauit in manibus, et impetum fecit contra Radozaw, et imprimis projecit ad terram, et capud ampulauit de dorso.“ т. е. „И између крсташа бѣше єданъ Рацъ войникъ, и тай се одма съ рацкомъ своіомъ четомъ придружи къ војводи Ердељскомъ (Іовану Запольи). И овай Расавъ изиђе на мејданъ противъ Ђорђа Доже, кои видећи невѣрногъ Раца, гиѣвомъ распаљенъ, заповѣди одма да му се конь доведе, а већъ є имао седамдесетъ и два коња, и брзо усѣдне на њега, и коплѣмъ у рукама завитли и удари на Радосава, и одма га баци на землю, и одсѣче му главу.“

XXVI. Описує, како є нѣкій Владиславъ Море чрезъ лажь и превару отео предъ судомъ Сремска добра Іована и Ђорђа Заполѣ, коя бы имъ услѣдъ уговора између оца њиовогъ Стевана Заполѣ и Лаврентіа Илочкогъ (Laurentius dux de Serem-Vilak) припасти морала.

XXVII. Іовану Запольи є врло жао, што се нѣгове заслуге због утишане простачке буне тако рђаво награђују, и ступа у потайне договоре съ Турцима (1520).

XXVIII. Палатинъ Стеванъ Баторія даде отровати Якова Банфію, изъ освете, што є овай постао грофомъ Темишварскимъ на нѣгово мѣсто.

XXIX. Царъ турскій Солиманъ мами командаита Бѣоградскогъ Блашка на предаю. Овай обриче да ће градъ предати ако га царъ награди. Царъ му то обећава писмено: „et statim Cessar fecit ordinare et scribere super pergameno albo cum auro fulgido, quia Cesar sciebat iam modum Hungarorum, quod gaudent picturis aureis litteris Hungari. Et sic promisit ei multa dare in pargameno sub sigillo suo; sed nullum implere,

quia propheta ipsorum commisit dicens „si non cum arma vestra, tunc cum fide et fauencia verba, nil culpam habebitis in hoc.“ т. е. „и царъ (турскій) одма нареди, да му се напише на бѣломъ пергаменту са златнимъ словима, єръ є царъ већъ знао начинъ мађарскій, да се Мађари радую златнимъ писмама. И тако му є обрекао на пергаменту подъ своимъ печатомъ, да ће му много дати; али ништа не испунити, єръ имъ є то њиовъ пророкъ допустио говорећи „ако не вашимъ оружіемъ, а оно на вѣру и умилятимъ рѣчима, неће вамъ се то у грѣх примити.“ (стр. 91). — Турци обсѣдну Бѣоградъ (1521). Овдѣ долази списателю згодна прилика, да пребаци мађарской господи немарность и неблагодарность наспрамъ Србаля, кои су Бѣоградъ чували. Ево шта вели (стр. 95. 96): „Et antequam in tribus annis senserant obsidere archem Nandor per Cesarem Turcarum, ciues Nandor-Albenses et Zemlinienses et Zalonkemenienses, qui peculiariter omnes nazandones, venerant ad adiuuamen rogare mensionariam eorum a Rege. Rex dirigebat eos ad thezaurarium Paulum prepositum in S. Sigismundo; ipse quidem vnum puerum discantistam non dedisset super omnes eos. — — — Nesciebat latro, in limitibus quomodo staret Regnum Hungarie. — — — Inde Traciani et Hungari, qui petebant ab ipso lunaciones a tribus annis antequam obsidionem arcis predicti. Quum ego fucram eis cognatus, semper me rogare solebant suplicacionem scribere et interpretem per linguam Tracianam eis interpretare solebam; et singillatim me noscebant, propter hoc quod terrigenarum fueram. Et dicebant: „*Gijwrgijw pope stoto, namij ztrametw cziny noo ako vgrimi netrebuie beiograd trebuie charow*“, hoc dicebant: „Presbiter, quid hec quod nobis talia dedecora

ponit ad facies nostras.“ Ego dixi: „Non honestum est, sed inhonestum est.“ Et ad Regem rursum iuerunt, et ad Regem ipsos non intromiscrunt, sed vexillum ligauerunt ante portam arcis Budensis. — — — — Et infra concurrerunt ad naues nazandones, et ex vtraque parte quicquid potuerunt rapere rapiebant. Post vnam mensem rursum venerunt ad Regem Ludovicum. Ipse pauper libenter distribuisset, hoc videbam; attamen prouentum suum totaliter magnates gubernabant, et nil ei tantum ad mensam ferculum vnum poterant preparare. Et hoc possum eciam scribere, quod sepcies cenam et prandium preparare non poterant; attamen cocus magister Mathias Bossniak de prelatis et de magnatibus mendicabat ad tabulam suam Regie Majestatis. Quinque Ecclesiensis scio, quod centum markas dederat ad kokuinam suam. Et tali modo iterum aducrsus praepositum Paulum thezaurarium ipso direxerunt. Quum predictus latro thezaurarius, dixit eadem forma, sicut prescriptum: „Nos amplius non possumus seruire Regie Majestati. Hec est jam finis, Regnum Hungarie, tecum sit dominus Deus.“ Et vexilla bina Regie Majestatis introduxerunt in manibus suis, et ad fontem illa ligauerunt fortiter. Illico casum dederunt ad terram, et ibi ipsi amplius noluerunt erigere, et dixerunt eidem forma: „Deus tecum Regnum Hungarie.“ Cito cucurrerunt ad naues nazandones ad Ister flui, et infra remigauerunt pauperes. Et amplius non comparuerunt; demum letenter soluebant copiose cui placebat, sed non habebant cui etc.“ т. е. „И пре тога на три године кадъ се начуло да ће турскій царъ обсѣсти Бѣоградъ, Бѣограђани, Земунци и Сланкаменци, кои су сви особити шайкаши, дођоше у помоћь молећи свою мѣсечну плату одъ краля. Краль их упути на благайника Павла препозита у

Св. Сигисмунду; а овай небы дао едно дѣте дискантисту (пѣвчика) за све ньи. — — — Ниє знао ловпов, на границама како стои кралѣвство мађарско, — — — Онда Раци и Мађари, кои су искали одъ нѣга мѣсечну плату, три године пре обсаде горе споменутога града. Будући самь я био съ ньима познатъ, свагда су ме молили да имъ пишемъ молбеницу и я самь имъ био тумачь на рацкомъ єзыку; и сви су ме познавали, єръ самь био земљакъ ньиовъ. И говораху „Ђурђу попе шта то нами срамоту чини, по ако Угрима не треба Бѣоградъ, треба цару“ то говораху: „Попе, шта то да нама таку срамоту меће на образе наше?“ Я реко: „Ниє поштено, но є непоштено.“ И опетъ одоше кралю, али их предъ краля не пустише, но везаше барякъ предъ капіомъ града Будима. — — — И доле стрчаше на лађе шайкаши, и съ обадвѣ стране што могоше уграбити уграбише. Послѣ мѣсецъ дана опетъ дођоше кралю Лаушу. Онъ сирома радо бы дао био, то самь видио; али съ приходима нѣговима сасвимъ управляху великаши, а нѣму пишта само єдно єло могоше на сто припрaвити. И то іошъ могу писати, да седамъ пута не могоше му вечеру и обѣдъ зготовити; но куваръ Матія Бошнякъ просио є одъ прелата и магната на сто кралѣвскога величаства. Печуйскій (бискупъ) знамъ да є дао стотину марака на куйну кралѣву. И на таковый начинъ опетъ их упутише на благайника Павла препозита. Споленутый нитковъ благайникъ — — — казао им є на истый начинъ, како є горе написано: „Мы не можемо више служити кралю. Садъ є вечъ край, мађарска кралѣвино, Богъ нека буде съ тобомъ.“ И два кралѣва баряка унесоше у рукама своима и везаше чврсто на бунаръ.

Одма падоше (баряци) на землю, али их ови нектедоше више подићи, и рекоше на истый начинъ: „Богъ съ тобомъ мађарска кралѣвино.“ Брзо стрчаше шайкаши на лађе на Дунавъ и одвезоше се доле сиромаси. И више се не појавише; а доцнiе радо бы плаћали были изобилно кои бы годъ желио, али не имађаху коме и т. д.“

XXXI. 106—110. Мађари се туку у Срему съ Турцима 1522. Съ мађарске стране споминю се войводе Яковъ Банфiя, Франя Бодо, Стеванъ Бардiя, Србльинъ Божићъ Радићъ (vnus Tracianus nomine Bosit Radich), и Павле Томорiя иначе Черипаша (Cheribassa) названъ.

XXXIV. 115. Набрая шестнаестъ градова у Срему, кои су се Турцима предали 1526. Ево имъ имена: Zemlyen (Земунъ), Zalonkemen (Сланкаменъ), Petri Varadini (Варадинъ), Cheregh (Черевићъ), Bamonostra (Баношторъ), Vilak (Илокъ), Attya (?), Zata (Сотъ? Сотинъ?), Boroh (Борово), Valkwar (Вуковаръ), Erdewd (Ердутъ), Zenthkergel (Гргуревци? Гергетегъ?), Zent Demeter (Митровица), Rachia (Рача), Kelpen (Купиново), Barich (?), Bercazzo (Беркасово). — Одма затимъ стои ово: „Et Paulus Bakich venerat cum matre et cum germanis suis ad Hungariam, et ipsum Rex Ludouicus charitatiue assumserat, et Rex Ludouicus arcem Salawar vna contullerat sibi juxta Budam cum hereditate sua.“ т. є. „И Павле Бакићъ дошао є съ матеромъ и съ браћомъ своiомъ у Мађарску, и нѣга є краль Лаушъ любазно примио, и краль Лаушъ уѣдно му є поклонио градъ Салаваръ кодъ Будима съ наслѣдiемъ.“

XXXV. 118. Краль иде предъ Турке на Мачко полѣ. Значайно є, како га придворне слугe

пытаю, шта ће међу тимъ да раде у Будиму? а онъ имъ одговара, да се стараю за вашке и да их два-пута преко недѣлѣ купаю. „Domine, nos quidem quid agendum est nobis hic in domo Bude.“ Dixit: „Cum caniculis bene laborate, bis in vna ebdomada lavate.“

стр. 120. У воєномъ савѣту єдни свѣтую краљу, да се повуче съ войскомъ до Будима, али противно мнѣнѣ надвлада. „Et iste Tracianus dicebat tali forma, quia iste vir erat cautus ad bellandum nomine Bositt Radich, verba Traciana dicebant: „Quia pauci essemus, ergo Serenissime Rex, ascendamus superius versus Budam.“ Quum hoc audien. principes dixerunt: „Vere non eat Majestas Vestra, quia iam Regina de Buda missit pro gente ad Germaniam, et veniunt jam multitudo hominum.“ т. є. „И овай Рацъ є говорио на истый начинъ, єрбо овай човекъ бы искусанъ у войни по имену Божићъ Радићъ, србскимъ рѣчима говораше: „Како насъ мало има, дакле, свѣтлый краљу, повуцимо се горе Будиму.“ Ово чуюћи великаши рекоше: „Богме некъ не иде Ваше Величаство, єръ є кральица изъ Будима већъ послала по войску у Нѣмачку, и већъ долази множина людій.“ — На стр. 121. кратакъ споменъ о битки Муачкой, и имена тамо починувши великаша.

XXXVIII. 125. 126. Споминѣ о знаменитомъ онога доба Србљину, Цару Іовану *): „Inde quidem Joannes vaiuoda erat in Thocaij opidulo. Et fama vigebat valde, quod vnus homo Tracianus surrexisset nomine Jouan Char de parte Transsiluaniensi precipue a parte Lippa, et ab Hungaris vocabatur niger homo.

*) Раићъ (Ч. IV. кн. 11. гл. 1.) по деспоту Ђурђу Бранковићу назива га Іованомъ Черновићемъ; у мађарскимъ изворима назива се обычно Царъ Іованъ, и Црный Іованъ.

Ego nempe fuеram in Cassouia dum scribebant id. anno 1526. Et dominus vaiuoda cumque audisset nigrum hominem congregan. (facere) cum multitudine, quia Traciani confluebant ad eum quasi ad nouum sanctum; (et optauit Jo.) vt veniret ad eum. Et venit ad Thokay tm. cum eo decem militibus accepisse. Cumque intrasset ad dominum vaiuodam humilian. se cum poplite curuo, et se ipsum commendasse cepit verbis fauentissimis et dicebat: „Quod vbicunque vellet tua magnificencia me fore, ibi stabo“; et Joanni vaiuodo adhesit tanquam seruus. Dominus vaiuoda grato animo accepit suam commendationem, et intrinsecus fecit juramentum per manus domini vaiuode, quod rite seruiret ei ad fidem suam susceptam. Posthec dominus Joannus vaiuoda donauit cum equis et cum expensis et de aliis; et precepit sibi. vt vltra equitaret Tisciam flui ad desolatam terram Bachmegye, quia adhuc in Bachmegye multa aliomouia apparebat per villas acеruos et pecora, que ad sortem Dei permansisset; et sic emisit eum. Et ille Jovan Char cum multitudine Tracianorum cito equitauit per Ticiam flui. Et de Turcia Regno multi Traciani currebant ad eum quasi ad nowam prophetam, et insuper fabulan. de ipso miracula facere per opinionem.“ т. є. „У то доба војвода Іованъ (Заполя) био є у варошици Токаю. И гласъ се разносио врло, да се єданъ човекъ Рацъ подигао именомъ Царъ Іованъ одъ стране ердељске а особито одъ стране Липовске, и одъ Мађара є зватъ црнимъ човекомъ. Я самъ био у Кошици кадъ су писали год. 1526. И господаръ војвода кадъ є чуо, да црный човекъ купи множину свѣта око себе, єрбо су Раци врвили къ нѣму као къ новоме каковомъ свецу; (и желио є Іованъ Заполя), да дође къ нѣму. И дође у Токай, узевши собомъ десетъ мо-

мака. И кадъ є ушао господару войводи, поклонивши му се клекне, и почне себе самога препоручивати најумилнијимъ рѣчима и говораше: „Гдѣ ме годъ узктешъ да будемъ, тамо ћу стати;“ и пристане узъ войводу Іована као слуга. Господаръ војвода драговољно прими понуду његову, и унутри положи заклетву у руке господара војводе, да ће му вѣрно служити као што му є дао вѣру. Затимъ га господаръ војвода Іованъ обдари єъ коньма и трошкомъ и другимъ; и наложи му, да одяше преко Тисе у опустѣну землю Бачку, єрбо се іошъ вијало по селима у Бачкой много ране на гомили и стоке, што є остављена на божію вересію; и тако га одпустио. И овај Царъ Іованъ єъ множиномъ Раца брзо одяше преко рѣке Тисе. И изъ турскогъ царства многи Раци врвише къ њему као къ повоме пророку, и осимъ тога се приповѣдало за њга, да є у станю чудеса чинити, као што се држало.“

стр. 128. Interim Bositt Radich destinauerat sibi vnum Turcum viuum cum omni apparatu suo, et de turba Turcalium vnum caput magnum serpentis; quod longitudo erat caput serpente per duos palmites mei. т. є. „Међутимъ Божићъ Радићъ пошаљ му (Запольи) єдногa Турчина жива съ цѣломъ оправомъ, и узъ Турчина єдну велику главу змијнску; глава ова имађаше у дужини моє двѣ шаке.“ Затимъ наводи, како су ову грдну змію Јничари убили и додає најпослѣ: „Illum Turcum destinauit ad Reginam Mariam Viennen.. Et Regina in litteris scribebat jam, dominum fore pro ea dominum vaiuoda ad modum maritus firet; sed dominus vaiuoda nequaquam voluit.“ т. є. „Онога Турчина пошлѣ (Заполя) кральици Марiи у Бечъ. И кральица у писму већъ писаше, да ће господаръ војвода мѣсто нѣ быти господаромъ, ако нѣнимъ

мужемъ постане; али то господаръ войвода нипошто ние тео.“

XL. 133. 134. Приповѣдка о смрти краля Лауша II. „Jam hic, karissimi domini lectores, bene attendite in scripturis declarationem meam de morte Ludouici Regis. Cumque corpus eius inspiciebamus, ex tunc tres foramina fixuras reperimus, quod cum gladio bohemico tranfixus erat. Et nos tantum secrete sacerdotes perscrutauimus, et non debuimus alys enarrare propter Joannem vaiuodam. Sic erat mors Ludouici Regis, certe sciamus verum esse; qui post mortem Joannis Regis vnus miles Hungarus, quod audierat iam moriturum Joannem Regem, et ait: „Iam debeo reuellare mortem Ludovici Regis.“ Talimodo inceperat dicere: „Fratres mei amantissimi, attendite mortem a me quomodo accesserat sibi. Ludouicum Regem ultra palludem exportaueramus sane et integre Georgis Zepusiensis, et Paulus Thomori, qui Cheribassa. Et erat simul cum eis Cytrich, et ad vnam villam iuxta opidum Batha cumque advenissent, dixit Georgius Sepusiensis: „Domine Rex, si vis hic aliquid pausam habere et de equo descendere, et de metallo exuere, et aliquid collacionem tibi preparare.“ Quod audiens pauper Rex placuit sibi consilium, et similiter Cheribassa commisit ad bonum. Cum Rex talimodo perfecisset, sicut dixerant ei, Paulus Thomori cum licencia Regis iuerat ad hospicicium suum; inde nempe Georgius permansit cum Rege. Et dixit Georgius Sepusiensis: „Tu Rex, *bestye tanchos kiral*, perdidisti Regnum Hungarie et nostrum iura ac rectam sentenciam de possessione Laurency ducis; vere et tu morieris.“ Georgius ewaginauit Bohemicum gladium, et punxit vltra tribus vicibus. Et Rex dedit casum ad terram, dumtaxat quoniam indusia sola sedebat in vna

stuba. Paulus Thomori hec sentiens quod interfecisset, statim invasit contra Georgium. „O tu latro mordax“, dixit ad Georgium. Ipse Paulus erat in lorica, non exuens se, quia viligabat Regem tantum, quod ad hospicium suum diuertisset ad clientulos suos. Et Paulus mox interfecit Georgium Sepusiensem. Georgius Sepusiensis habebat vice belli ductorem cum caterua magna, quod audiens quod dominum suum Georgium interfecisset, mox contra Cheribassam imppetum fecit cum sua caterua, et ibi interfecerunt Paulum Thomori. Ecce quomodo tres iacebant morituri. Et, dicebat miles Hungarus, erat in nocte, *pentekre verradoban*, et erat valde crepuscum noctis. Et statim cicius Georgium et Paulum in vna thomba iacent in ecclesia villanarum; et Regem Ludouicum indusia exuenthem talimodo portauerant ad lacum. Et non ad lacum miserant, sed infra rippam laci foderant paupero tumulum, et ibi amiserant.“ Et tali modo ego vidi cum praedictis meis capellanis tres fixuras super corpus eius, et crux pendebat ad collum eius aurea cum tenua veste et camisia sicut fuit exutus, et in digito anulus copulacionis erat adhuc propter veritatem.“ т. є. „Већъ овдѣ, драга господо читатељи, добро пазите на моє написано изявлѣнѣ о смрти краля Лауша. И кадъ смо тѣло нѣгово гледали, онда смо нашли три ране, као да є немскимъ мачемъ прободенъ био. И мы свештеници само смо потайно проматрали, и нисмо смѣли другима приповѣдити због војводе Іована. Тако се збыла смрть краля Лауша, знаймо зацѣло да є истина; єръ послѣ смрти краля Іована єданъ войникъ Мађаръ, кадъ є чуо да є умръо краль Іованъ, рекао є: „Већъ морамъ одкрыти смрть краля Лауша.“ Овако є почео приповѣдати: „Браћо моя любазна, слушайте одъ мене како му се догодила смрть.

Краля Лауша смо превели преко баре здрава и читава Ђорђе Сепешкій *) и Павле Томорія иначе Черипаша. И бияше съ ньима заедно Цитрихъ, и кадъ су приспѣли до нѣкогъ села не далеко одъ вароши Бате, рекне Ђорђе Сепешкій: „Кралю господару, ако ћешъ да се овдѣ мало одморишъ и съ коня сиђешъ и оклопъ са себе скинешъ и съ чимъ годъ се опоравишъ.“ Ово чувши сирома краль допадне му се савѣтъ, и на истый начинъ пристане на то и Черипаша. Кадъ є краль тако учинио, како су му казали, Павле Томорія съ кралѣвимъ допуштенѣмъ оде на свой конакъ; а Ђорђе остане съ кралѣмъ. И рекне Ђорђе Сепешкій: „Ты кралю, (грдећи га мађарски: bestye lánczos király), упропастио си кралѣвство мађарско и наше право и правичну пресуду о добрама войводе Лаврентія; богме ћешъ и ты умрѣти.“ Ђорђе извуче пемскій мачъ, и трипута га прободе. И краль падне на землю, єръ є само у кошульи свученъ сѣдио у соби. Павле Томорія чувши да є (Ђорђе краля) убио, одма нападне на Ђорђа. „О ты бѣсный лопове“, рекне онъ Ђорђу. Самъ Павле био є у оклопу, ниє се био свукао, єръ є бдио надъ кралѣмъ и само се мало свратио на свой конакъ. И Павле таки убиє Ђорђа Сепешкогъ. Ђорђе Сепешкій имао є своїъ подвойводу съ великомъ четомъ, кои чувши да є нѣговъ господаръ Ђорђе погубљѣнъ, таки са своїомъ четомъ нападне на Черипашу и тамо убию Павла Томорию. Ето како су пала сва три мртва. И, говораше войникъ Мађаръ, была є вечъ ноћь, у петакъ предъ зору, и была є ноћь врло мрачна. И одма брзо Ђорђа и Павла баце у єдну раку у сеоской цркви; а краля Лудвика како є свученъ био у

*) Братъ Іована Заполѣ.

кошульи, изнесу на бару. И не спусте га у бару, него подъ брегомъ ископаю сиромаку гробницу, и тамо га оставе.“ И такимъ начиномъ я самь видио съ моимъ споменутимъ капеланима три ране на нѣговомъ тѣлу, и златанъ крстъ є высио му о врату съ танкомъ альиномъ и у кошульи како є био свученъ, и на прсту іошъ му бияше брачный прстенъ ради истине.“

XLI. 135—139. Описує се изборъ Іована Заполѣ за краля и крунисанѣ у Столномъ Бѣограду. Занимльиво є писано, и ђурађъ о свему говори као очевидацъ. Искрено приповѣда, како при крунисаню ниє было обштегъ сагласія и одушевлѣня, како є текъ по гдѣкои викао и у знакъ одобреня на позивъ Стевана Вербеціє руке дизао. Приповѣда, како круна ниє могла мирно стаяти на Іовановой глави, како су є непрестано бискупи придржавати морали да се не окреће; како є народъ тумачио, да є томе узрокъ, што є 1514. крсташе на вѣру преварио, а други да су подсмѣшльиво говорили, да му є глава малена за круну; а одма на то додає: „fratres karissimi, vox populi vox Dei“ (браћо драга, гласъ народа гласъ сына божія, 138). — Послѣ крунисаня изяхао є краль Іованъ, да по старомъ обычаю мачемъ Св. Стефана начини знакъ крста на четыри стране свѣта, и ту су га пратили Србльи коняници. „Paulus Bachyt, erat Tracianus, ipse cum caterua sua cum eo equitauerat. Et cum honore Traciani intro portauerunt, quia Iwan Char miserat milites, vt essent presentes ad honorem et ad tutelam ipsius.“ т. є. „Павао Бакићъ, было є Рацъ, самъ са своіомъ четомъ яхао є съ ньиме. И съ чашћу су га Раци унутра увели, єръ Царъ Іованъ было є послао войнике, да му буду на часть и обрану.“

XLIII. 142—144. У овой глави има више занимльивы стварій. Одавдѣ се види, да су србске войводе съ Іованомъ кралѣмъ србскимъ єзыкомъ говориле, као што списатель на више мѣста наводи, да є и турскій царъ Солиманъ србске рѣчи у свой говоръ мѣшао: хвала Богу (89) добро (363); види се далѣ велика слабость краля Іована а велика власть Цара Іована. „Inde Radich, vnus miles Tracianus satis experlus in bellica arte, et dixit Regi Joanni li(n)gua Traciana: „Quid hic spacium habes in ciuitate Albegalium? tamen dicio Regibus predecessoribus est, quod tribus diebus et tribus noctibus debet perseuerare. Vestra Majestas jam sunt plus quam duo ebdomade, quod hic manet Vestra Majestas. Ego video perniciem adhuc in futurum, quia male stabit Vestra Majestas, sed do consilium, vt statim curramus super aquam et super terram Posoniensem ocupare et Regietatem Bohemorum. Principis obsta (ne) sero medicina paratur.“ Rex audiens et bene videbatur; sed isti consiliari noui dicebant: „Non, domine Rex, sed ad futurum, quia jam nunc iems est, et in mense Aprili bonum erit mouere se Regie Majestati.“ Rex mouit se ad Budam, quasi effeminatus homo. Qui expuebant, qui hec dicebant: „Vere bene nominauerat eum Georgius Siculus *cathalin vaida* sub Sarno, quando cum suo fratre *sagardabat* versus Nandor-Albam. Nunc est *katalin kiral.* Nos existimabamus, quod esset bonus pastor campi, vt defenderet agnelos a lupibus. Sub moli pastore luppus lanam kakat.“

Et venimus ad Budam. Interim ibant nobiles et ignobiles quilibet ad proprium possessionem suam ad Bachmegìe. Sed Joan Char non permitebat eos habitare propter victum, vt ne caristiam facerent eis Tracianis, quia Turci non vrgebant victualiam vbicumque

erat; quia et Hungari, quod fugam dabant, non perdebant victualia. Et ipsi nobiles partim ibant ad propriam, quia niger homo hoc dicebat eis: „Ego inveni istam terram desolatam, et omni gente mea descendi.“ Et ipsi obponebant Hungari: „Nos non delinquissemus istam terram, si potentissimus non venisset super nos.“ Et ipse hoc proponebat eciam eis. „Et accepi a potente.“ Quum jam multi erant cum eo Traciani, erant jam inter eos thezaurarius Zubota vaiuoda, erat palatinus sub se, et nobilitates jam per donacionem diuidebat Tracianis hereditatem nobilium. Et venerunt nobiles multi ad conquerendum ad Regem Joannem, et dicebant nobiles ei: „Serenissime Rex, iste niger homo multa peregit, et cum suis recuruant homines Christianos Hungaros sub terram, simulant et alia stupra faciunt.“ Et sic detrahebant eos Tracianos, et ipsi nil curabant cum Hungaris. Et ipse sepissime eligebat nunctios suos ad Regem Joannem. „Quum si placet Majestate Vestre seruire promti sumus mori singillatim pro Vestra Majestate, et tunc precipiat Vestra Majestas domino nostro Joanni Cesari Tracianorum.“ Quum ego fueram scriba eorum siue suplicationes, siue literas aliquas volebant, scribebam eis, et linguam eorum ideomatam scio valde; ad me currebant cum honore (et) muneribus. Et dominus Rex noster Joannes dixit nunccio Jowan Chari: „Ipse Jowan Char vester princeps tribus vicibus juramentum mihi fecit in Thocaj, quod sub pede equi mei wlt mori, et est meus homo.“ Et paralemphi sic dicebant: „Vere credat Majestas Vestra, quod nunc dominus noster Jowan Char hec dicit, que Vestra Majestas profert nobis coram.“ Et Rex Majestas Sua permisit eos ire; et quandocunque dicebat Rex eis renuncciam: „Ad necessitatem meam, veniat cum omni diligencia erga me“, — et habebat sub se duodecim milia Tra-

çianorum et potuerat eis mancipare Posonien. et Pragen. Regnum Bohemorum. Radich Bossit sepe ipsum mouebat super aquam et super terram versus Viennam, per Denm omnes potuerat subjugare eos sub se, sed per segniciam suam neglexit. Tempore vaiuodatu suo erat strenuus et curans, et velox in causis pergebat; hawd in Regietate sua nil ausus erat, sed tremulus erat. Nos admirabamur, quod Deus omnipotens acceperat ab hoc strenuitatem suam; et dicebant de eo curiales: „Ecce timor habet penam et donauit eos.“ Et sic misit eos adversus Iwan Char legatos suos, et nos cum Rege.“ т. е. „За тимъ Радићъ, єданъ рацкій войникъ доста искусанъ у ратной вѣштини, и рекне крилю Іовану рацкимъ єзыкомъ: „Шта ту оклевашъ у вароши Столномъ Бѣограду? та обычай є био кодъ прећашньи кралѣва, да пребуду овдѣ три дана и три ноћи. Ваше величаство већъ су дуже одъ двѣ недѣлѣ, како овдѣ застаѳ ваше величаство. Я видимъ опасность већъ у будуће, єръ ће зло стояти ваше величаство, него даѳмъ савѣтъ, да одма поитимо и преко воде и по суву да заузмемо Пожунъ и кралѣвство Пемско. Гледай зарана, да не буде доцканъ лѣкъ.“ Краль чуюћи и добро му се чинило; али ови савѣтници нови говораху: „Не, крилю господару, него у будуће, єръ є садъ већъ зима, и мѣсеца Априлія добро ће быти кренути се кралѣвскомъ величаству.“ Краль се крене у Будимъ, као слабъ човекъ. Гдѣкои су одплювали, а гдѣкои су ово говорили: „Богме добро га є назвао Ђорђе Сикулскій (Дожа) подъ Сарновомъ войводомъ Катариномъ, кадъ є съ братомъ своимъ єздио у Столный Бѣоградъ. Садъ є краль Катарина *). Мы смо мыслили, да ће быти добаръ па-

*) Руга му се даюћи му женско име.

стиръ, да ће чувати яганьце одъ куряка. Подъ меканимъ пастиромъ курякъ вуну тори.“

„И дођосмо у Будимъ. Међутимъ враћаху се племићи и простаци свакій на своє добро у Бачку. Али Царъ Іованъ ние их пуштао да се стане због рање, да не бы причинили скупоћу онима Рацима, єръ Турци нису спалили рану, гдѣ є годъ была; єръ ни Мађари кадъ су бѣжали, нису стаманили рану. И сами племићи гдѣкои су ишли кући, єръ црный човекъ ово имъ є говорио: „Я самь пашао ову землю пусту, и заузео самь є съ моимъ цѣлимъ народомъ.“ И нѣму су одговарали Мађари: „Мы не бысмо были оставили ову землю, да ние найсилніи ударио на насъ.“ А онъ имъ є ово одговарао. „А я самь отео одъ силнога.“ Бећъ є было много Раца съ ньиме, было є већъ међу ньима и благайникъ Субота войвода, и већъ є раздавао Рацима наслѣдствено племићство преко донація. И многи племићи долазише да се туже кралю Іовану, и говораху му племићи: „Свѣтлый кралю, овай црный човекъ много є починио, и са своима одправляю люде хришћане Мађаре подъ землю, и друге покоре чине.“ И тако тужаваху оне Раце, а они ништа не марише за Мађаре. И самъ врло често шиляше гласнике своє кралю Іовану. „Кадгодъ се буде свидило вашемъ величаству, готови смо служити и гинути поєдинце за ваше величаство, и онда нека заповѣди ваше величаство нашему господару Іовану цару рацкомъ.“ Како имъ я быя писаръ ньиовъ, было да су молбенице, было да су какова писма закѣвали, писао самь имъ, и ньиовъ єзыкъ врло добро знамъ; къ мени су свагда трчали съ частима и поклонима. И господаръ краль нашъ Іованъ говораше гласнику цара Іована: „Онай Царъ Іованъ вашъ поглаваръ

трипута ми се заклео у Токаю, да ће да погине подъ ногомъ коня мога, и єсте мой човекъ.“ И гласници овако говораху: „Богме нека вѣрує ваше величаство, да господаръ нашъ Царъ Іованъ и садъ то говори, што ваше величаство предъ нама спомињѣ.“ И нѣгово величаство краль пустио их да иду; и казао имъ є краль уєдно и одговоръ: „На мою нужду, нека дође што пре могбуде къ мени“, — и имађаше подъ собомъ дванаестъ иляда Раца и могаше съ њима освоити Пожунъ и Прашко кралѣвство немско. Радињъ Божињъ често (краля) свѣтоваше, да иде водомъ и сувимъ на Бечъ, тако ми Бога могаше све оне покорити подъ свою власть, али због лѣности своє препебреже. За време војводства своєга бияше вреданъ и брижљивъ, и брзо одправляше послове; али у кралѣвству своме пишта не смѣде, него бияше плашљивъ. Мы смо се чудили, како Богъ свемогућій одузе одъ нѣга вредноћу нѣгову; а говораху о нѣму дворяни: „Ево стра има каштигу и обдарио их є.“ И тако є послао цару Іовану посланике своє, а мы (остасмо) съ кралѣмъ.“

XLIV. Србльи воюю съ Іованомъ Витезомъ Каланомъ на страни краля Іована; обсѣдну и освоє Малу Варду.

XLV. Заполя шилѣ Србльина посланика турскомъ цару, моли га, да води бригу о нѣму.

XLVI. 151—153. Павле Вардаи оставля краля Іована и прелази Фердинанду. Смѣшанъ узрокъ наводи списатель, одкуда уєдно увиђамо, каквога є рода био краль Іованъ. „Fecit vocare Rex Paulum Vardam archiepiscopum idem Strigoniensem in die carnis privium feria tercia. Quamobrem Paulus archiepiscopus non solebat lardonis carnes porcinas come-

dere, propter jocosum illusorie archiepiscopi omnia cibaria fercule preceperat Rex dispensatori suo Michaeli Zolati, vt lardones porcinarum coquiret ad cenam, quapropter archiepiscopus Strigoniensis non comederet carnes porcinas. Vere reprobabo, si est verum, aut non. Cumque hora ewenisset comedendi cena, et ad juxta mensam sederent per jussionem Regis, portauerant in primis ferculum cum rubro caulis porcinas. Et Rex libenter vescebat, quia natura ejus vehebat, quoniam nacione esset Sclauorum Bosnen. de villa Zapulia. Quamobrem tempore Sigismundi Regis primates eorum fideliter seruiebant, et Sepusiensem arcem eodem tempore tenebat partes Polonorum Regis. Quum iste Sigismundus Rex fuerat ex genere Bohemorum, et propter linguam Sclauonicam, et cum terranëi fuissent, Sigismundus fauebat eodem tempore Regi Polonorum. Et isto Sclauo Zopulay concessit sibi arcem cum possessione sua; si potest accipere astuciam suam aliquomodo, suum esset perpetue. Et ipse quod audisset dominus Zapuliensis, deponente pilio a capite flexis genibus salutauit et grato animo accepit, quemadmodum acceperat coronam preparatam a Rege Mathie per legatum suum. Attamen per jocosum destinabat sibi, et ipse obsederat, ita refertur dixisse, et optinuit. Et inde posthec appellati sunt Sepusiensis Joannes et Sepusiensis Georgius, qui jacet in vna tumba in vna villa ibidem in ecclesi Zekchǫ jux(ta) Batam. Et iste archiepiscopus super cenam valde capite suo minabat, et Rex sepiissime jocan. aliciebat, qui contra naturam coquere fecerat Rex. Secundum ferculum portauerant menta porcorum assatum, et coctum cum optimo brugio aromatizan.. Et portauerant porcinas cum brugio nigro bene aromatizato; et in vltimo vnguem gelidum cum aleo Hungarico more. Nil comeden.,

nil biben., et tamen sepissime minato capite sedebat. Dixit Rex: „Domine archiepiscope, vere naturale habes mos Turcarum, quod carnes porcinas.“ Et e converso dixit archiepiscopus: „Vere Tua Majestas est ex genere Sclauorum, quod nullum cibum habuit Serenissima Majestas Vestra preter porcinas carnes solumodo lardonem; attamen solummodo habuisset Majestas vnum ferculum de auiculis aut de ferenis.“ Ego quidem sentiebam, quod res demum doleret, et insuper delusio fieret.

Tunc ipse clam scripserat ad Vienam Francisco Battyani, vt veniret ad eum.“ т. е. „Дао є звати краль Іованъ Павла Варду арцибискупа острогонскогъ трећій данъ мѣсоєђа. Како Павле арцибискупъ ниє имао обычай єсти сланине и свиньска мѣса, изъ шале и да бы арцибискупа са свима єлима преварио, заповѣди краль кувару своме Михаилу Солатію, да свиньске сланине кува за вечеру, єръ арцибискупъ острогонскій не єде свиньска мѣса. Богме ћу преповѣдити, было истина, не было. И кадъ є дошло време да се вечера, и за сто посѣдаше по заповѣсти кралѣвой, донеше прво єло свинѣтину съ црвеномъ репомъ. И краль є радо єо, єръ му є наравь тако доносила, єръ є био родомъ Славенинъ Бошнякъ изъ села Запулѣ. Єръ у време краля Сигисмунда праоци нѣгови вѣрно служаху, и сепешкій градъ у исто време бияше подъ польскимъ кралѣмъ. Како овай краль Сигисмундъ бияше родомъ Немакъ, и због єзыка славенскогъ, и што су были земляци, Сигисмундъ є у то доба добро живио съ кралѣмъ польскимъ. И овоме Славенину Запольи поклони му градъ са собственошћу своіомъ; ако се како узможе користити своіомъ вѣштиномъ, нека буде нѣговъ до вѣка. И самъ господаръ Запольскій кадъ то

чу, скине шеширъ съ главе, клекнувъ поздрави га и радосно прими, као што є примио готову круну одъ краля Матіє преко свога посланика. Али шале ради прими, и самъ га обсѣдне и тако се говори, освои га. И отуда послѣ названи быше Сепешкима Іованъ и Ђорђе Сепешкій, кои лежи у гробници у єдномъ селу тамо у цркви Сечуйской до Бате. И овай арцибискупъ за вечеромъ врло є махао съ главомъ своіомъ, и краль врло често нуђаше га у шали, што є дао краль кувати противъ нѣгове нарави. Друго єло донеше свиньске вилице печене, и укуване у найбольой чорби мирисавой. И донеше свинѣтине съ црномъ чорбомъ приятно мирисавомъ; и найпослѣ смрзнуте папке съ бѣлимъ лукомъ (паче) по мађарскомъ обычаю. Ништа ниє ни єо, ни пио, само є сѣдио врло често машући главомъ. Рекне му краль: „Господине арцибискупе, богме ты си башъ турске нарави, кадъ свиньско мѣсо (не єдешъ).“ Одговори му арцибискупъ: „Богме твоє величаство є рода славенскогъ, кадъ никаквогъ єла не имаде ваше свѣтло величаство осимъ свиньскога меса само сланине; али да є имало величаство баръ єдно єло одъ птица или одъ дивячи.“ Я самъ богме осећао, да ће стварь найпослѣ болети, и іошъ къ томе превара быти.“ и т. д.

XLVII. 154—157. „Inde quidem Jowan Char valde pugnabat cum Hungaris. Et sepissime legati veniebant ad Regem Joannem conquerebant adversus nobiles valde; et converso nobiles ad Regem Joannem: „Cum in Bachmegye descendit, Serenissime Rex, Jowan Char multos simulat interficien. Hungaros.“ Et habitabat in sede sua pontificali in arce Zabattka Valentini Therek.

Preparauerat se Valentinus Therek contra nigrum

hominem, quem metuebant Traciani ac colebant. Et de Turcia multi adibant circa eum, et dicebant eum magnum prophetam, et magne meritis apud Deum, et aliqua signa miracula facien. . Turcus Valentinus in nihilum deputabat, ordinauerat sese contra eum quam poterat facere equites, supra nemppe habebat sexaginta septem equites. Attamen milites exercitati valde erant bellicosi, qui decolicti erant de Jacobo Banffy, et de arce sua Scigeltwar in Baronya direxit se ipsum circuitum repente de parte Quinque-Ecclesiensi, et vltra transfretauit Ister flui in vadum Batta, cum optimis viribus suis.

Quum cum intellexisset Regia Majestas, quod Valentinus Therek attendit contra Jowan Char, eo erant coram Regia Majestate astan., et Rex notificauerat nigro homine de nuncciis suis, quod Valentinus tendit contra eum, vt sit vigilans. Et mox iuerat ad Jowan Char. Predixerunt sibi serui sui, et mox vaiuode nigro homini preparauerunt sese. Cumque Valentinus vidisset Tracianos milites, tremuit, quod essent copiose numero; et ipse Jwan Char e converso viderunt eum minimum fore contra Tracianos Valentinus Therek. Mox ad imppetum Traciani contra Valentinum ierunt, et ibi Valentinus expugnatus erat valde, quod ipse cum paucis suis militibus vltra Danubium equitauit, et valde perterrere fecit Valentinum. Quod Valentinus wlciscebatur, quod isti *petkok* super eum potenciam habuerant.

Et quando discedebat iste niger homo versus Themeswar de Thokaj a Joanne vaiuoda, et vltra Marusium flui opidulum Choma ocuppauerat contra dominos Chakien. arcem illam, Chaki Ladislaus composuit se cum tricenta equitibus Hungaris, vt de arce sua expelleret Tracianum officialem Tracianum de opidulo

Choma. Inde quod sensissent Traciani, quod Ladislaus Kaki ewaderet propriam suam possessionem, (ut) absolueret de manibus Jowan Char, et statim ocurrere fecerat arcem Chomam iuxta Themeswar. Ladislaus Chaki quasi Hungarus purus Sciticus equitauit vltra Marusium per vadum Apati e conuerso Chanad; cumque ex vtraque parte stetissent publice facie ad faciem, ibi duellum fortem egerunt, et ex vtraque parte multi occiderunt in ictu. Sed tamen Deus adjuuaverat ibi Joannem Char, et ibi in duello casum dedit iste magnus Vngarus Chaki capite priuatus erat. Et multi nobiles ibi perierunt in duello Jowan Char.

Quum senserunt Hungari optimates et nobiles, venerunt ad Joannem Regem ad Budam, et conquerebantur Joanni Regi, quare esset servus Joannis Regis. „Et Majestas Vestra dignetur eum erga nos eripere, et ne regnaret super nos; quia jam filii et filie nostre, qui permanserunt a manibus Turcarum gente ad sortem Dei, jam ipse paganus bestia vlt super nos regnare“ Ait Joannes Rex. „Si ego non possum regnare super vos, contra me qui estis et rebelles; regnat ipse, quia habet ipse propriam gentem Tracianorum multitudinem. Ego quidem paruus sum, quia accepistis regale sceptrum meum de manibus meis, vestra rebellio et presumpcio in obedien.; ergo non possum contra eum surgere.“ „Erimus obedientes et damus censum Majestati Vestre sicut tempore crucigerorum“; ita suplicabant rursum jam Regie Majestati. Et jam perterriti erant Hungari, et tremebant nigrum hominem. (magis) quam Regem Joannem; quod principem Vngarum interemere debuisset. Rex Joannes eciam premeditabat ab eo, et dixit eis nobilibus et barronibus: „Sileatis in pace, donec ad me venire debeat ex mandato mei.“

Inde quidem Valentinus Therek eciam cum tricentis militibus cum equitibus rursum preparat se aduersum nigrum hominem, et velociter cucurit ad arcem Zabattka. Quum niger homo non erat jam presens in arce Zabattka, et quos Tracianos inuenerat ibi residen., illos exterminauit, et statim municionem preparare jusserat cum colonis, et jam tute residebat, hic cum audien.." т. є. „Одъ тога времена Царъ Іованъ врло се борио съ Мађарима. И одвећъ често долазише посланици (Іованови) кралю Іовану (и) врло се тужаху противу племића; а напротивъ племићи (говораху) краљу Іовану: „Одкако се сишао у Бачку, свѣтлый кралю, Царъ Іованъ, многе є Мађаре смѣста поубияо." И становаше у престоной своіой столици у граду Суботици Валентина Терека.

Спремаше се Валентинъ Терекъ на црнога човека, кога се Раци бояху и поштоваху. И изъ Турске многи долазише къ нѣму, и говораху да є онъ великій пророкъ, и много заслужанъ кодъ Бога, и да нѣке знаке и чудеса чини.. Валентинъ Терекъ ниє га за ништа држао, спремио се противъ нѣга съ колико више могаше коняника; єръ осимъ (остале войске) имађаше шездесетъ и седамъ коняника. Али войници бияху врло вычни рату, кои су избырани были одъ Якова Банфіє, и изъ града свога Сигетвара у Барањи упути се у наоколо изненада преко Печуя, и затимъ пређе рѣку Истаръ (Дунавъ) на Батинской скели, съ найбольомъ снагомъ своіомъ.

Кадъ є чуло кралѣвско величаство, да Валентинъ Терекъ полази на Цара Іована, и бияху стояли (посланици?) предъ кралѣвскимъ величаствомъ, и краль поручи црномъ човеку по посланицима, да Валентинъ иде на нѣга, да буде на опрезу. И одма оде (посланикъ?) Цару Іовану. Явише му напредъ

слуге нѣгове, и одма войводе црнога човека спреме се. А кадъ Валентинъ види рацке войнике, дрктао є, єръ их є было много на брою; а самъ Царъ Іованъ на противъ видио є да ће Валентинъ Терекъ врло мало израдити противъ Раца. Смѣста јурише Раци на Валентина, и тамо буде Валентинъ здраво потученъ, да є самъ съ мало свои войника преко Дунава прешао, и врло є поплашио (Царъ Іованъ) Валентина. Коє є Валентину мучно было, што су га ови адраповци надвладали.

И кадъ є пошао овай црный човекъ на Темишваръ изъ Токая одъ Іована войводе, и съ оне стране воде Мориша (лежи) варошица Чома, заузме противъ господе Чакія градъ овай, Владиславъ Чакія спреми се са триста коњаника Мађара, да изъ свога града истера рацкога войводу изъ варошице Чоме. То кадъ осете Раци, да Владиславъ Чакія улази у свою собствену землю, да є ослободи изъ руку цара Іована, и одма оставе градъ Чому покрай Темишвара. Владиславъ Чакія као чистый скитскій Мађаръ прећзди преко мориша на Апатской скели наспрамъ Чанада; и кадъ су съ обадвѣ стране стали явно очи на очи, тамо се побию яко, и съ обадвѣ стране многи погину у бою. Али ондѣ ипакъ Богъ помогне Цару Іовану, и тамо у бою падне онай великій Мађаръ Чакія изгуби главу. И многи племићи тамо погибоше у бою съ Царемъ Іованомъ.

Кадъ (то) чую мађарски великаши и племићи, дођу кралю Іовану у Будимъ, и стану се тужити кралю Іовану, єрбо є онъ слуга краля Іована. „И ваше величаство изволите га одъ насъ уклонити, и да не влада надъ нама; єръ већъ сынови и кћери наше, кои остадоше одъ турскій руку срећомъ божіомъ, већъ ова погана звѣрь (paganus bestia) ohe

надъ нама да влада.“ Рекне краль Іованъ. „Кадъ я не могу да владамъ надъ вама, кои сте противъ мене и бунтовници; нека влада онъ, кадъ има самъ свою силну рацку войску. А я самь малый, єръ сте узели скиптаръ мой кралѣвскій изъ руку мои, ваша ребелія и непослушность; дакле не могу се подићи на нѣга.“ „Бићемо послушни и плаћаћемо вашемъ величаству као у време крсташа“; тако се моляху наново већъ кралѣвскомъ величаству. И већъ поплашени бияху Маћари, и већма се бояху црнога човека но краля Іована; што є смѣо убити маћарскогъ великаша. И краль Іованъ се бояше одъ нѣга, и рече онима племићима и болярима: „Ћутите у миру, докъ не узмора мени доћи на заповѣсть мою.“

Онда опетъ Валентинъ Терекъ съ три стотине войника съ конияницима наново се спрема на црногъ човека, и брзо одлети у градъ Суботицу. Како црный човекъ не бияше већъ више у граду Суботици, и коє Раце наће да тамо станую, те протера, и одма даде утврдити мѣсто, и већъ є безбѣдно становао, овай то чуюћи . . .“

XLVIII. 157—160. „In Vienna, Rex Ferdinandus et optimates Hungari elegerunt in legacionem Paulum Bakytt istum Tracianum, qui fugam dederat de Turcia ad Hungariam, vt iret ad nigrum hominem cum thezauro muneribus copiose, et ipsum adherere faceret et declinare ad Regem Ferdinandum; quia Rex promiteret sibi dare arces cum possessionibus, non sicut Joannes Rex nullam curam habet *de vestra magnificencia*. Et tali forma scripserunt litteras ad nigrum hominem, qui dicitur Jowan Char, et expensas quinque milia florenos; et seruis suis quingenta pecias panni ad obtullerunt ei; et ciphos aureato decem; et equos quinque Turcalium. Paulus Bachitt portauit ista res ca-

ras ad ciuitatem Quinque-Ecclesien. . Et ibi erat vnus mercator nomine Botus Marton, et Paulus Bachytt tradidit ista munera preciosa ad manus predicti mercatori, et preceptoriam Regie Majestatis Ferdinandi contullit, vt offerret nigro homini. Et Martinus Botus cucurrit circiter ad Jowan Char ad Zeghed, quia jam ibi residebat, quod audisset Valentinum bene munitum in arce Zabattka. Et celeriter obtullit munera predicta manus Jowan Char et litteras juxta dona sua; quippe munera, pannum, et equos cespites, et thezaurum de puro auro quinque milia florenorum, et ciphos deauratos decem. Mox Jowan Char, quum intellexisset Regi Ferdinandi libitum, vt ei servire deberet, et pro seruis suis diuidere fecerat illa dona, palatino suo et thezaurario Subotta vaiuode; gaudebat et tanto munere, et tanti promisione Ferdinandi Regi. Et niger homo adhesit mox ad Ferdinandum, quia Ferdinandus hoc scripserat in litteris suis: „Quod nil terrearis de Zapule Rege, quia statim nos *de orso nostro* mouebimus exercitum grandem contra eum. Inde nos et in seorso ipsum bene capere possumus traditorem tocius christianitatis, et tu eris demum dezpotus, et in Hungaria quicquid habuit possessiones dezpotus a Sigismundo Cesare, illam possessionem in hodiernum diem donauimus et contullimus.“ Et ultimo mercator contullit ad manus Char Jowan bullam sigilis penden. filiorum suorum et filiarum suarum in perpetuum. Et Martinum Botus remunerauerunt valde et pro Bakitt destinauit decem *peirianice* et *taltokokat*, tanquam fratri nostro.“ — — — —

т. є. „У Бечу, краль Фердинандъ и великаши мађарски пошлю у посланство Павла Бакића овога Рача, кои є пребѣгао изъ Турске у Мађарску, да иде црномъ човеку съ благомъ и силнимъ поклонима, и да га приволи и склони кралю Фердинанду; єръ му

краль обриче дати градове съ добрама, не као краль Іованъ што нема никакву бригу о вашемъ высокородству. И на таковый начинъ написаше писмо црномъ човеку, кои се зове Царъ Іованъ, и новаца петъ иляда форинтій; а за нѣгове слуге петъ стотина комадій чоѥ понудише му; и дсетъ позлаћены чаша; и петъ турски копя. Павле Бакићъ однесе ове скупе ствари у варошъ Печуй.. И тамо бияше трговацъ нѣкій по имену Мартинъ Ботушъ, и Павле Бакићъ преда ове скупоцѣне поклоне у руке споменутога трговца, и дода заповѣсть кралѣвскогъ величаства Фердинанда, да поднесе црноме човеку. И Мартинъ Ботушъ брзо отрчи Цару Іовану у Сегединъ, єрбо є већъ тамо пребывао, чувши да є Валентинъ добро утврђенъ у граду Суботици. И брзо поднесе гореспоменуте поклоне у руке Цара Іована и писмо узъ поклоне; то єсть поклоне, чою, и брзе копѣ, и благо одъ чистога злата петъ иляда форинтій, и десетъ чаша позлаћены. Одма Царъ Іованъ, како є разумео волю краля Фердинанда, да треба да му служи, и међу своима слугама даде раздѣлити оне поклоне, своме палатину и благайнику войводи Суботи; радоваше се и толикомъ поклону, и толикомъ обећанію краля Фердинанда. И црный човекъ одма пристане узъ Фердинанда, єръ му є Фердинандъ ово писао у своме писму: „Да се ништа не боишъ одъ краля Заполѣ, єрбо ћемо мы одма одгоре да кренемо велику войску на нѣга. Онда мы и оддоле можемо га добро уватити издаицу цѣлога хришћанства, и ты ћешъ быти послѣ тога деспотомъ, и у Мађарской што є годъ имао добара деспотъ одъ цара Сигисмунда, ту собственость данашньимъ даномъ поклонисмо (ти) и дадосмо.“ И пайпослѣ трговацъ положи у руке Цара Іована писмо

съ высећимъ печатима, сыновима и кћерима нѣговима на вѣки. И Мартина Ботуша обдарише врло и за Бакића послао є десетъ перяница и (taltokokat, гдѣ се држе чиніє?), као брату нашемъ.“

И мало затимъ: „Quum Rex Joannes senciens et fama tali modo vigeret, quod inter duos hostes residebat in Buda, deorso et seorso, pauper flere cepit. „Ecce, domine Rex, tum ego dicebam, ne omni spiritui credas, et principiis osta sero medicina paratur. Vigilantibus subveniunt jura. Qua mensura mensura, eadem mensura remecietur vobis.“

Ordinauit litteras preceptoriales ad Iwan Char, vt statim veniret personaliter visis presentibus ad Budam, tm. cum eo decem seruos habeat et non plus. Et precursor peragrauit aduersus Jowan Char, et ad fidem suam pollicitam pristinam. Cumque precursor Joannis Regis allaret ad manus nigri hominis, preceptorias perlegere fecerat. Quum intellexisset Char Jowan, respondit et dixit: „Jam sunt qualuor menses, quod ego cum gente mea in desolata terra jaceo. Sua Majestas sese imposuit ad *surgitatem* et noluit mecum *piscare aut commodum sibi mecum representare* et nulla ad manum mihi contulisse. Et in Buda sedet Sua Majestas tanquam mutus. Nunc, ercle, mihi graciosissimus Ferdinandus tot stipendia contullit, et possessiones mihi insuper promisit, et habeo donacionales littere cum sigillis penden., et nescio jam sibi reseruire amplius. Nunc sum sub fide Ferdinandi Regis seruus, ergo in me hactenus ne confidat. Si ipse non habet expensas, ego satis (habeo).“ Et mille florenos destinauit ad Regem Joannem, et precursor obtullit ei munera aurum mille. Quum jam precursor Regi relacionem coram dominis, admirabantur de responsis suis Jowan Chari. Auarus semper solet demum qnadrupliciter pensam ha-

bere. Quia pauper Joannes Rex valde auarus erat et piger erat, non vigilabat; et nimis deridebant clam Regem Joannem, quod expensas destinauerat Joanni Regi etc.“ т. є. „Кадъ є краль Іованъ осетио и гласъ кадъ се на таковый начинъ чуо, да између два непријателя сѣди у Будиму, одгоре и оддоле, почео є сирома плакати. „Ево, кралю господару, говорио самъ му я, немой свакоме гласу вѣровати, и стани одма у почетку на путъ, доцканъ се справля лѣкъ (кадъ є болесть већъ отела ма). Ко є на опрезу, онога є и правда. Коіомъ мѣромъ мѣрите, ономъ ће се и вама одмѣрити.“

Послао є писмену заповѣсть Цару Іовану, да одма чимъ то добиє лично дође у Будимъ, само десетъ момака да има собомъ а не више. И скоротеча оде къ Цару Іовану и (опоминяше га) на задату стару вѣру. И кадъ є скоротеча краля Іована предао (писмо) у руке црнога човека, дао є (Царъ Іованъ) налогъ прочитати. Кадъ є разумео Царъ Іованъ, одговорио є и рекао: „Већъ има четири мѣсеца, како съ моимъ людма у пустой земльи лежимъ. Нѣгово величаство учинило се глуво, и ниє тело самномъ пецати (piscare) или мени какво годъ добро учинити, и ништа ми ниє дао у руке. И у Будиму сѣди нѣгово величаство као нѣмо. Садъ, вѣре ми, наймилостивіи Фердинандъ толико ми є новаца послао, и іошъ ми є обрекао добара дати, и имамъ допаціоно писмо съ высећимъ печатомъ, и незнамъ већъ како да му одслужимъ. Садъ самъ слуга у служби краля Фердинанда, дакле (краль Іованъ) у мене некъ се више не узда. Ако онъ нема трошка, я имамъ доста.“ И послао є иляду форинтій кралю Іовану, и скоротеча му однесе на поклонъ иляду у злату. Кадъ є скоротеча предъ господомъ явио кралю поруку, чу-

дише се одговору Цара Іована. Тврдица свагда плаћа на послѣдку четвороструко. Єръ сирома краль Іованъ бияше врло тврдъ и лѣнъ, не бияше на опрезу; и многи у потаи исмѣваху краля Іована, што є (Царъ Іованъ) послао на трошакъ кралю Іовану и т. д.“

XLIX. 160. Послѣ наслова „Jam de Petro Prini quomodo duellum habebat cum nigro homine iuxta flui Marusium.“ (Садъ о Петру Перинью како се био съ црнимъ човекомъ кодъ рѣке Мориша) долази занимљивый описъ битке: „Jam sepe vigebat in curia Regis Joannis Bude inter ciues eciam, quod Petrus Prini fuisset apud Regem Ferdinandum. Interim venit ad Budam ad Regem, et cum adulacione magna tanquam Scariot resumpto animo mel procedebat de ore, attamen fel ferebat (in) corde. Ego nemppe existimabam, quod Regiestas faciet eum captum ad *Chonka toron* proiecere, attamen neglit facere. Et multi nobiles comitatum comites solebant venire, quamobrem esset vaiuoda Transiluanus, et maxime conquerebant et suplicabant eis, qui erant de Bachmegie, quorum Turcus Cesar possessiones suas desolauerat, et ipsos, quos potuerant interficiebant. Quia Char Iwan dicebat eis: „Pauperes Hungari, jam non licet vobis istam terram possidere, quia vis martuluzi in vna nocte vinctos perducerent ad Nandor-Albam. Ergo nescitis quid optatis.“ Et bene dicebat niger homo: „(Ego) istam terram expediam a Turcis et insulam Sirimiensem.“

Quarè ad Petrum erat magna confluen., non ad Regem Joannem; quia sub moli pastore luppus lanam cacat. Et dicebant nobiles: „Domine vaiuoda, ne derelinquas nos horphanos propter amorem Dei omnipotentis.“ Dixit eis Petrus vaiuoda: „Ecce cum Rege volo expedire priusquam“, (et) intrauit ad Regem. Et

Regem Joannem valde arguebat et dicebat: „Ordinasti super nos hostem, ego volo ipsum ad fidem meam extinguere illum latronem, quod non vidit adhuc hominem iste petko.“ Ego quidem vnum capellanum statueram ei nomine Casperum de Verebel, quia sua magnificencia rogabat me, vt ei vnum capellanum ordinarem sibi. Et transiui ad Petrum Prini vajdam Transs., vt ei ad faciem loquerem, et consilium swaderem. Ipsum non inveni, sed capellanum Gasparum. Interrogaui eum, quid arguebat cum Rege. Dixit mihi: „Vere, domine Georgi, videbis mirabilia de domino vaiuoda facien.“ Ego dixi: „O vos fatui, vos estimatis tanquam leo(nes) essetis; vere fricabunt vos illi Traciani. Nonne scitis, quod ego scribo suplicaciones eorum; et ego intellexi ab eis, quam milites habet ille niger homo, habens jam sub se palatinum et thezaurarium vaiuodam Zubottam. Et nonne audistis expugnan. Valentinum Therek; nonne audistis magníficum Ladislaum Chakj capite priuatum et totam chortem suam ad terram prostran.. Et dominus tuus Prini Petrus jam est periurus et infidelis ac instabilis contra Joannem Regem; quoniam nos nescesmus, quod fuistis apud Ferdinandum Regem, et tradidistis Joannem Regem.“ Ipse sacerdos audiens verba mea ad faciem loquen. et erat semper elatus in corde suo, et dixit mihi ad facie: „Tu me(n)tiris ad caput tuum.“ Ego dixi iterum sibi, quod verum fiat verba mea, capui ipsum per comam suam et verberaui quantum potui, et me quantum potuebat; attamen Deo adiuuan. ipse erat seorsum et ego deorsum. Quod audien. Rex Joannes et dominus vaida Petrus Prini et tota curia Budensis deridebant, quod duo sacerdotes pugillum egissent inter se, et *cum capellanus Georgius prevaluisset.* Petrus Prini fecit clamare mensionariam equitibus tris florenos, peditibus duos, et vexillum

magnum deauratum, quem dederat sibi Rex in Alba-Regalia ad vaiuodatum Transsil. et gentem cumque habuerat copiosam, mouit se aduersum Jowan Char.

Item Rex mihi ridebat valde et dicebat: „En, *edes Gwrpaph*, quomodo ambulasti cum capellano Prini Petri?“ „No sine ego quomodo ambulaui? sed videbit Vestra Majestas, quod statim infligunt istum succrescen. et stolidum Traciani.“ Dixit Rex: „Quid tu suis, pater Georgi.“ Ego dixi iterum: „Vere scio, domine Rex, quia Petrus Prini impotens est in brachio suo, ac insuper inexpertus est in arma bellica duellare. Ipsi quidem Traciani sunt valde experti, et cauti et astuti, et gens robora in lacetis suis.“

Extunc audiuimus, quod in Gywla clamare fecisset bellum contra nigrum hominem ad liberum lucrum, et multitudo copiosa dicebant gentem habuisse vsque duodecim miliaria, quod sacerdotes, parocos et scolasticos incitasset ad bellum. Quod (cum) ego audiui: „O Deus meus, non decebat ei hoc facere, quod spirituales per vim excitasset ad bellum, quia manus inpollutas in sanguine humanis tincturas habere; ita ambulant, sicut septem episcopi in campo Mohach subita morte perierunt.“ Quum vltra creuisset aciem suam Marusilium, et juxta vnum opidulum Zwlos castra metatus erat, et nobiles et ignobiles cum domino vaiuoda; et Traciani sensissent, quod wlt conflictum habere cum eis, et nunccium statim suum elegit aduersus Petrum Prini cum resumpto animo, et responsum obtullit vaiuode legatus Jowan Chari: „Cur tua magnificencia tot gentes congregauit contra nos Tracianos? Nonne et nos, qui sumus Christiani, melius est nobis equaliter esse, et deliberare insulam Sirimiensem a manibus paganorum.“ Quum audisset Petrus Prini, mox in se sufflatus erat superbie; existimabat jam Tracianos preme-

ditatos ab eo, et relacionem fecit precursori suo nigri hominis, vt preparet se ad pugnam. Precursor obtullit domino suo, et vaiuode suo, qui erat belli ductor *ven* Rodich, et statim tangen. in timpano et in tubiis bucinan. et gentem cito preparan. ad ictum et steterunt coram vaiuode Prini. Extunc Petrus Prini aciem suam nesciuit tam cito ordinare quam Traciani, sed gens sua inordinate erant. Viderunt Traciani, quod non essent parati ad duellum, vbi erant pedites duo milia Hungarorum, ad illos imppetum fecerunt, cedem et stragem magnamque egissent, ita quod fertur dixisse, quod quinquaginta virorum de peditibus non remansissent plus de duobus milibus hominum. Et postea ad equites vaiuode. Quidam ex eis nobilibus multos prostrauerunt, quos pauperes in curia Regie Majestatis cognoscebam; vtputa Paulus Kerej, Georgius Abranffy, et sic de singulis nobiles multi prostrati erant. Ita fertur dixisse, quod in campo Mohach si tot perissent. Petrus Prini cucurit super equum suum, et nesciebat quo, quia in illam terram inscius erat. Postea vnus Tracianus seruus domini magnifici Jacsitt Marci direxerat versus Nagylak ad vadum, et post ipsum currebant adaucter milites Traciani, et investigabant eum: „Vbi vidistis Prini?“ Quia vnum equum dederat Mehmetbek sibi in domum; albus equs *zeples*, quod ego vidi. Magnificus Marcus Jaksit de arce sua per cancellum in visu ipsius cognouit, quod Petrus Prini staret ad rippam flui Marisium; mox precepit cleientibus suis, vt per ratem portarent ipsum vltra fluuium Marusii. Et cum venisset ad dominum Marcum vaiuodam ad Naghlak, ibi quieuit per vnam ebdomadam secrete. Posthec Petrus Prini delusus et percussus per Tracianos cucurrit ad domum super Fizirwara. Postea ponebat suam ignominiam super Regem Joannem. Dixi postea

Regi: „Nonne veritatem, domine Rex dicebam.“ Et ista conflictio erat anno 1527 in mense Junii et in mense Maji.“ т. є. „Већъ се често слушало у двору краля Іована у Будиму и између грађана, да є Петаръ Перинъія био кодъ краля Фердинанда. Међутимъ є дошао у Будимъ кралю, и съ великимъ улагиванѣмъ као Искаріотъ ослободио се, медъ му є текао изъ уста, али є жучь носио у срцу. Я самь све мыслио, да ће га краль дати уватити и бацити у Чонка торонь *), али є пренебрегао учинити. И многи племићи вармеђски жупани долазише, єръ є био војвода ердельскій, и пайвећма се тужаху и моляху они, кои быяху изъ Бачке, чія є добра турскій царъ опустио, и кое су годъ могли, убияли су (Србльи?). Єръ Царъ Иванъ говораше имъ: „Кукавни Мађари, већъ ниє вамъ више слободно ову землю имати, єръ ће васъ марталоци **) єдну поћь везане одвести у Бѣоградъ. Дакле незнате шта желите.“ И добро говораше црный човекъ: „Я ћу ову землю да ослободимъ одъ Турака и острво Сремъ.“

Зато є све врвило къ Петру (Перинъію), а не кралю Іовапу; єръ подъ меканимъ пастиромъ курякъ вуну тори. И говораху племићи: „Војводо господару, не оставляй насъ сироте тако ти Бога свемогућегъ.“ Рекне имъ Петаръ војвода: „Ево ћу најпре да се договоримъ съ кралѣмъ“, и оде кралю. И краля Іована врло є корео и говорио: „Послао си на насъ непріятеля, я ћу тако ми вѣре моє да уморимъ онога лопова, єръ іошъ ниє видио човека онай шитковъ.“ Я самь єднога капелана намѣстио кодъ нѣга по имену Кашпара Веребелскогъ, єръ ме є нѣгова милость молила, да му пошлѣмъ єднога ка-

*) Кула у Будиму, гдѣ су преступнике затварали.
**) Хришћани у турской војсци.

пелана. И пређемъ Петру Перињю войводи ердельскомъ, да се съ њиме лично разговарамъ, и да му свѣтуємъ. Нѣга не нађемъ, но капелана Гашпара. Запытамъ га, шта є диванио съ кралѣмъ. Рекне ми: „Богме оче ђурђу, видићешъ чуда шта ће господаръ войвода да поради.“ Я му рекнемъ: „О луде єдне, вы се држите као да сте лавови; богме ће васъ чешати они Раци. Заръ не знате, да имъ я пишемъ молбенице њиове; и я самъ разумео одъ њи, какве войнике има онай црный човекъ, што има већъ подъ собомъ палатина и благайника Суботу войводу. И заръ нисте чули, да є побиєнъ Валентинъ Терекъ; заръ писте чули, да є племенитый Владиславъ Чакія главу изгубио и да є цѣла нѣгова войска до землѣ покошена. . И твой господаръ Петаръ Перињія већъ є издаица и невѣрникъ и непостоянъ према Іовану кралю; као да мы незнамо, да сте были кодъ краля Фердинанда, и да сте изневѣрили краля Іована.“ Овай попъ чуюћи моє рѣчи, што самъ му у очи исказао, а быо є свагда поношльивъ у своме срцу, и рекне ми у очи: „Ты лажешъ на твою главу.“ Я самъ му опетъ на то казао, да ће истините быти рѣчи моє, уватимъ га за косу и тукао самъ га колико самъ годъ могао, а и онъ мене колико є могао; али божіомъ помоћу онъ є быо доле а я горе. Коє чувши краль Іованъ и господаръ войвода Петаръ Перињія и цѣо дворъ будимскій смѣяли се, како се два попа побише између себе, и како є капеланъ ђурађъ надячао. Петаръ Перињія дао є извикати мѣсечну плату коњаницима три форинте, а пѣшацима двѣ, и великій барякъ позлаћенъ, што му га є дао краль у Столномъ Бѣограду за войводство ердельско, и чимъ є имао довольно войске кренуо се на Іована Цара.

А краль ми се смѣяше врло и говораше: „Е

сладкій попъ Ђуро, како си прошао съ капеланомъ Петра Периньіе?“ „Но како самь я прошао? али ће видити ваше величаство, да ће наскоро лемати Раци ову надувену луду.“ Рекне на то краль: „Шта ты знашъ, оче Ђурђу.“ А я му рекнемъ: „Богме знамъ, кралю господару, єръ є Петаръ Периньія неякъ у своіой мишици, а покрай тога ніе вычанъ борити се ратнимъ оружіемъ. А ови Раци врло су искусни, и вѣшти и паметни, и снажни войници у мишицама своима.“

Затимъ смо чули, да є у Ђули дао извикати ратъ противъ црногъ човека на слободанъ добитъ, и говорило се да има велику войску до дванаестъ илядa, єръ є и свештенике, парохе и Ђаке гопио у войску. Коє кадъ самь чуо: „О Боже мой, ніе требало да онъ то чини, да свештенике силомъ гони у войску, єръ треба да су имъ чисте руке одъ людске крви; тако ће проћи, као што су седамъ бискупа на Муачкомъ полю нагломъ смрћу умрли.“ Кадъ є прешао съ войскомъ своіомъ преко Мориша, и поредъ варошице Сульоша се улогорио, и племићи и простаци съ господаромъ войводомъ; а Раци осе-те, да ће да се побіе съ ньима, и одма пошлѣ свога посланика Петру Периньію и однесе поздравъ войводи посланикъ Цара Іована: „Зашто є твоя милость оволику войску скупила на насъ Раце? А заръ нисмо и ми хришћани, болѣ намъ є да будемо заєдно и да ослободимо острво сремско изъ руку погани-ка.“ Кадъ є то чуо Петаръ Периньія, одма се надуо гордошћу; мышляше, да су се Раци већъ попла-шили одъ нѣга, и поручи црноме човеку по посланику нѣговомъ, да се справля на бой. Гласоноша испоручи господару своимъ, и войводи своимъ, кои є био воѣа у рату, маторый Родићъ, и одма ударе у

бубнѣве и затрубе бойне трубе и брзо спреме войску на бой и стану предъ войводу Перињью. А на то Петаръ Перињія ниє умѣо свою войску тако брзо у редъ ставити као Раци, но му є войска неуређена была. Виде Раци, да нису готови за бой, где бияху двѣ иляде пѣшака Мађара, на ньи се устреме, поколь и велику пропасть направе међу ньима, тако да се говорило, да одъ двѣ иляде людій ниє остало више у животу одъ педесетъ людій пѣшака. На послѣ на войводине конянике. Многе су потукли одъ оны племића, коє самь кукавце у кралѣвомъ двору познавао; као Павле Кереи, Ђорђе Абранфи, и тако іошъ и многи други племићи быше потучени. Тако є было говоръ, да на самоме Муачкомъ полю ако их є толико изгинуло. Петаръ Перињія бѣгаше на своме коню, али незнађаше куда, єръ не познаваше ону землю. Затимъ єданъ Рацъ слуга господина милостивогъ Марка Якшића поведе га на Надлачку скелу, а за ньимъ трчаху многи рацки войници, и пытаху га: „Гдѣ сте видили Перињію?“ Єръ му є Мемедбегъ на поклонъ дао коня бѣльца съ белегомъ, коє самь я видио. Марко Якшићъ са свога града гледаюћи смотри, да Петаръ Перињія стои на брегу рѣке Мориша; одма заповѣди слугама, да га на чамцу превезу преко рѣке Мориша. И кадъ є дошао господару Марку войводи у Надлакъ, тамо се одмарао у потаи недѣлю дана. Затимъ Петаръ Перињія надбиенъ одъ Раца побѣгне кући у Физирваръ. Послѣ тога є бацао свою срамоту на краля Іована. Казао самь послѣ кралю: „Кралю господару, нисамь ли ти истину говорио.“ И овай бой догодио се године 1527. мѣсеца Юнія и мѣсеца Мая.

L. 165—173. „Posthec perterriti erant Hungari, et jam Joanni Regi nuncciauerunt, vt exeat de Buda.

Et Rex propterea quod jam Jowan Char tres conflicciones obtinebat, eoque esset jam sub Ferdinandi constitus et deputatus ad seruiendum.“ т. є. „Затимъ се поплаше Мађари, и већъ поруче краљу Іовану, да бѣга изъ Будима. И краль за то, што є Царъ Іованъ три битке добио, и што є већъ био подъ Фердинандомъ и у (Фердинандовой) служби.“

Затимъ прича, како є краль Іованъ позвао Емерика Цибака бискупа Варадскогъ, да га брани одъ Србаля; како є Цибакъ скупио Мађаре и Влае противъ црнога Іована, за кога вели, да се незна одкуда є (quod aliquis intrasset in Regnum Hungarie advena, non intelligimus, vnde est, стр. 166); како є прешао преко Мориша (transfretati sunt per fluium Marusii ad Zodi ad campum, et ibi castra metatus est); како се ниє смѣо упуштати у битку три дана, докъ му Карансебешани у помоћь не дођу; како су га Србльи први напали, и стѣснили (jam Hungari fatigabantur in exerciciis стр. 167); и како су Карансебешани рѣшили битку на кориcть Мађара, приспѣвши у найопасніе доба на боиште. Царъ Іованъ буде на главу побіенъ.

Затимъ долази на стр. 167—173. приповѣдка о смрти Іовановой, изъ коє ћу само оно да наведемъ, што се ствари саме тиче: „Et posthec Jowan Char cum aulicis suis fugerat ad Zeghed cum parua comitatu, non tam multitudine sicut antequam. Et Turcus Valentinns in Zabattka residebat anhelito tacito. Pauper Rex cum audisset, quod Iwan Char delusus fuisset, bombardas et ignem Sancti Baptiste preceperat facere, et „Te Deum laudamus“ percantare. Et Valentinus Therek in Zabathka valde de nouo preparauerat se, quod spaciaret in ciuitate Zeghed.

Et de coram ipso multi reclusii erat in murata

Zilaghi domi majores et paruuli, quia tremebant ab eo. Et jam non erat, qui habebant pixidem, globulos neque pulueres multos, dum spaciaret in plateis et in vicos deambularet. Et vnus pauper vir habebat pixidem, et non habebat globulum. Dicebat: „O Deus! si haberem vnum globulum, non ewaderet isto latro.“ Tunc vnus pauper homo contullit sibi, quasi pars erat globuli, et quasi esset *boglar*. Et statim cum puluere mixtim ad pixidem misit, et quod consuetus erat jam bene pixide suo, detigit eum, et erat in veste vokoinea et *zederiesbe valo*, iuxta cor suum. Et mox quod viderunt vaiuode adhuc eum *ledentem* ad mortem, et statim de Zeghed veherunt eum ad vnam villam Tornos. Et illa villa constabat decem miliaria ad Zeghed, et tria miliaria distabat illa villa magna erat ad Zabattka. Quod eum duxissent ad Tornos serui viuum ad vnum hospicium, et quod viderunt eum Traciani optimates, vnatim binatim quilibet ad opus suum equitanit; quidam ad Turciam, quidam ad inter Tracianos colonos dispersi erant. Et cum eo pauci permanserunt.

Hospes (autem) Hungarus vbi jacebat Jowan Char semiviuus, mentem suam composuit ad consilium, media nocte mancipauit caballas suas ad quadrigam, et statim cucurrit ad dominum suum Valentinum Therek. Et cuncta predixit domino suo, quod qualiter de pixide sagitatus est in Zeghed per vnum virum semipaganum. Et quod audisset Valentinus Therek, mox cum trecentis equitibus suis equitauit in illa nocte ad Tornos. Attamen magna milia tria habebant. Et cum pervenisset Valentinus Therek ad propriam suam, mox Traciani adhuc, qui adhuc residebant aliqua reliqua, mox fugiernnt, et dominum suorum solum permiserunt jacentem in lecto semiviuum adhuc. Quum pauper jam vidit mortem suam, preceperat, vt neminem intromiterent

milites suis, et erat jam in agonia. Et spopondit ad fidem suam, quod si intromiterent eum, non inpediet ipsum nigrum hominem. Et intromiserunt, et valde adhuc suspicabatur, ac tremebatur a Tracianus Valentinus Therek de astucia eorum, et intrauit ad eum. Quod jacebat Iwan Char in lecto, tribus vicibus interrogauit, si adhuc potest viuere? Ad interrogaciones Valentini Therek nil responsum adibuit ei. Quum vidit Valentinus, quod supinus jaceret in lecto jam ad mortem, illico amputauit caput ejus in lecto, et corpus ejus ibi dimisit, et caput secum duxit ad Zabattka. Non multum dilacionem habuerat in Tornos. et statim caput ipsius cum vexillo suo destinauit ad Regem Joannem ad Budam.

Cum portauissent ad Pesth, Judex Pestiensis fecit in peluim aereum caput nigri hominis et cum eo album vexillum. Erat eodem tempore Andreas Zuch senex anno 1527; et in festo B. Jacobi apostoli post maturum et ante summam missam. Et cum eis multitudo populi ciuitatum currebant juxta vadum Ister. Et Rex apodiatus erat per fenestram et respicebat, et nos vocare fecit, qui eramus cum eo aulici. Et ipse interrogare cepit, quidnam hoc esset? Et diximus: „Vere quasi defunctum ducerent.“

„Et posthec intrauerant ad arcem Budensem illa caterua, que apparebat visionis Regie Majestatis. Dominus Gotthardus erat eodem tempore castellanus arce Budensi. Interim intrauerat ad Regem, submissa verba aliquit intullit sibi. Extunc intrauerunt tum judex Pestiensis, sicut scriptum est, obtullerunt ergo Joanni Char caput in pelliuim ereum cupri. Et caput erat perfusus cum aceto, quod propter estatem caput ne olfattum haberet. Et caput erat nigri coloris sicut famabatur in pristinum. Et Rex habebat in manu vnam

scuticam, et percuciebat dicendo: „O tu caput presumende! qui me terrebaris ceco occipite.“ Rex precepit, sed in prandio ad mensam juxta se posuit, quod comedebat et bibebat Rex semper dicebat: „Ubi est fides tua.“ Et post prandium castellanus Gotthard accipiens caput, et extra ante arcem in hasta longa super culmen fecit, et cum facie versus Viennam aplicauerat, cum facie aduersus dominum suum Ferdinandum. Et ibi plus quam vnam ebdomadam vigebat arcem Budensem; et posthec projecerant ad aquam Danubii, et graciam iterum habuit Valentinus Therek apud Joannem Regem; et Rex Joannes post ipsum misit vnum precursorem, vt veniret ad eum, et venerat, et Rex ei donauit mille aureos, et vnum equum, qui erat equus Turcalis soli Cesaris etc.“

„Antequam inter curiales vigebat fama, quod Turcus Valentinus in Zeghed caput suum nigri hnminis amputasset cum milicia sua. Sed non fuit ita, et post hac, quod sensissent mortem Jowan Chari curiale Regie Majestatis et communitas Budensis, ceperunt ridere et loquere, quod morti hominis in lecto bene potuisset amputare caput cujuscunque mortis Valentinus Turcus. Quod audien. pudorem cum maxima verecundia cepit sustinere, et demum de hospicio domini sui nequiebat extra venire, et in obrobrium Regie Majestatis exilium eciam fecit vna nocte de Buda. Tm. admirati fuimus mane ad diem Marie de niue, et ad Ferdinandum iterum se declinauit; et post incepit iterum infestare Joannem Regem.

Et sic finiuit vitam Iwan Char inter Hungaros.“

Србски: „И послѣ тога Царъ Іованъ са своима дворянима побѣгне у Сегединъ съ маломъ пратньомъ, не више съ оноликомъ множиномъ као пре. И Валентинъ Терекъ сѣђаше у Суботици на миру.

Кукаванъ краль кадъ є чуо да є Царъ Іованъ надбиєнъ, дао є топове палити и „Тебе Бога хвалимъ“ пояти. И Валентинъ Терекъ у Суботици снова се врло справляо, да пође на Сегединъ.

И испредъ њега (Іована) многи се позатворали у обграђеномъ Силађієвомъ дому велики и мали, єрбо су дрктали одъ њега. И већъ не бияше никога, кои бы имао пушку, олова и много барута, кадъ є (Іованъ) ишао по сокаци. И єданъ сирома човекъ имађаше пушку, али не имађаше тане. Говораше: „О Боже! кадъ бы имао єдно тане, не бы изишао овай лоповъ.“ Онда му єданъ сирома човекъ дода, бияше као комадъ одъ танета. И одма га помѣша съ барутомъ и метне у пушку, и єръ се већь био извѣштио са своіомъ пушкомъ, згоди га (и бияше у обычной кућевной альини) покрай срца. И чимъ спазе войводе, да є ранѣнъ самртно, и одма га изъ Сегедина однесу у єдно село Торношъ. И ово село бияше десетъ миля одъ Сегедина, и три милѣ бияше ово велико село одъ Суботице. *) Кадъ га слуге жива однесу на Торношъ у єдну кућу, и кадъ га виде рацки поглавари, по єданъ и по двоица разиђу се сваки себи; єдни у Турску, а други се разиђу по рацкимъ селима. А съ њиме остану мало њи.

А газда Мађаръ, гдѣ є лежао Царъ Іованъ полуживъ, смысли у памети своіой, у по ноћи упрегне у кола четири кобиле, и одма оде своме господару Валентину Тереку. И све искаже своме господару, како є изъ пушке ранѣнъ у Сегедину одъ єдногa простогъ човека. И кадъ то чує Валентинъ Терекъ, одма са свои три стотине конияника одяше ону исту

*) Торњошъ се зове и данасъ югозападный дѣо атара Сенћанскогъ.

поћь на Торношъ. Али су имали три велике милѣ. И кадъ є стигао Валентинъ Терекъ на своє добро, одма Раци, кои су іошъ тамо были, одма се разбѣгну, и свога господара оставе сама лежећа у постельи іошъ полужива. Кадъ є сирома (Іованъ) видио смрть свою, заповѣдио є своима момцима, да никога не пуштаю унутра, єръ се већъ борио съ душомъ. И обрече (Валентинъ Терекъ) на свою вѣру, да неће ништа дирати црнога човека, ако га пусте унутра. И пусте га унутра, и іошъ є врло сумняо и бояо се одъ Раца Валентинъ Терекъ одъ њиовогъ лукавства, и уђе къ нѣму. Како є лежао Царъ Іованъ у постельи, три пута га є запытао, може ли іошъ живити? На пытанѣ Валентина Терека ниє му дао никакавъ одговоръ. Кадъ є видио Валентинъ, да лежи на постельи већъ на самрти, одма му одсѣче главу у постельи, и тѣло нѣгово ондѣ остави, а главу однесе собомъ у Суботицу. Ниє много оклевао на Торношу, и одма главу нѣгову са своимъ барякомъ пошлѣ кралю Іовану у Будимъ.

Кадъ донесу у Пешту, судацъ пештанскій метне у бакарну чинію главу црнога човека и узъ ню бѣлый барякъ. Быяше у то време (судацъ) Андрія Сичъ старацъ године 1527., и на данъ Св. Якова апостола послѣ ютреня и пре велике мисе. И съ њима множина народа изъ вароши трчаше на Дунавъ. И краль наслонивъ се на прозоръ гледаше, и даде насъ дозвати, кои быясмо съ њиме одъ дворяна. И почео є пытати, шта є то? И рекосмо: „Богме као да саранюю кога.“

„И послѣ уђе у градъ будимскій она гомила, коя се указала погледу кралѣвскога величаства. Господинъ Готардъ быяше у то доба кастеланъ у граду будимскомъ. Међутимъ уђе кралю и тихо про-

збори нѣколико рѣчій съ ньиме. Затимъ уђе и судацъ пештанскій, као што є већъ писано, донесу дакле Цара Іована главу у бакарной чинiи. И глава бияше поливена оцтомъ (сирћетомъ) да небы ударала глава због врућине. И глава бияше црпе боє, као што се и пре причало. И краль имађаше у руци єдапъ бычь, и удараше говорећи: „О ты продрзльива главо! коя си ме планила слѣпимъ потильком.“ Краль заповѣди, али при обѣду на сто' покрай себе метне, како є краль єо и пио, све є говорио: „Камо є твоя вѣра.“ И послѣ ручка кастелань Готардъ узме главу, и наполю предъ градомъ патакне є на дугачко коплѣ; и лице іой окрене Бечу, према нѣговомъ господару Фердинанду. И тамо бияше више одъ недѣлѣ дана предъ градомъ Будимомъ; и послѣ баце є у Дунавъ, и Валентинъ Терекъ опетъ дође у милость кодъ Іована краля; и краль Іованъ пошлѣ по нѣга скоротечу, да дође къ нѣму, и дође, и краль му поклони иляду дуката и коня, кои бияше конь самога турскогъ цара и т. д.

Испрва између дворяна бияше гласъ, да є Валентинъ Терекъ у Сегедину самъ своимъ юнаштвомъ одсѣкао главу црнога човека. Али ниє тако было; и послѣ тога, како су сазнали смрть Цара Іована дворяни кралѣвскогъ величаства и обштина будимска, почели се смѣяти и говорити, да мртвоме човеку у постельи лако є могао одсѣћи главу ма коме мртвацу Валентинъ Терекъ. Коє чуюћи почео се врло стидити, и найпослѣ ниє смѣо ни изићи съ конака свога газде, и на срамоту кралѣвскогъ величаства єдне ноћи и побѣгне изъ Будима. Само смо се чудили уютру на Маріинъ данъ, и опетъ се обрати Фердинанду; и послѣ почне наново нападати на краля Іована.

И тако сврши животъ Иванъ Царъ међу Мађарима.“

LII. 175—179. Споминю се войводе краля Іована, два Мађара и три Србљина: „vt puta Lucas de Maria, Franciscus Bodo de Somogy, vnus Tracianus Paulus Bakytt, secundus Tracianus miles Bositt Radich, tercius miles venit Tracianus Balaban adolescens.“

LIII. 179—182. Павао Бакићъ већъ се спрема, да остави Заполю. „Non libenter puro corde pugnabat cum Germanis, quia erat miles astutus, respiciebat finem.“

LV. 187. Бакићъ прелази на Фердинандову страну.

LXI. 208. Опетъ се споминю Запольине войводе „adolescens Balaban, Bossytt Radich, Rodonya Voxa, Jaksit Marci, Farkas belli ductor et hottmann, Petrus Ottharowitt.“

LXII. 213. Цибакъ оће да изневѣри Заполю. Ђурађъ наводи говоръ слугу Цибаковы: „Jam omnes Hungari sunt juxta dominum nostrum Cybak, sed iste bestia Radich cum Tracianis non wlt a Rege Joanne declinare; quod si ipse Radich vellet, possemus bestiam Regem Joannem perdere“ т. є. „већъ су сви Мађари поредъ нашега господара Цибака, али овай поганый Радићъ съ Рацима неће да се одцѣпи одъ краля Іована; кадъ бы іошъ и Радићъ тео, могли бысмо краля Іована упропастити.“ Радићъ стои кодъ Кошице са одабраномъ србскомъ войскомъ, за коју вели Ђурађъ, да су сви были єднакога стаса, као соколови (Radich ex parte Cassouie cum optima gente Tracianorum. Equali statura tanquam falcones erant) стр. 214.

LXIII. 214—219. Заполя шиљ Радићу палогъ, да удара на Нѣмце. Ову поруку поси Радићу Лаушъ Томори, и будући да овай незна србски, зато му є додатъ попъ Ђурађъ. Оба иду по ноћи до логора Радићевогъ. Занимльиво є овдѣ читати, како имъ подвойвода Радићевъ не башъ на найучтивіи начинъ явля, да судба краля Іована у Радићевимъ рукама стои, кою изяву попъ Ђурађъ у своме повратку предъ краљемъ Іованомъ и противъ своє волѣ одъ рѣчи до рѣчи понавляти мора. Сутра данъ буде битка, и краль Іованъ сасвимъ биєнъ, — Радићъ се съ Нѣмцима ниє тео да туче.

LXXI. 245. Споминѣ се, да є Божићъ Радићъ умръо, и да є братъ нѣговъ (germanus ejus) Стеванъ Балинтићъ (Stephanus Balintitt Tracianus) управляо са два града, Шольмошемъ и Липомъ. Овай шиљѣ Запольи топове ради обсаде Темишвара, Заполя изъ Чанада спушта се къ Темишвару, и преноћи у селу србскомъ Хиђошу? (in vna villa Hetys Traciana decubauimus).

LXXIII. 251. Валентинъ Терекъ, кои є међутимъ вѣкъ на Фердинандовой страни, буде заєдно са спомоћномъ србскомъ войскомъ побиєнъ одъ Запольиногъ савезника Петра войводе Карабогданскогъ.

LXXV. 255—259. Састанакъ Запольинъ съ турскимъ царемъ Солиманомъ и визія попъ Ђурђева.

LXXVII. 263. Краль Іованъ у логору яничарскомъ кодъ Будима, съ коима се србски (Slauonica lingua) разговара.

LXXXII. 283—291. Споминю се іошъ Србльи войводе „Petrus Otharowit cum Tracianis“ и мало ниже „Erat vnus Kwnowitt (Куновићъ) Nicolaus.“

LXXXIII. 283—291. Споминѣ се за нѣкогъ Србльина, кои се одликовао на води: „Et postea no-

ster ex parte vnus miles Tracianus super aquam prius nomen Sisallo (Сисало, Шишало?) cum eis valde super aquam exercebabant vnus alterum (283). — Нѣмци обсѣдну Заполю у Будиму; и брани га войска мађарска и турска. Турци немаю повѣреня у мађарску посаду, бов се издав (286); Србльи и Турци на бедемима боре се одважно (286); губернаторъ Запольинъ Лаушъ Грити съ Турцима и Србльима юриши на Нѣмце; (289) Србльи и Турци не пуштаю Мађаре у бой, кое в овима врло жао и срамота (289).

LXXXVII. 301. Бакићъ у одѣлу турскомъ као увода у логору.

XCIII. 322. Балинтићъ у Липову писмо краля Іована подере, погази и спали, за знакъ да се не бои краля.

XCV. 332. Урбанъ Бачаньія даде изъ потав убити Цибака.

XCVI. 337. Насилна смрть Гритиева, кои в тежио за круномъ.

XCVII. 338. Указую се четири репате звѣзде год. 1534 (Ђурађъ пише „planeta“ за цѣло изъ незнаня).

XCIX. 345. Заполя се жени Изабеломъ Польскиньомъ 1538.

C. 351. Заполя добіе сына; смрть Запольина 1540.

Съ овимъ свршуемо овай чланакъ. Могло бы се іошъ млого навести, али намъ ограниченый просторъ ове књиге не допушта. Међутимъ любительима народне историје, кои бы Ђурђеве мемоаре цѣле имати желили, у стању смо явити да се нѣколико ексемплара истога дѣла, кое иначе саставный дѣо већега историйскогъ дѣла (Monumenta Hungariae historica) сачинява, кодъ пештанскогъ књижара Лауфера и Столпа по 3 ф. ср. добити могу.

І. Ђорђевићъ.

II.

ПОЗНАЯ СЛОВОПИСА. *)

Словописъ єсть или паравно као што се говори (п. пр. *јања*, *јање*, *јањи*, *јању*, *јањом*), или противнаравно као што се не говори (н. пр. *яня*, *янѣ*, *яньи*, *яню*, *яньомъ̄*, ков є толико као *јања*, *јање*, *јањи*, *јању*, *јањом*) уобичаєнъ начинъ писаня слова у речма; кога књигописци зову ортографіомъ (правописомъ). Наравно словописанѣ єсть право огледало єзика, и чисто свѣдочанство устменога изговараня речи; оно є лако и стално како у єзику тако и у писму н. пр. *радошћу*. А противнаравно писанѣ, ков се може стварежнимъ назвати, єсть тешко и превртљиво, сметено и опако; съ њиме се пише безъ реда и системе свакояко н. пр. *радостїю*, *радостию*, *радостю*, *радостїу*, *радостьу*, *радоштьу*, *радосћу* и *радостћу*. Ово се овако на жалость налази у нашимъ књигама. У стварежномъ писаню можешъ уписати н. пр. *дан* часъ са дебело (*д̄*) часъ са танко єръ (*ъ*); *бити* часъ са *ы* часъ са *и* или *і*. Непостоянству овоме узрокъ є тай,

*) Новый правописъ, коимъ се г. сачинитель у овомъ и у идућемъ чланку служио, изъ познаты узрока ние се могао задржати. У.

што су се стара слова умножила многима непотребнима и постало два *о* (о–ѡ), два *е* (е–є), два *в* (в–ѵ), два *ј* (і–й), за слогъ *је* три слова (е–є–ѣ), три *у* (у–оу–ѹ) четиръ *и* (и–і–ы–ѵ); те су се књигописци старали свакоме слову одредити у речма измишлѣна места. Но ово є само писмени мутлягъ, кои намъ безъ нужде више посла задаѥ.

Стварежно уобичаѥнъ словопис̀ београдски (н. пр. *оружјѣ*, *веселѣ*, *каменѣ* са *ѣ*) ниѥ основанъ на чистой старини славенске писмености, (у коіой се те речи пишу са *е*: оружіе, веселіе, каменіе) ни на правоме изговараню србскога єзика (у кога се на краю такођеръ чуѥ чисто *е*: *оружје*, *веселе*, *камење*); већъ на пукой петляріи съ коіомъ се прави створъ србски речи замеће и квари, а наравна у писаню наука заплеће и обтереćава.

Одавна се већъ око тога ради, да се наравно како є у єзику скроєно лако пише; али су овой наравной лакоћи стали старци на путъ, и не допуштаю млађима по здравомъ разуму болѣ одъ себе писати, мислећи да є то њиово писанѣ славенски, и као таково да се ниѥ удалило одъ црквенога и рускога писма. Кадъ би то тако као што они мисле у ствари заиста било, млађи заиста имъ юрве неби ништа унаточъ чинили. Али шта ћемо, кадъ то тако ниѥ; него є писанѣ њиово само кварежъ србски речи и славенске писмености; кварежъ велимъ, кои се оснива на слабомъ познаваню єдногъ и другогъ єзика, и на іогунастомъ неприпознаваню они гласова, коѥ овай или онай єзикъ има и за коѥ и слова у писму имати мора.

Осимъ свію досадъ коєгди наведени и противъ словописне неваљности осведочени доказа за оне, кои су у той погрешной мисли, да се старачки пи–

шући не удалява одъ славенскогъ, навешћу сведочанства ради неколико примера, изъ кои ће се видити, да стари, коима иначе часть и поштенѣ, не пишу по славенской ортографіи ни онде, гди би могли, а камо ли гди не могу. И зато се Београђани тако старачки пишући већма удалюю одъ славенскога него што се младићи удалюю наравно пишући словописомъ, коимъ є Вукъ іошъ пре 40 година почео писати. Ево за то сведочбе:

1. Ми стари пишемо у єдномъ слогу часъ *і*, часъ *и*: *піо*, *пила*; а у славенскомъ и у Вуковомъ свуда увекъ постояно: пилъ, *пила*, *пило*, *пио* са само *и*.

2. Пишемо *ь* у: *волы*, *вольомъ*, а у *вольа*, *вольe*, *вольу* нећемо *ь*.

3. Пишемо *ь* у: *кньига*, гди се славенски безъ *ь* пише: книга.

4. Пишемо слогъ *је* часъ са *е*: *спасеніе*, часъ са *в*: *вло*, а часъ са *ѣ*: *опѣло*.

5. Пишемо *в* у *яв* (*јаје*) а у *перје* нећемо *в* (*перв*) да пишемо.

6. Славенски писато *в*: рѫка, пръстъ, садъ пише се то црквенски: рѹка, перстъ: али ми нити пишемо овако нити онако, ако се и фалимо да се славенске ортографіе придржавамо.

7. Пишемо гласъ іотовъ часъ са *й*: *свой*, а часъ са *і*: *своіой*. — Нашто ће намъ овде туђе *і*, кадъ имамо своє *й*: *свой*, *свойой*? Или нашто ће намъ *й*, кадъ оћемо силомъ да имамо туђе *і*: *свої*, *своіої*?

8. Пишемо *ій* место славенскогъ *их* и србскога *и* (*ьи*) безъ темеля и корена стварежно. Ако се у *их* изврглo *х* на *й*; то по корену морало би бити *ий* (*иј*). Откудъ *і* у *ій* кадъ у *их* нема *і*? Или можда се то *ій* чита *ји*? али онда неби требала слитна надъ

ижетомъ. Свакоякo писанѣ *ій* есть крпежъ безъ нужде.

9. За сувишакъ овоме може се додати, да се одпре писало: мышъ са *ы*, а садъ са *и*, ков би по корену требало, кога се старіи радо придржаваю, да се пише са *v*, зашто се тако у грчкомъ пише *μῦς* са ижицомъ.

10. Старински писало се: когына са *ы*, благостына са *и*; зашто *ы* долази одъ *ъ*, а *и* одъ *ь*; то се садъ пише противъ етимологіе: *богъ* са *ъ*, *богиня* са *и*, *благость* са *ь*, *благостыня* са *ы*! Валя ли то?

11. Пишемо *и* у множтву: *драги*, гди се славенски *іи* писало!

12. Пишемо *и* у *димъ*, *синъ*, *мисли* и пр. гди се славенски *ы* писало.

13. У Београду пишу писари римско писме *де* (d), а имаду прекрасно свое слово *добро* (д), па старешине то римско *де* (d) не забранюю писати, већъ забранюю своя слова *ѣ*, *ѣ*, коя се у старимъ рукописима тако написана налазе, и коя имъ требаю како уста отворе и перо замоче.

14. Ми пишемо место славенски многа латиска писмена: *a*, *o*, *i*, *e*, *b*, *d*, *k*, *m*, *t*; па се іошъ смемо фалити да се ми верно држимо славенске азбуке.

15. Историскимъ правописомъ не пишу Београђани *ы* после *г*, *к*, *х*, нити пишу *ы* „по практичнымъ правилама“ после *ц*, ако и говоре (у Предговору Гласника 1852) да они историски и практични правописъ заводе!

16. Пишемо *и* у туђимъ речма (*архива*), гди се досадъ *і* писало.

17. Пишу Београђани *ый* у *обштый*, гди се практично *ій* писало; види Гласникъ одъ 1852 стр. 250. „*перьый обштый*“ обое са *ый*; премда се оно

говори „прв*оме*“, а ово общт*ему*.“ У говору є разлика, треба и у писму да є или наравно као што се говори *први*, *општи*; или стварежно: *первый*, *об-шт̀ій*. Ето ключа съ коимъ би вештакъ лако могао отворити врата любословне мудрости!

18. Ми, тобоже ветерани, пишемо *ѣ* у *подушѣ*, гди се досадъ историски и практично *іе* писало; а незнамо да се ни у каквой речи славенской после ш, ж, ч, г, к, х, непише *ѣ*; већъ незнаюћи за то пишемо *ѣ* безъ разлога у многимъ речма кварежно!

19. Пишемо *ѣ* у: *нѣга*, *нѣму*, гди се у славенскомъ *ѣ* ниє писало, нити се у србскомъ у тимъ речма *ѣ* изговара као *је*: *њега*, *њему*, него *њега*, *њему* са *е* безъ *ѣ*.

20. Славенско є (єѧ) и руско *е* (*отъ нє*), не пишемо тако са *е*, већъ са *ѣ*: *одъ нѣ*, коє нити є србски *ње*, нити славенски ѭе ни руски *не*, *нему*.

21. Іошъ одпре 1000 година налази се написано крштенье, оученье, казанье све на нье; али ми не пишемо овако славенски са *нье* већъ развратно са *нѣ*, што ни Руси не чине.

22. Пишемо *ѣ* у: *молѣнъ*, гди се у старомъ ѣе: молѣнѣ, а у новомъ по руски *е* пише: *моленъ*; а не знамо нити оћемо да признамо да *ѣ* нема нигди места доли гди є у србскомъ *е* (*врећа*) или *и* (*свима*) или *је* (*сјеме*) или *ие* (*свиећа*); али ипакъ не у: *тријестъ* (30), *село*, *седло* и пр.

23. Пишемо латинско *е*, гди се славенско ѣ писало и гди Руси старо изъ глаголитичке азбуке узето э пишу.

24. Пишемо *я*, гди се у славенскомъ увекъ и писало н. пр. оулиꙗникъ, садъ се говори *улѧник*, коє стари са *я* (*улянико*) пишу, а не читаю *улја-*

ник нити *ученик*, као што ѧ у мѧсо изговараю са *е: месо.*

25. Пишемо *я у: хемія*, гди се досадъ у тућимъ речма *а* писало.

26. Пишемо *ія у: діяти*, гди се у славенскомъ иха (диханіе) чита, а у србскомъ *ија (дијати)* говори. Да књигописци пишу као што є у єзику скроєно, онда би се лакше дознала славенски речи коренитость, за коіомъ яко туже а не знаду си помоћи! Одъ „диханіе“ поставше „*дисање* и *дијање*“ задржанъ є гласъ *а.* Кои є узрокъ дакле да књигописци ово корено *а* забашурую са *я* пишући: *діянѣ?* У овой єдной речи књигописци праве три погрешке: прву што славенско и србско *ди* пишу са тућима слови *di;* а други што корени гласъ *а* у *ха* и *ја* крию са *я;* трећу пакъ найвећу погрешку чине, што славенски и србски окончай на *е* нагрћую са *ѣ!!!* Ово кваренѣ и затиранѣ коренитости славенске вредно є заиста и достойно да га наши старіи оберучке бране и не допусте никоме болѣ одъ себе писати.

27. Пишемо свуда *я* (ѧ) безъ разлике, а не знамо да се ѧ само онде пише гди се у србскомъ чує *е: светѡ, редѡ, име, виме* и пр.

28. Пишемо *я* и *ѣ*, противъ коренитости и србски и славенски речи н. пр. у: агнѧ и у: *јагње* коренъ є єданъ *а* у обадве речи само што се старо ѧ у новомъ іотовало са *ја;* окончай пакъ ѧ Србину є *е*, као и у *име* одъ имѧ. Овай наравни преображай речи кваримо са *я* и *ѣ* пишући како Славени нису писали: *ягнѣ.* Гди є овде старо ѧ као коренъ? Гдили окончай ѧ на *е* изменѣни? Одкуда да се *јагње* пише београдски са *я* и *ѣ*, кадъ се тако ни славенски ниє писало; нити се србски изговара (по томъ писанію)

ѥгне! Због овога шувртна словописа мора се прави словописацъ лютити на штулаво *я*, и гуславо *ѣ*, што се пишу гди се никада у старини писали нису; а сатимъ се яко и преяко одъ славенскогъ удалюе!

29. Тако исто пишемо *ю* у: *ютро* противъ корености, коя се оснива на постаню своме одъ: оутро, *jутро*. Та ниели за бога овде остало славенско оутро сасвимъ ненарушено? Зашто га инди безъ нужде нарушавамо, а жельну кореницу етимологію затиремо? Славенско оутро у србскомъ є іотовано *jутро;* и тако є у србскимъ устима остало све што є било у старомъ славенскомъ са додаткомъ само єднога гласа *j*, кои є како ту тако и свуда опоре и сувопарне старе речи своіомъ мекотомъ разблажио и оснажио.

30. Тако пишемо *ю* у туђимъ речма противъ правила славенске ортографіе, коє гласи „въ чѫжестранныхъ реченіяхъ ѩ мѣсто Ю пишетсѧ н. пр. ѨДа а не Юда.“

31. Писари у Београду истина пишу *Јоким*, *Јован* и *Јосифа* са іотомъ, као што є у светомъ писму; али *Јакова*, *Јустина* и *Јепту* нећею; већъ шепртлѣ коєкако па читалацъ мора погађати: оће ли написанога *Епту* са *Е* читати као *Еву* или као *Јеку* са *Је?*

32. Пишемо *ъ* у *данъ*, *царъ*, *врачъ* и т. д., гди се славенско танко єръ писало и гди се садъ никакво єръ не чує. Заиста може намъ се замерити што пишемо слова *ъ*, *ь*, *й* одъ кои се у речма не чую гласови н. пр. *благъ* (т. є. *благ*), *благій* (т. є. *благи*). А напротивъ тога не пишемо никаква слова за онай гласъ кои се у речма покрай *р* чуе н. пр. *вьрт*, коє Латину (hort-us), Мађару *керт* (kert), а Немцу *гарт* (Garten), Србину пакъ *градъ* (виноградъ Weingarten),

градина поставше писано старински са ѧ: вѣртоградъ Руси пакъ пишу са *е;* а Београђани нити пишу старински *вѣрт* са *ѣ* нити руски *верт* са *е.*

33. Славенско „гроздїе, оустїе, питїе, инїе и веселїе“ пише се и говори у оба єзика (српски и славенски) са єднимъ окончаємъ на *е: грожђе, ушће, пиће, иње,* и *веселе.* У нарави дакле єзика єданъ є родъ средньи речи на *е;* али наравь ову газимо и презиремо правећи одъ єдиога окончая, одъ єдиога и єднакогъ рода речи три, пишући: *пиће* са *е, инѣ* са *ѣ, яв* са *е.* Валя л' то? Кадъ пишемо *пиће* а не *питѣ,* тако би по здравомъ разуму валяло да пишемо и *иње* а не *инѣ;* єрбо се не говори *инје* као ни *питје.*

34. Славенско „ладїа, кратїа, мѫлнїа (и руско *молнія*)“ Србину данасъ „*лађа, браћа, муња*“ све лепо са єднимъ и єднакимъ окончаємъ на *а.* Али кньигописци одъ овогъ єдногъ српскогъ и славенскогъ окончая граде два (са *а* и *я*) као у єзику што ниє пишући: *лађа* са *а,* а *муня* са *я (мунја).* Валя ли ово? Єли то паметно безъ нужде удалявати се одъ нарави єзика, одъ єднакости правити неєднакость, одъ єдногъ окончая градити два, два и двоякa женска рода речи на велики заметъ себи и своима?

А. Драгосављевић.

III.

СВАТАНЂ СЛОВОПИСНЕ ОСКУДИЦЕ.

Буквица є београдска кодъ све своє обилате множине слова ипакъ оскудна у писаню тако да ніє могуће съ ньоме сваку речь безъ крпежа честито написати н. пр. одъ „*тихи*, *тихо*, *тиха*“ постало є „*тији*, *тијо*, *тија*“ *х* на *ј*; дед' како ће то написати Београђани? Словописной оскудици криви єу они, коима ніє доста што сами наравно као што є у єзику скроєно не пишу, него іошъ и другима забраною непотребна слова (*ѕ*, *ь*) изоставляти, а потребна (*љ*, *њ*, *ј*) писати! Они мисле, да су нова слова собствена властитость поєдини люди и као каква измишлѣна новина да нису достойна да се съ ньима српски пише: а не знаду нити се сећаю да савъ народъ па и они сами одъ тиє слова у речма имаду гласове, коє говоре докъ уста отворе.

Староволяма и съ ове и съ оне стране Саве чини се слово *іота* да є туђе; па се боє да се неби због тога одвратио народъ одъ закона! Али то ніє ништа; та є боязльивость безъ икаквогъ темеля. Туђе є и *і*, туђе є и *а*, туђе є и *е*, туђе є и *о*,

туђе є и *d*, *k*, *m*, *t*, коє писари пишу, па се зато народъ ниє одвратио, нећe се ни због єдногъ грчкогъ слова *іота* (j), *кое се и у светомъ еванђелю споминѣ*, развратити! Кадъ законъ грчки и многа друга слова грчка имамо, можемо іошъ и слово грчко „*іоту*“ имати; и кадъ писари *туђе* „d“ као *непотребно* пишу, зашто неби *и потребно грчко* „*іота*“ писали? Ово ниє никакавъ узрокъ, што є туђе да се не пише. Него ако би рекли да га стари не пишу за то, што га остали сви славенски народи пишу, па овима што нису съ њима єдногa закона — можда узъ пркосъ нећею да пишу! Али ни ово ниє узрокъ; иначе они — имаюћи своє слово *добро* (*д*) неби писали ни туђе латинско *де* (d), коє остали народи пишу! Ако ли би рекли да га не пишу због тога, што се у азбуки тако у той фигури написано не налази: ни то ниє ништа: сва су слова наша добила нове фигуре, па зашто неби и ово? Стара што се у школама учила права „черта“ і (у и ю ѣ) добила є фигуру „*j*“ коя ниє толико одъ *i* различна колико є римско *де* (d) одъ нашега *добро* (д); па кадъ се може ово „d“ безъ нужде, зашто се неби могло оно „j“ у нужди писати тимъ пре што є оно одъ наше праве „черте“ постало и што су га стари писали са а о е скопчано. Гласъ овай іотовъ у насъ постао є 1. одъ *i*: *оружіе*, *оружје*; *подушіе*, *подушје*; 2. одъ *и*: *роити*, *рој*; *кроити*, *крој*; 3. одъ *х*: *тихо*, *тијо*; *цех*, *цеј*, *цеја*, *цејом*; 4. само одъ себе: *бити*, *бој*; *лити*, *лој*; *авор*, *јавор*; абълка (Apfel), *јабука*; оутро, *јутро*; аице, *јаје*, *проха*, *проја*; *прохе*, *проје*; *прохи*, *проји*; *прохy*, *пројy*; *прохом*, *пројом*; тако: *сола*, *соље*, *соли*, *солу*, *солом*; *диња*, *диње*, *дињи*, *дињу*, *дињом*. Само ове три речи нека куша ко годъ оће по

славенской ортографіи писати београдски, па ће видити неисказапу шепртлярію и жалосно прежалосно шевердањ!

Тако за *љ* и *њ* ако би рекли да га писари не пишу због тога што се у црквенимъ књигама не налази, не налази се ни ц, *ѣ*, *ѫ*, па они опетъ ова пишу. Ако ли би пакъ рекли да они *љ* и *њ* не пишу зато што у консерватизму своме не могу ништа ново примити; али и *ѣ* є ново слово, па су га примили, зешто неби *љ* и *њ*, одъ кои гласове у речма имамо? Валяда зато што Руси *љ* и *њ* не пишу? Али Руси не пишу ни слова ц, *ѣ*, *ѫ*, па Београђани у томъ не гледе на Русе, већъ та слова пишу; исто тако могу безъ обзира и она (*љ* и *њ*), и Руси имъ неби замерили као што имъ не замераю ни за нова слова ц, *ѣ*, *ѫ*.

Што се тиче *јерова* (*ъ*, *ь*), ако би рекли да и' старци пишу за то што се тако у старимъ књигама написани налазе; но они се налазе у старини и у оваковимъ и овимъ подобнимъ речма као: гърко, мърско, бърка, съркъ; па они опетъ те и такове речи не пишу по старински са єрови. Ако би рекли да се они у томе згледаю на Русе; али ни то не стои: поклемъ Руси пишу старо глаголичко ѧ, а они нећею на Русе да се угледаю и да то старо э пишу, већъ воле писати туђе латинско *e!* Аколи би пакъ на послетку рекли да пишу єрове зато, што су они тако у детинству учили писати; али су они у детинству учили и научили писати: ѕ, ѯ, ѡ, ѿ, ѯ, ф, ѳ, ѵ, па опетъ ова слова не пишу, као што су у школи научили. — Никакавъ се дакле узрокъ словописной оскудици са основомъ навести не може, осимъ „Заматорѣшако во днѝ своѝ и̂ нѣсть и̏мъ изм҃ненїа!“

Овде є вредно навести, што є г. Матићъ (у Седмици бр. 35 одъ 22. Септ. 1857.) словописа ради явно обзнанио говорећи: „Я мыслимъ да се мы да-„насъ према начелу Г. Вука о єзыку и правопису „неможемо о тыма стварма доста наразговарати. „Вукъ оће да мы исто онако србски пишемо као „што є Омиръ єлински писао. Вукова є намера до-„бра. Вуковъ є правописъ узрастіо у големо дрво, „кое се дигло до небеса а разгранало одъ истока „до запада. Сви Іотовићи пландую у ладу тога „дрвета и спаваю мирно на обадва ува, а мы Іеро-„вићи нити имамо лада, нити воће, нити слоге, ни-„ти, Боже прости, разума; єръ пишемо како кои „оће безъ основа, безъ правила, безъ стыда и безъ срама“! — — —

А. Драгосављевић.

IV.

ПЂСМЕ.

1.

СТАРАЦ.

Дркће старац к'о на гроблю
Откинута, суха грана,
Памти своих сто година
К'о стотину лютих рана.

Одмара се на гробови
Своих сина и унука,
Гази пеп'о своє браће
Без жалости и без мука.

Не моли се никад Богу,
Єр молитва вером дише,
Нѣму вера к'о и љубав
Одавно се истрошише.

Нѣга нико не ражали
А ништа га не потеши;
Одавно є како старац
Нити плаче нит' се смеши.

Док є іоште им'о желя
Смрт є само пожелио,
А већ сада — камен синьи —
И желѣ є изгубио.

Нест'о му є свет с' очию,
Мрачно му є, хладно му є, —
А кад руке скрсти мисли
Да већ давно у гробу є. J. J.

2.

САН ХАФИСОВ.

Сунце заће, већ и сутонь пређе,
Зулейка се по градини шеће,
Кад іой нема младог господара,
Да се барем с цвећем разговара;
Крај тог смиля што се тамо бледи,
Канда сада свог драгана гледи;
То є место првог милованя
И рочиште сваког састаяня. —
Канда слуша, ди іой драги свира,
Како свирка у срце іой дира,
Па како іой уз свирку попева,
Шта му срце од срца зактева. —
Сваку речку, свако уздисанћ,
Сваки поглед, свако милованћ,
Сваки цвркут љубавног покрета,
Све канда іой цвеће приповеда.

Вече ћути, млада прислушкива,
У слушаню заспала па снива,
Да о ком ће, кад о дики неће,
Тамо санче, куд те милост креће!

Вече ћути, тек се чуе жагор,
Канда поток милуе каменћ;
И нћга є родило севденћ:
Љубио се ветар са облаком,
Грлио га благом своіом снагом
Облак роди из висине свете
Плаву кишу, своє лепо дете;
Киша чини од милости преке
По ливади потоке и реке.

Л. Л.

Вече ћути, и ливада дрема
Баш на земљи ни шапата нема,
А Зулейка тек што проговара,
Тако тио, канда дику кара;
Свака реч се потоком одзива,
С потоком се у реку улива,
А с реком се у море провађа,
Ди се вози Хафисова лађа.

Нойца ћути, іош зора не руди,
Нойца ћути, канда нешто слути; —
Шушну лишће, превия се трава,
Зулейки се нешто приближава: —
„Яо, яо, дико моя, дико,
„Шта ћу болан, како би довик'о? —
„Яой гуѥ, како се увия,
„Како іой се у прси упия,
„Недай душо, утеће ти душа — —
„Недай, недай — — —!“

Тио празно, сва ѥ крчма пуста,
Наполю ѥ помрчина густа,
Само тамо у ћошку на клупи,
Чини ми се да се неко буди; —
Немой, брайко, у сну тражи лека,
Зар ѥ ява боля по тебека?

Л. К.

3.

ИЗБОР.

Драго моѥ с усном од рубина,
Покрай мене вргло пеар вина,
Да ме куша куд ће рука прић;
Да упозна за чим срце бић.

Хай! ѥдна рука вић с' око врата,
Друга хвата за пеар од злата,
Винце пићм, грлим драго своѳ,
Срце моѥ, бић за обоѳ!

Д. П.

4.

БАСНА.

Кад сам синоћ походио
Пријателя ћиру,
Нѣгов синчић донесе му
Мольца на папиру:
„Моляц, тато, мора да є
Врло мудра глава,
Књиге риє, књиге еде,
На књигама спава!“

* * *

Није чудо кад детенце
Тако лудо суди, —
Код нас тако исто мисле
И матори люди.

J. J.

5.

БЕГУНАЦ ЛЕЛЬО.

(Из Мосха прва Идила).

Виком виче Киприянка Лада,
Довикує свога сина Лелю:
„Ко ми види мога сина Лелю,
„Да он дегод на раскршћу лута,
„Нек ми ода моєга бегунца,
„Лепо ћу га млада даривати,
„Полюбац ћу нѣму поклонити.
„А ко мами чедо и домами,
„Лепше ће га мати обдарити;
„Него само єдниєм полюпцем.
„А детета лако є познати:
„Ниє бео, веће исти пламен,
„Очи живе огнѣм сиєваю,
„Люпко збори, лажльиво говори,
„Кад попева, ка' мед да пролѣва,

„А кад с' срди, уме да нагрди,
„Да нагрди и у зло да баци,
„Никад искрен, лукав є свакада,
„Іош се радо игра страовито.
„Витицама китнаста му глава,
„А на глави ђаволасто лице;
„Ручицама далеко обима,
„До Плутона и до Ахерона;
„Голо тело душу є увило;
„А крила су ка' у тице лака,
„Па се свуда виє до облака,
„Те улази де год срца спази,
„Од момака ял' од девојка.
„Стрелица є ка' и лук малена,
„Єст' малена, ал є поуздана,
„До етира море да продире.
„О плећима златно виси туле,
„А у тулу єдовите стреле,
„Што с' и майку често оядиле,
„Све што има, све му ј' страовито,
„Ал букня є іоште ужасния,
„Єсте мала, али блага валя.
„И Єлия самог распалює.
„Ко га деси, нека га увати.
„Он ће можда стати, те плакати,
„Оли можда да ће с' насмеяти,
„Но нек с' чува да га не обмане,
„Нек га веже, а не послуша га.
„Усте л' кога усти целивати,
„Нек се мане, полюпца не прима,
„Зла полюпца, с отровни усница.
„А оде л' му оружие пружат',
„Да га себи за уздаре прижи,
„Лажне стреле собом нек не дира,
„Пламеном су любве усияне."

Превео К. Бошковић.

V.

СРБСКЕ ПОСЛОВИЦЕ.

ПРВО КОЛО.

Адвокате ка' и кола валя непрестано мазати.
Ако ко у бунар скочи, оћеш ли и ти?
Ако неће магаре яслама, неће ясле нѣму.
Ако ти зликовац господари, до земљ му се кланяй.
Ако ти судиє непријателюю, окан' се парнице.
Ако є ком у власти грдити, теби є у власти не слушати.
Ако є опроштено (зло), ниє заборављно.
Ако ће куряче и међ људма одрасти, опет ће куряк бити.
Ако ће магарац свет проћи, опет ће магарац кући доћи.
10. Бакрен новац — бакрена молитва, златан новац — златна молитва (веле у манастиру).
Без плате служба, гола крађа.
Благо оном ко одћутати уме (рекла Наста, кад є за неке речи батине извукла).
Благо оном ко се туђом штетом опамети, а тешко оном, ко своіом мора.
Богат єде кад што оће, а сирома кад што има.

Боля є памет нег' оклоп.
Болѣ буди ти из туђе штете мудар, него да други из твоє буде.
Болѣ закрпа нег' рупа.
Болѣ и магаре коє те мирно носи, него ли хат, кои те обара.
Болѣ и незналица (бити) нег' тврдоглавица.
Болѣ и неправедан мир нег' праведан рат.
Болѣ и ногу сломити нег' врат.
Болѣ и с' лудом посла имати, нег' са сулудом.
Болѣ комшию преко пута, нег' брата преко мора (имати).
Болѣ међ валянима последньи, нег' међ улама први бити.
Болѣ на мишу глава, нег' на лаву реп (бити).
Болѣ ништа не знати, нег' коєкако.
Болѣ се опаметити штетом, него срамотом.
Болѣ сирома у поштеню, нег' богат у срамоти (бити).
Болѣ слеп очима, него слеп памећу (бити).
Болѣ є валян приятель, нег' рођен брат.
Болѣ є валян штедилац, нег' добивалац.
Болѣ єдну свећу пред собом, нег' две за собом (имати).
Болѣ є мало стечено с' поштењем, него гомила са непоштењем.
Брблявом човеку ка' и волу валя с пута сићи.
Будала блебеће, што му на ум дође.
Будале ће довек робовати мудрима.
Будали є ћутанѣ најпробитачниє.
Будалу ни с' батином недотера; паметног с' єдном речи доведеш.
Будалу срећа убиє, а не несрећа.
Валян би вояк био за пећком.

Ван куће има сто очију, а у кући ни єдно (види тућ три).
Велики човек (господар) — велико право, мали човек — мало право.
Велико прасе — велики термин, мало прасе — мали термин (рекао судија партаяма).
Весело гольо!
Вешто хвалѣно пола продано (веле трговци).
Вино будалу најпре опиє, а онда му одма и батине навуче.
Вино є да развесели човека, а не да га крмачом начини.
Више види газда с єдним оком, нег' слуга с два.
Више вреди валян приятель, нег' рођени брат.
Више вреди лукавство, нег' снага.
Више вреди царева плева, нег' други људи зрно.
Више вреди єдан приятель, нег' пуно село сиродица.
Више вреди єдно видио сам, нег' десет чуо сам.
Више жена у кецељи из куће изнесе, нег' што муж на расточени коли увезе.
Више є будале од вина помрло, нег' што их се у води утопило.
Волу валя с' пута сићи.
Вредна є жена највеће благо.
Вредна ће рука увек господарити, а леня довек робовати.
Где будале реч воде, ту мудри ћуте.
Где ватра букте, нетреба меова.
Где зуб боле, ту и єзик вређа.
Где може єдна крајцара залећи, не троши две.
Где нема не тражи.
Где не можеш прескочити, подиђи.
Где ништ' нема, ништ' и не пада.

Где нић кошканя, нић ни милованя.
Где новац говори и правда кадшто ћути.
Гдегод се господа покикаю, слуге киком плаћаю.
Где се двоје свађаю, трећи добива.
Где се чинови продаю, ту чиновници вашар држе.
Где се ђаво стиди, ту бабу пошље.
Где сила дође, правда проће.
Где фушери једва живе, ту майстори од глади скапаваю.
Где је дераня, ту и магараца.
Где је милованя, ту и кошканя.
Где је слога, ту и победа.
Где је стида, ту је и поштеня.
Главу валя увек собом имати.
Главу валя увек собом понети, врбо се неда позаймити.
Гладну трбуву и дивляке у сласт иду.
Гледай да с оним тргуеш, ком је срећа на руци.
Година има голема уста и іош већи трбу.
Голог и приятельи оставе.
Голог ни свои не трпе; богатог сав свет милуе.
Гора је ваш што у опаклию дође, нег' она што се у њой излегла.
Господа имаю дугачке руке и уши, (т. є. чую те и увате Бог зна одкуд).
Гост и риба трећи дан смрде.
Гост се по альини дочекуе, а по владаню испраћа.
Да кокош је не одкакоће, неби се знало да га је снела.
Да куда би магараџ него међ магарце.

Да му є свака лаж у грлу заседала, одавно би липсао.

Данас се свет већма кланя пуним џеповима нег' пуним главама.

Да нашто би волови били, кад неби ярма теглили.

Да неби луде на вашар изашле, како би се забачен еспап проћердао.

Да паметнии не попусти, ко би га знао да є паметнии.

Да с ким ће магарац (другговати) нег' с магарци.

Девойки никоя альина лепше не стои од стида.

Дете посластичаво часком є крадљиво.

Дичи их, ко ваш свилену огрлицу.

Добар домаћин валя више од два ока да има.

Добар наук злата вреди.

Добар поздрав больи одпоздрав (паће).

Добар є комшия големо благо.

Добра крава не купує се на вашару.

Добро валя слутити, зло ће и само доћи.

Добро се кадкад и луд учинити.

Добро су приятельи, али тешко оном, ко их у нужди треба.

Добру се валя надати, а од зла чувати.

Довек ће будале робовати мудрима.

Док магарац вуче, дотле є мио.

Док магарца имаш, дотле га и яши.

Док ниси реч изрекао ти си нѣн, а онда є она твой господар.

Док є магарац код ясала, валя да єде.

Доћиће иза ноћи дан, ма петли и не певали.

Држ' се жена, ко ће да продре.

Дужник и лажа све єдно су.

Душманин ако и лепо говори, зло мисли.

Ей сиротиньо! кад є леба ниє вина, а кад вина, нема леба.

Жена, вино и карта, то су три найвеће пустаиє.

Жена и пећка валя увек да су код куће.

Женске сузе и пасиє раманћ све єдно є.

Занат є највећи приход.

Занат є најсигурнии капитал.

Занат є свакидашньи добитак.

За новце ћеш и у рај ући.

Зао є комшия свакидашнћ зло.

Зарад добра комшиє валя по нешто и отрпети.

Зарана се види, што ће коприва бити.

Зар є єдан прото, што библиє видео ниє.

Заям се дає с любави, а враћа с парницом.

Зец се вата с псима, будала с хвалом, а жена с новцем.

Зидарског зноя свака капля талир (кошта те).

Зла слутня и навуче зло.

Злоба єде душу, ко рђа гвожђе.

Злоба и завист сами су себи највећи душмани.

Зло по кућу, где кокош пева а петао слуша.

Злоће є нарав, све о злу мислити.

И анђео є оном ружан, ко га не милує.

Издашног є єзика, ал' тврде руке.

И куряк се учини овцом, кад у замке падне.

И лопов се држи за поштеног човека, кад нема прилике да краде.

Има и у најруменноj јабуки црва.

Има люди, што се свег века детиньства не одуче.

Има магараца и кои не носе џакова.

Има млого на свету заната, ал' просяклук є најбољи (рекао просяк).

Имао сам—то є сирома; знао сам—то є будала.
И ми смо ябука, рекла дивљака.
И мудри люди погреше.
Искуство є будали разум.
Искуство є најбољи учитељ.
Искуство є скупа наука.
И то є нѣгов уплювак.
И єди и пи с лудом, ал само на пут са њим не иди.
И ђаво би све био, само шегрт не.
И ђаво се паорину с пута сврће.
И ђаво є оном анђео, ко га милує.
Кад би лудост бола имала, из сваке би куће пуно вриске чуо.
Кад гордост ја носи, држи да у сваком по три жуманцета има.
Кад змију млеком поиш, само јој отров гоиш.
Кадкад ни попо незна, коєм се свецу моли.
Кад лисица репом маше, онда гуске вата.
Кад лонац на лонац удари, разбију се оба.
Кад магарац магарца учи, неће ни єдан доктор бити.
Кад оће општина да пропадне, узме улу кнеза.
Кад паора молиш, он се набує.
Кад пас кобасицу єде, зацело є украо.
Кад просяк на коња дође, ни ђаво га не стиже.
Кад пси ћуте, не дражи их.
Кад се ваш докопа опаклиє.
Кад се ваш коже докопа, надигне д..е, па се поноси.
Кад се господар спотакне, мораю слуге рамати.
Кад се још битанга с образом кући вратила?
Кад се паор погосподи, ни оца не познає.
Кад се уста изядаю, и срцу одлане.

Кад се човек дави, и за змиѕ се вата.
Кад се ђаво за крст криѕ, онда га се највећма бој.
Кад срце горе, и глава се пуши.
Кад старац игра, највећу прашину дигне.
Кад те магарац ногом удари, ћеш ли и ти нѣга?
Кад ти вино главу узме, нису више ноге твоѕ.
Кад ти ѕдна врата затворе, иди на друга.
Кад уля ког срди, свѕ га своим невалялствама потвара.
Кад циганин своѕ мегдане казивати стане, он онда казуѕ где ѕ ког покрао и поарао.
Кад ѕ крушка зрела, пада и сама.
Кад ѕ лав мртав, и миши га прескачу.
Кад ѕ нужда највећа, онда ѕ Бог најближе.
Кад ѕ срећа највећа, онда се несреће бояти валя.
Кад ђаво људе вара, анђелом се учини.
Кажи ми с' ким си, да ти кажем какав си.
Какав кнез, тако и село.
Какви сватови, онаки и колачи.
Какво звоно, онако клатно.
Какво село, онаки и кнез.
Како децу учиш, онаку их имаш.
Ко близу пакла живи, валя и с' ђаволи у пријательству да стои.
Кога ђаволи вияю, мора брзо бегати.
Ког сврби, пека се чеше.
Код деце плач и смей у ѕдной торби стоѕ.
Ко доброг комшию има, има сваки дан добар дан.
Ко за гавраном пође, зацело ће на стрвину наићи.

Ко за сваким добро рекне, и за њиме ће свако
Ко зло слути, дочека га.
Кои дућанция неуме мишиє г . . под бибер
продати, ниє заната изучио.
Ко има мишева у глави, валя му и мачку мет-
пути.
Ко има новаца, има и снаге.
Ко има оваца, има и кожа.
Кои се волеу, они се и диркаю.
Кои се муж од жене ранити он се и шорка-
пити дає.
Ко кућу купує налази є, ко зида губи є.
210. Кол'ко глава, тол'ко капа.
Кол'ко слугу, тол'ко непријателя (имаш).
Ко луди савет дає, сам га требує.
Коме не злобе? Ко среће нема.
Ко млого новаца има, нек' процес почне.
Ко може свой господар бити, не треба да туђ
слуга буде.
Ко нема главе, не треба ни капе.
Ко нема деце, нема ни среће.
Ко непријателю опрашта, пријателя добива.
Ко не слуша речи, он ће батине.
220. Ко не тера леб, он тера глад у кућу.
Ко не уме молити, не уме живети.
Ко неће да буде чтец, он ће путупция.
Ко памети има, а да шта нема?
Ко памети нема, а да шта има?
Ко плаћа, нека и заповеда.
Ко сам не држи да є срећан, и ниє.
Ко с вером тргує, два га пакла чекаю.
Ко свињ на част зове, валя да им и помия
спреми.

Ко своє дете занату коєм не учи, учи га ловом бити.

230. Ко своє прсте у сваку рупу завлачи, често их зло уређене извлачи.

Ко се зла не стиди, удвая га.

Ко се куряку смилує, овцама се свети.

Ко се на беду не сећа, пропада у њој.

Ко се на Бога узда, не оставля га.

Ко се рад мењати, рад є преварати.

Ко се с магарцем дружи, пека се на чепањ не тужи.

Ко с кесом рачун држи, не изневери га.

Ко с лисицама барата, нек гуске чува.

Ко с прекором милостиню дає, сам јој цену побия.

240. Ко те зна, не купи те.

Ко те єдаред превари, док си жив неверуй му.

Ко ти гласове доноси, и односи их.

Ко ти двапед учини зло, држи после да му є дозволѣно.

Ко ти за другим зло говори, и другоме ће за тобом.

Ко ти коня поклања, притрч' му с уларом.

Ко ти у очи лаже, за будалу те држи.

Ко туђе зло покрива, себи пријатељ прави, а ко одкрива, непријатељ.

Ко туђе тајне казує, и твоє ће.

250. Ко у зло срља, и пропадне у њему.

Ко у младости ништа не вреди, неће ни у старости.

Ко у ситницама штеди, лако му є у крупницама издашан бити.

Ко шувртно почињ, шувртно и дочињ.

Кој жена даре прима, та се продала.

Коя кокош кукуриче, я не носи.
Коя крава найвише риче, најмањ млека дає.
Коя не слуша материне речи, она ће свекрвине псовке.
Коя се деца деру, та дуго живе.
Ко є богат? Ко є са своим задоволян.
Ко є много искусио, много є и препатио.
Ко є мудар? Ко од сваког учи.
Ко є себи душманин?
Ко ће пакости да чини, увек прилику нађе.
Ко ће рано да доврши, нек рано и почне.
Ко ће рибе да вата, нек најпре мрежу окрпи.
Ко ће се на вешали сушити, у води не тоне.
Ко ђавола с' вешала скине, тай ће га сам после обесити.
Крађено є воће најслађе.
Крои другом капу, а сам гологлав иде.
Куд кожа, туд и вуна.
Куд новац улази, свака се врата отвараю.
Купуй кад ти нуде, а продай кад траже (веле трговци).
Курячком месу валя пасти зуби.
Лаже, да се слеме тресе.
Лаж и крађа увек су заєдно.
Лакше є покудити нег болѣ начинити.
Лакше є приятеля добити нег' сачувати.
Лакше є торбу бува нег' жену сачувати.
Лакше є трбу напунити нег' очи.
Ласно є глувим' придиковати.
Ласно є из туђе кесе трошити.
Ласно є с' туђе коже каише сећи.
Ласно є ђавола на част дозвати, ал тешко одбити.
Леньом никад ништ за руком не изађе.

Лень човек и камен у блату све єдно су, ко их год дигне мора и руке од њи прати.
Лепа жена и добро вино, то су два сладка отрова.
Лепа є жена редко поштена.
Луда ни себи приятель ниє, а где ли ће другом бити.
Лудина є глава разбијен лонац, што год у њи успеш, све исцури.
Луди не треба прапораца, он се и без њи зна.
Лудост є найтежа болест.
Луд є приятель већа беда нег' луд неприятель.
Малени ал чести добитци више вреде нег повећи а редки (веле трговци).
Мали се люди бране зуби, а велики новцем.
Материн благослов и божји свеєдно су.
Материно є име свето на небу и на земльи.
Материна клетва страшния є од божиє.
Мати є човеку после Бога прва светиня на свету.
Мио, ко прасе у мунари.
Мио младой жени стар муж, ко бува у уву.
Млада жена у стара мужа обдан є жена, обноћ удовица.
Младост є пролеће а старост зима, само иза зиме опет пролеће дође, а иза старости никад младост више.
Млад скакало стар рамало.
Млога кућа показує да се ниє на њой штедило новаца, ал памети.
Млоги би попо потребовао молитве и сам, а не да є іош продає.
Млоги се чеше где га нє сврбе.
Млоги є што прети, а од стра дркће.
Много брблянѣ рђава молитва.

Много добива ко свашто не купує.
Много плеве а мало зрна.
Много пријателя ал мало помагача.
Мрзи просияк на велики комад.
Мудра жена кућу гради, а луда є разграђує.
Мудар се са сваким нађи уме.
Мудро ћутати већа є вештина нег мудро говорити.
Мужева є кућа свет, а женин є свет кућа.
Муж є да светом, а жена да кућом управља.
Муж є да тече, а жена да чува.
Мучно вуку узрока наћи, да овцу поє.
Мучно є без мамка уватити рибу.
На будаласто питање ваља будаласт одговор.
Нагога робити ниє пробитачно.
На дебеле уши ваља дебеле ћушке.
Наишао враг на ђавола.
Наишао зао на злог.
Наишао зао на горег.
Наишао ула на улу.
Најбољи адвокат најопакији комшија.
Најпре кућу гради и виноград сади па онда жену тражи.
На курячко месо ваља пасји зуби.
На лудој бради ласно є брият' учити.
Наш игуман буре без обруча.
Не брљај мреже кад рибе ниє.
Не ваља без кесе правити рачуна.
Не ваља ваши у опаклију метати, доћиће опе и саме.
Не ваља више заложити нег што мож' прогутати.
Не ваља гладном придиковати, него му єсти дати.
Невалялство се часом научи.
Не ваља на мачки сир оставляти.

Неваљо є каплар, кои не мисли ђенерал бити.

340. Не валя сваком ђаволу веровати.

Не валя се само од любави женити, не може се само од любави живети.

Не веруй женском плачу ни колик пасиєм шантаню.

Не веруй сваком ко с' вашара иде.

Не вређай непријателя, да ти не буде и гори.

Не вређай пријателя, да ти не буде непријатель.

Не дроби више нег што мож' поєсти.

Не зна куряк куряка.

Нека муж іош толико завреди, кад жена не штеди, ни єдно ни луле дувана не вреди.

Нека є найгадніи лонац, нађ' ће заклопац.

350. Нема злиег господара од паора.

Нема ни єдног свеца тако малена, кои неби желио, да и њему свећицу зажежеш.

Нема смрдљивиє мрцине од човека.

Немой се надимати, па нећеш пући.

Немой се на луду каменћм бацати.

Немогу се све ране єдним мелємом видати.

Не питай га коєг є рода, гледни га како се влада.

Не треба зеца продавати док ниє уваћен.

Не трч' за сваку увреду одма у осветy.

Не чини другом неправде, па неће ни теби други.

360. Не чини зла, па ти неће бити зло.

Никад ниє млого брблянћ молитва била.

Нико ниє већма на паметна човека налик, него будала кад ћути.

Ни коня без ћуди, ни мужа без вука, ни жене без врага.

Ни срећа не помаже оном, ко се сам неће.
Нису ни стари будале били.
Ни уме какотати, ни яя носити.
Ниє іош просияк умр'о од глади.
Ниє газде код куће, нема никог код куће.
Ниє врана зиме поєла.
Ниє умр'о заим него враћанѣ.
Ниє свако питанѣ за одговор.
Ниє сирома ко мало има, већ ко млого треба.
Ниє срамота незнати, него учит' цетети.
Нужда и медведа играт' научи.
Нужда и роме у коло утера.
Нужда є свађалица, не я господару.
Нѣгова жена чакшире носи, а он скуте.
Општинско благо ка' и пусто масло, увек пропадне.
Обуци крмачу у злато, она ће опет у блато.
Од мале искре велика ватра (будне).
Од обећаня до извршеня далек є пут.
Од уста до срца има пун педаљ.
Од чега ти є попо нос црвен? Од науке синко.
Он свуд нѣгове уплювке меће.
Он є родом из Узималоваца а не из Даваловаца.
Он є ка' и фенѣр, што другом светли, а себи не.
Опрости, па ће ти бити опроштено.
Опрости, то є најболя освета.
Опроштенѣ є победа доброг човека, а освета уле.
Остави псима кости, па ће и они тебе на миру.
Отац се по сину познае.
Отац што своє дете не воспитава сам себи є највећи душманин.
Отимльи се за славом ма у паклу била, а беж' од срамоте макар те у рай звала.

Оћеш ли да те милују људи, владай се по њиној ћуди.
Оћеш ли, да те сви милују, реци за сваким добро.
Оћеш ли да те сви мрзе, реци сваком ко є ко.
Оћеш ли да те фале, умри; оћеш да за те не маре, ожени се (или: разболи се).
Паметан троши своє у своє радованѣ, а будала своє у своју пропаст.
Паметан се човек од паса брани, ал' се не уєда.
Паметна су деца увек кратковека.
Паметни људи не ваља да буду будале.
Паметног є човека и поглед паметан, а у будале и поглед є будаласт.
Паор ни свом оцу не верує.
Паорска служба — паорска плата, господарска служба — господарска и плата.
Пет заната, десет неволя.
Пиє као игуман.
Подмукли су пси најгори.
По дворови се сви лижу, а сви єдан другом врат ломе.
Познає се по телету, какав ће во бити.
Покажи ми лажу, да ти покажем обешењака.
Показує слепац слепцу пута.
Поносан ће човек пре погинути нег ула бити, ватра ће се пре угасити нег оладнити.
После зла зна и будала, како би добро било.
Поштенѣ кућно на жени є, а не на мужу.
Поштуй своє альине, па ће и опе тебе.
Прасе прасе, ако ћеш му и стикар обући, опет ће у блато отићи.
Прва є лаж први корак вешалу.
Пре ћеш ђавола надбити, нег лепу жену.

Пре ће отац десетеро деце, нег десетеро деце
оца ранити.
Примати и узимати, то є најбољи занат.
Пролетня грмлявина, єсеня глад.
Пружи простаку прст, откинуће ти и руку.
Пси и просяци никад у любави нису.
Пси се око голе кости заваде.
Пусти люде нек говоре, а псе нек лаю.
Реци и магарцу господине, док те преко баре
не пренесе.
Риђа коса значи ил врло добра ил врло па-
костна човека.
Рђава є кока, што се код куће рани, а по ком-
шилуку яя носи.
Рђав еспап валя сваком понудити.
Румено вече и бледа зора најлепши дан донесу.
Са занатом ћеш далђ отићи нег с' пуним това-
ром блага.
Са лешньици и ораси починђ игра, картанђ и
крађа.
Сам краде а сам на лопове виче.
Са новцем ћеш и ђавола на добро обратити.
Са празном се удицом риба не вата.
Са штетом се учити скупа наука.
Са єдном капиком меда више ћеш мува увати-
ти, нег с' аковом сирћета.
Свак има по прапорчић на себи, ако ниє кле-
петуша.
Сваки свог врага има, с' коим се бочи.
Сваки трговац свой еспап фали.
Сваки фали вашар по пазару.
Свак' своє фали.
Свак' по свом пазару вашар фали.
Свећа се ни најгушће помрчине не бои.

Съ водом што є протекла, не мелѣ се у воденици.
Свуда се умети наћи, то є права мудрост.
Силан ли ти допадне зла са єзика погана.
Сили попусти; ако нећеш, мораш.
Сиромаси люди танку чорбу куваю.
Сиромаси мораю онако играти, како богати свираю.
Сиромашки ручак часом є поручан.
Сиротиня є безобразна, не я господару!
Сладког є єзика ал поганог срца.
Снага є магарац, лукавство є човек.
Стара є рана часом позлеђена.
Та добри су господари, ал им слуге неваляю.
Та иде како иде, ал не како би валяло.
Тай съ лопови краде, а съ газдама плаче.
Тврда земля, тврди люди.
Тврда кика (косс), тврда глава.
Тврдица є клюсе, што жито прти, а коровъ ждере.
Тешко оном, коме паор господари.
То є од старина обичай свет, да никад немаш веселог дана, а да ти по штогод не преседне (рекао неки, ком є жена умрла, ал у исти мах и обруче попуцало и вино се просуло).
Трн док се помоли, већ му и болѣ видиш.
У валяног газде, валяне и слуге.
У ватру валя полако пирити, єр пуне очи пепела буду.
Увек богатство два лупежа треба, єдног да га стече, другог да растече.
Узаимати и просити све єдно є.
Узалуд є найболѣ течнѣ, кад ниє штеднѣ.

У коєм браку „моє и твоє“ влада, ниє ту добра никада.
Ула све люде за уле држи.
У рђавог дужника увек є изговора.
У сваком брашну има мекиня.
Уштеђен є грошић више нег добиєн.
Фала є први корак приятельства.
Фали будалу да буде и гора.
Царева реч цар є међ речма.
Чега се стидиш, не чини.
Чим Бог црквицу, ђаво цркветину (подиже, веле Власи).
Чим глава клоне, ни ноге тврдо не остану.
Чим се рат почне, одма ђаволи пакао за сто фати размакну.
Чист рачун чиста любав.
Чега те є пред людма стид, нека є и пред тобом.
Човек є човеку ил анђео ил ђаво.
Шарена жена, шарено одело.
Шта вреди знање без раднье.
Шта ће слепац с' огледалом.
Штедња є најбоља лутрия.
Што богатии, то тврђи.
Што већи празник, то гори ђаво.
Што волови дебльи, то лоше коже.
Што год дете зло и погано говори, од оца є и од матере чуло.
Што ко већу власт то и одговорност већу има.
Што нећеш у очи да кажеш, не говори ни за леђи.
Што се пред другим чинити стидиш, стиди се и пред собом.

Што си наумио радити, ради одма.
Што си рад да сам знаш, не говори ником.
Што си рад од непријеля утаяти, немой ни
пријелю одкривати.
Што тврдица више има, све више тражи.

500. Што є маторо то є и гунђаво.
Што є оку мило и срцу є драго.
Што є срцу драго, и оку є мило.
Што тежи занат, то више ћушера.
Єдно „имам“ више вреди, нег десет „добићу.“
Єдно є крштен чифутин, а друго обрезан крш-
ћанин.
Єфтин куп кесу празни.
Ћутање є и по паметног пробитачно, а где
неби по будалу било.
Ђаво има више од дванаест апостола.

К.

VI.

ПРЕВОДЪ ИЛИЯДЕ.

(*A*, 1—317).

Попевай дер богиньо девойко,
Опевай ми Ахил-Пелеића
И нѣгову страовиту срдню;
Сиясет є яда починила,
Врле душе у ад оправила,
Врле душе валяни юнака,
А кости им вашке разграбише.
Тако било — од Бога є било,
Одкако су кавгу заметнули
Атревићу и Ахиле дивни.

А ко их є кавгом завадио?
Мили синак Кроневића силног,
Кроневића и богинѣ Лете;
На войску є кугу напустио:
Те тамани народ немилице;
Скривио му Атревићу крaлю:
Ниє краљу поштовао Криза,
Ньеговога милог свештеника:
Дође Кризо до Данайске войне,
Ди станую лађе брзопловке,
Да одкупи заробљѣну ћерку,
За ћерку є одкуп доносио,
Силан одкуп, небројено благо;
Свети му є у рукама венац,
Свети венац Војба Аполона,
А на светой палици од злата.

Све в Грке старац приклињо,
Понайвише славне воєводе,
Воєводе, Атревиће силне:
„Чусте ли ме воєводе славне
„И ви други Грци одабрани
„Богови вас лепо усрећили,
„Да Прияма дворе разрушите
„И да срећно кући одпловите,
„Мени дајте милу моју ћерку,
„Ево вама за одкупу блага,
„А поштуйте бога Зевсовића,
„Нишанцию Войба Аполона.“ —

Сви се Грци лепо световаше,
Да поштую света свештеника
И да узму за одкупу благо,
Ал' не теде царе Атревићу,
Лютит царе, люто заповеда:
„Ну торняй се старино неяка,
„Да се више повратио ниси;
„Заман ти є тай божии венац,
„Божји венац и палица света,
„Та недам є ни за как'о благо,
„Док є млада у моєму двору,
„А далеко од свог завичая:
„Ткаће мени за разбоіом платно,
„А спаваћу шньоме у постельи,
„Да є любим, кад год се пробудим.
„Иди старче, нећеш добро проћи!“
Цар беседи, а старина бледи,
Плашльив старац цара послушао,
Оде право мору валовиту,
Те се моли богу Аполону,
Милом сину лепокосе Лете:
„Чули мене Сминто Аполону,
„Што но стреляш луком сребрниме,
„Што но често Кризу обилазиш,
„Лепу Кризу и ту Килу свету,
„И Тенедом силно господариш,
„Ако сам те икад поштовао,
„Светиню ти украсио красно

„И сажег'о бичии бутова,
„И яраца єдри одабрани,
„Удри стрелом на Данайски народ,
„Удри наньга, жеља ми є жива,
„Твоє стреле освету донеле.“

Молио є Војба Аполона,
Молио є и умолио є,
Љуто Војбо крочи са Олимпа,
На плећи му туло и тетиво,
На плећи му стреле зазвекташе,
Сав се тресе од љутиње живе,
Крочи страшно, кано бура црна.
Кад є дош'о до Данајски лађа,
Седе доле па одапе стрелу,
Стаде єка страшнога тетива,
Стаде дрека мазга и вашака,
А и људи мртви попадаше;
Пламти пламен горећи лешева,
Пламти пламен од ютра до мрака. —
Девет дана стреле пролеташе
Девет дана кугу разносише,
Кад десето ютро освануло,
Зове Ахил народ на рочиште,
Богиња му у срце улила,
Улила му белорука ‘Ера,
Єр се ‘Ера яко ражалила,
Како гину Грци немилице.
Кад се народ беше сакупио,
Тад се диже лагани Ахиле,
Те он оде 'вако беседити.

„Атревићу, налута се народ,
„Налута се и наумира се,
„Бежм'о, кралю, да избавиш народ,
„Ако нећеш сви да изгинемо
„Єр нас тлаче и куга и Тројци.
„Нег' да питаш, да ти пророк каже,
„Да упиташ каквог свештеника
„Ил' од санка вештога врачара,
„— И санак є бож'я задужбина —

„Нек' нам каже, што се Војбо лути
„Ил' се лути због молитве свете,
„Ил' што нисмо жртву жртвовали,
„Свету жртву стотину волова,
„Неби ли се како смиловао,
„Кад се буде паре наситио
„Од ягњећег и јареће меса,
„Свако јаре једро без билеге —
„Да нас једне куга не тамани."
Ахил седе више не беседе,
Ал' устаде Калка Тестурићу,
Врачар ти је над свима врачарма,
Све ти знаде, што се сада збива,
Шта ће бити, шта је икад било,
Грчке лађе дов'о је под Трою
Војбо га је даривао даром,
Лепим даром нђговим врачарством. —
Лепо им је Калка беседио,
А у срцу добро намислио:
„Ој Ахиле, божии посинко,
„Кад ме питаш, да ти право кажем,
„Да ти кажем, што се Војбо лути.
„Ал' да мени тврду веру дадеш,
„Да ћеш мени бити у невољи,
„И беседом и десницом руком,
„Ер ће бити врло неповољно,
„Владателю Ахајски јунака,
„Што га слуша сав Ахајски народ.
„Више важи кад се кралю лути
„Него људи, што слушаю краља;
„Кад те грди, он се и одсрди,
„Ал' ако се данас и одсрди,
„Опет сутра на крај срца грди.
„Добро мисли, оћеш да ме браниш."

Вели нђму лагани Ахиле:
„Немај бриге, те реци, шта знадеш
„Я тако ми Војба Аполона,
„Што му знадеш чуда да тумачиш,
„Ко те дирне, неће добро проћи,
„Док је мени живота и здравља

„Па ма да є Атревићу крaлю,
„А у краля голема є вала,
„Да є код нас први по јунаштву.“

Орабри се пророк одабрани,
Орабри се, 'вако проговара:
„Нит' се люти због молитве свете,
„Нит' што нисмо жртву жртвовали,
„Свету жртву, стотину волова,
„Већ због Криза, свештеника светог.
„Крaлю га є протер'о одавде,
„Нит' му узе у одкупу блага,
„Нит' му даде ћерке из чадора,
„Зато сада јде ядуємо,
„Ядуємо и ядоваћемо,
„Я од Войба, нишанџиє лютог;
„Неће нас се куга наморити,
„Докле старцу не вратимо ћерку
„Лепу ћерку, ведрооку деву,
„Па да одкуп старцу опростимо,
„А у Кризу жртву одвеземо,
„Свету жртву, стотину волова,
„С отим ћемо бога намолити.“

Калка седе, више не беседе,
Ал' устаде юнак Атревићу,
Валян юнак, врли Агамемнон,
Црне мисли врло су му люте,
А очи му живом ватром сукте,
Прво Калки люто проговара:
„Ядни свече, не валя ти радня,
„Што нам каза, никад бити неће;
„Драго ти є јде да тумачиш,
„А на добро никад ни не мислиш,
„А и сад нам беседиш и врачаш,
„Да се зато нишанџия люти,
„Што я нећу да узимам блага,
„За Кризину, за лепу девойку;
„Та я знадем, што Кризу не дадем,
„Волем Кризу, него Клитемнестру,
„Мою младу по закону любу,

„Нит' є лепша, нит' є умилния,
„Нит' узрастом врло вицкастия,
„Што є Криза срцем племенита,
„Ал' вреднoћом єдна єдинита;
„Ал' опет ћу да є натраг дадем,
„Кад већ знадем да треба да дадем;
„Та я волем да ми народ живи,
„Нег' да гине кугом немилице;
„Само одма шићар преправите,
„Нит' є слика нити є прилика,
„Да я єдан не будем дариван.
„Сви видите да я мога немам,
„Кад ми цуре под чадором нема.“

Вели нѣму Пелеићу дивни:
„Атревићу, себираде славни,
„Какав шићар, да те Бог убиє,
„Да ти даду Грци племенити? —
„Нити знамо, ди благо имамо,
„Што отесмо из туђи градова,
„Што отесмо, войски поделисмо,
„Ниє право опет узимати,
„Узимати п' онда сагрћати.
„Већ ти подай цуру Аполону,
„А Грци ће теби поклонити,
„Я іош више три-четири пута,
„Ако нама Бог и срећа даде,
„Да пребелу Трою разоримо.“

Нѣму вели царе Атревићу:
„Нису мене таки преварили,
„Нису таки, а ни больи неће,
„Мене боме, Ахиле предивни,
„Мене боме не обчини речма!
„Би л' ти тео да цуру имадеш,
„Ти имадеш, а я да є дадем?
„Нек' ми даду Грци племенити
„Нек' ми даду залог за девойку.
„Ако неће да ми залог даду,
„Я ћу твоє узети уздарє,
„Ил' Ајино ил' Одисиєво,

„Узећу га силом из чадора,
„Биће срдић, а биће и грдић,
„Ал' не марим, на ког да павалим.
„Ал' већ биће и дивану време,
„Него айдмо, да спустимо лађу,
„Црну лађу у то море синђ,
„Да скупимо по доста возара,
„Да скрцамо стотину волова,
„Свету жртву Војбу Аполону,
„Увеземо лепушкату Кризу,
„А нек єдан лађом господари,
„Од краљева или од властела,
„Или Ая или Идомене,
„Идомене или Одисиє,
„Или ти баш Ахил-Пелеићу,
„Пелеићу, страшило мед людма!
„Неби л' како жртвом умолио
„Аполона ниманцию лютог.“ —

То ј' Ахилу врло мучно било,
Преко гледи, преко проговара:
„Срам те било, себираде тврди,
„Како ће те Грци послушати
„Я л' под тобом одсад воєвати,
„Ни я нисам дошао на Тройце,
„Што витлаю копля и цидине,
„Нек' су живи, кад ми нису криви,
„Нит' ти кадгод коня отераше,
„Нити коня, нит' бели волова,
„Нит' ми кадгод плода потлачище
„У питомой, у скровитой Птиіи,
„Єр є тешко мора пребродити,
„Мора синя, реке и планине;
„Нег' за тобом амо допловисмо,
„Неби ли ти жељи одолѣли,
„Да ти овде образ осветламо,
„Теби, курво, и твом Менелаю,
„А то теби ни мукает ниє,
„Нег іош претиш, да ми шићар врећаш,
„За шићар сам, море, воєвао,
„Грчићи ми дадоше девойку;

„Весео сам покрай тебе, кралю,
„Весео сам са моим шићаром,
„Када Грци шићар задобию
„Каквог Тройског места скровитога.
„Ал' кад буде до рата крвава,
„Понајвише моя рука важи.
„А кад дође да делимо благо,
„Теби тушта, мени мало даду,
„Мало благо, ал' є мени драго,
„Те са благом, под чадор отидем,
„Іош уморан, од рата неволян
„Ал' сад идем тамо моіой Птији,
„Чини ми се, болѣ ће ми бити,
„Кад одпловим на клюнастой лађи;
„Ти се нећеш овде богатити,
„Кад те нико поштовати неће."

Вели нѣму царе Атревићу:
„Бегай само, кад те срце вуче,
„Я те, брайко, баш молити нећу;
„Фала богу, имам и другога,
„Ко да крани мою госпоштину
„Понајвише Кроневића силног,
„Што ме мудро светує и крани.
„Мрзак си ми, што ми нико није
„Од кралѣвског рода племенитог,
„Рат и свађа, битка и боренѣ,
„То є благо, што є теби драго,
„Одкуд ти є та сила и снага?
„Све од бога, од другога није. —
„Иди кући, па код куће владай,
„Слуша ће те твои Мирмидони.
„Ти се еди, я те и не гледим,
„Већ ћу лепо 'вако да наредим:
„Войбо ми є Кризу преотео,
„Наредићу лађу и лађаре,
„Да девойку кући одведеду,
„Я ћу мени Бризу задобити,
„Одвућу є руком из чадора,
„Шта є твоє, да є до менека,
„Па да знадеш, шта Атревић важи,

„Колико є ячи од тебека,
„Нек' се сваки чува таки речи,
„Па да тако уочно дивани.“

Тако кралю Пелеића грди,
Краль га грди, Пелеић се срди,
А срдня му и срце разбули,
Рабро срце и малясте груди,
Іош размишля шта ће да уради,
Да се маши оштре мачетине,
Неби л' шњоме Грке разагнао
И смакнуо Атревића краля;
Ил' да с' мане и срдић окане.
Док є тако мисли размишљав'о,
Већ потсже мача из корице;
Ал' му дође с' небеса Атена,
Ню му посла белорука 'Ера,
Єр их 'Ера воле обоицу,
Я єднога, кано и другога;
Стад' Атена иза Пелеића,
За плаву га косу уватила,
Ал' є нико немож' да угледа,
Осим єдан Ахил-Пелеићу;
Познаде є Ахил-Пелеићу,
Познаде є, уплаши се яко,
Од стра се є натраг окренуо,
А очима страшно заблистао,
Те іой оде 'вако беседити:
„Шта ћеш туна, громовника ћерко?
„Вал' да видиш понос Атревићев?
„Я ти реко, а биће попреко,
„Да ће скоро изгубити душу.“

Нћму вели плавôка Атена:
„Я ти дође, да ти срдня проће,
„Послала ме белорука 'Ера,
„Єр вас 'Ера воле обоицу,
„Я єднога, кано и другога,
„Сад ме слушай, па се мани кавге,
„Спусти руку доле са балчака.
„Речма пали, те срце искали,

„Речма пали, па ма како било.
„Я ти реко а би ће за цело,
„Даћеду ти трипут толко дара,
„Па баш зато, што се онай горди,
„Држ' се добро, па пас слушай само.“

Ньойзи юнак лепо одговара:
„Валя ми вам речи поштовати,
„Па ма како превалила срдня;—
„Ко богове поштовати знаде,
„Тог ће они свакад услишати.“
Кад є юнак тако прозборио,
Послуш'о є богиню Атену,
Тешку руку пусти са балчака,
У корице тури мачетину,
А Атена оде у небеса,
У дворове громовника силног,
Ди станую богови остали.

Ал' Ахило на ново загрми,
Па ти грди краля немилице:
„Пияницо, псето безобразно,
„Немаш срца ни ка' у єлена,
„Немаш срца с войном воєвати,
„Ни у битки народ предводити,
„Предводити с грчким властелима,
„Чини ти се, ту ћеш погинути. —
„Та лакше є даре отимати,
„По широкой по Ахайской войни
„А од сваког, ко ти се противи.
„Ядни кралю, ти морио светска!
„Нитков сваки, кои тебе служи;
„А што си ме сада срамотио,
„Више нећеш, царе Атревићу.
„Ал' се сада грдном кунем клетвом:
„Я тако ми те палице златне,
„Што но ће више проклияти,
„Проклияти гранћм или лишћем,
„Кад му стабло оста у планини,
„Нит' ће кадгод цветом процветати,
„Єр му већем тучом одюпитише,

„Олюштише лику и огранке,
„Сад га носе судиє код Грка,
„Што имаю закон од богова,
„То нек ти є клетва сваколика:
„Пожелиће Грци заштићени,
„Пожелиће Ахил-Пелеића,
„Заман ће ти онда жао доћи,
„Кад ти буде војска попадала,
„Пред Ектором, пред бесним јунаком;
„Срце ће ти пуцати у грудма,
„Што нетеде мене поштовати,
„Мене нете, најболѣг јунака.“

Кад є Ахил тако прозборио,
Вури доле палицу од злата,
Што є красе златни ексерчићи,
Вури палу, понда се посади. —
Али скочи царе Атревићу,
Поче напьга бесно пасртати;
Док с' не диже Нестор Пилѣвићу,
Пилѣвићу диванција дивни,
Што му тече диван од єзика,
Слађе, брате, од меда слаткога.
Том су већем млоги прецветали,
Прецветала три колена жива,
Што су шньиме била и одрасла,
У нѣговой у пресветой Пили
Сада влада колену трећему,
Овай ньима лепо проговара:
„Браћо драга, да големи яда,
„Грци ће се врло ражалити,
„А Приямо врло радовати,
„И Приямо и Приямовићи,
„А шньима ће и Троянски народ;
„Кад дочує, да сте кавгаціє,
„Што сте први на Грчком дивану
„И у войни силом и јунаштвом.
„Слушайте ме старца остарила,
„Што сам стариј од вас обадвога.
„Имао сам и стариј другова,
„Што су били побольи јунаци

„Па ме никад нису презирали.
„Нема више такови юнака
„Ка' што беше Пирито и Дрия,
„Па Кайлия, па и 'Ексадия,
„Ка' што беше дивни Полифему
„Ка' што беше Тет'є Айгєвићу,
„Што му пара баш до Бога нема;
„Некад били, па су изумрли,
„А такови никад било ниє.
„Врлином су сваког надмашили,
„Врлином єу с врлим воєвали,
„Я с горштаком са дивљим вояком,
„Пред њима єу млоги изгинули.
„Такова є дружбина ми била,
„Кад сам оно дошао из Пиле
„Из далеке землѣ Апиеве;
„Баш ме они позваше на войну;
„Добро сам се шњима одржао,
„Ал' ко би се сада подигао
„Да такоме на мейдан изиђе?
„Ал' опет су свет ми послушали,
„Па зашт' неби и ви послушали,
„Кад є болѣ што старии каже.
„Немой, кралю, цуру отимати,
„Єси валян, ал' се тога мани,
„Мани цуре, то му є уздарє.
„Немой ни ти Ахил-Пелеићу,
„Да нам дражиш краля отимице,
„Мало има такови кралѣва,
„'Тако часни и од бога славни,
„Ал' ако си больи по юнаштву
„И ако си родом од богинѣ,
„Код овог є већа госпоштина,
„Єр имаде више, што га служе.
„Атревићу, ти се мани срднѣ,
„Ахила ћу я већ намолити,
„Намолити, да се мане єда,
„Да нам буде обрана у войни.“

„Нѣму царе 'вако одговара:
„Све є, старче, по вери и правди,

„Ал' овай се све оће да горди,
„Све да влада, све да господари,
„А за нѣга нико ни немари;
„Ако има од вечни богова,
„Да зна добро коплѣм завитлати,
„Нема с отим право у псованю.

Нѣму Ахил преко проговара:
„Био нитков, био кукавица,
„Ако би те кадгод послужио
„И сваку ти речку послушао!
„Заповедай, нек те други служе,
„Я те, море, послушати нећу.
„Ал сад ћу ти другче да диваним
„Добро памти, Атревићу кралю!
„Ни руке ти нећу подигнути,
„Ни на тебе нити на другога,
„Да због кога, него због девойке,
„Кад є дасте, па є узимате;
„Ал' што ми є друге робе моє,
„Я код црне лађе брзопловке,
„То ми, кралю, ни дирнути нећеш.
„Баш ак' оћеш, покушайдер само,
„Покушайдер, да т' и ови знаду,
„Потеће ти крвца низ то коплѣ."

У кавги се тако растадоше
Распустише скупштину Ахајску,
Пелеићу оде под чадорє,
Што му стои покрай црне лађе,
Шињиме оде и Менойтєвићу
А прати их дружба сваколика.
Атревићу лађу оправио,
Па є пушта у море у вале,
Па избира двадесет веслара
И избира стотину волова,
Свету жртву богу Аполону
Те их скрца у итрену лађу,
После свега Кризу лепушкату;
Лађу води Одисиє мудри.
Отисну се галия од брега

На отиде по воденом путу.
А народу царе заповеда,
Заповеда, да се изапира,
Те да пере грека са себека.
Водицом се морском изапраше
Те у море кугу утопише,
Жртвоваше марве до стотине,
Свака марва едра без билеге,
Ту е бика ту е и яраца,
Жртву чине покрай мора пуста;
Подвия се пара око гара,
Подвия се, лети под облаке.

(*Продужиће се*).

Превео *Л.* Костић.

VII.

Питомци Саве Текеліє.

У предидућой свески Лѣтописа препечатано є на стр. 189—192. основателно писмо Саве Текелиє од 21. Августа 1838., у коємъ овай великій рода нашега меценатъ изявлює, како є за распростиранѣ просвете међу родомъ србскимъ, кои му є сва-гда на срцу лежао, — и у томъ увереню, да само изображенѣмъ и нашъ народъ къ слави и свакой срећи доспети може, — изъ єдне єдине любави миломъ му роду установио у Пешти „народнѣ основателство“ за србске сиромашніе сынове, кои на свеучилишту пештанскомъ науку слушаю; и како є надзиранѣ овы младића, и старанѣ о ньима Матици Србской поверио.

Одъ онога доба до садъ протекло є већъ више одъ 20 година, како се сынови рода са свію страна у ово народно светилиште скупляю; већъ више одъ 20 година, како Србинъ ову задужбину Савину спомипѣ, о нѣномъ станю брижльиво разбира, и одъ нѣ радость и утѣху очекує.

Обште ово саучешће и очекиванѣ има свой великій узрокъ. Текелина задужбина ниє обычно, свакидашнѣ появленѣ. Домъ нѣговъ у Пешти ниє при-

ватањ институтъ, где се неколико сиромашны ђака само за то издржаваю, да одъ ньи временомъ доктори и адвокати постану. Домъ є овай — као што га Текелія назива — „народнѣ основателство“; установлѣно изъ єдне єдине любави къ роду србскомъ, кои му є свагда на срцу лежао.

Да се просвета у србскомъ роду распростре, и да се тимъ народъ вечьой слави и срећи уздигне, — то є была она велика и высока цѣль, кою є Текелія свагда предъ очима имао, и коіой є целога свога века неуморно тежио. А ко ће да распростире по народу просвету и изображенѣ? Безъ сумнѣ само онай, кои є и самъ изображенъ. Дакле є о томъ требало настоявати, да стечемо изображены людій, кои ће примлѣно семе изображеня далѣ у народъ разносити.

Народна слава и срећа была є цѣль Текеліина, издржаванѣ питомаца само средство къ той цѣли. И зато се съ правомъ свакій питомацъ Текелиинъ може као дужникъ народа србскогъ сматрати, одъ когъ блажена сенка основателѣва зактева, да примлѣный дугъ свой не само као човекъ, но и као Србинъ у своемъ кругу и по могућству свои сила одужи.

А да бы родъ нашъ о овомъ найглавниємъ народномъ институту што већма извештенъ быо, ставлямо овде имена свію досадашньи питомаца Саве Текеліє у ономъ реду, у коємъ су примани были. Звездицомъ означени и садъ су питомци Саве Текеліє.

Године 183⅞.

1. Симеонъ Петровићъ изъ Арада, слуш. V. год. лекарства; — было є у зав. 1 годину.

2. Димитріє Радуловићъ изъ Беле Цркве, слуш. III. год. лек.; — было є у зав. 3 године.
3. Петаръ Поповићъ изъ Крстура, слуш. II. год. права; — было є у зав. 2 године.
4. Стеванъ Васићъ изъ Руме, слуш. II. год. лек.; — было є у зав. 3 године.
5. Василіє Бераръ изъ Кикинде, свршеный богословъ и слуш. I. год. права; — было є у зав. 1 годину.
6. Ђорђе Ђорђевићъ изъ Сегедина, слуш. I. год. права; — было є у зав. 3 године.
7. Никола Дада изъ Новога Сада, слуш. II. год. фил. и за тимъ лекарства; — было є у зав. 3 године. (†).
8. Євтиміє Симеоновићъ изъ Беле Цркве, свршен. богословъ, слуш. II. год. фил.; — было є у зав. 1 годину.
9. Ђорђе Шупица изъ Ченте, свршен. богословъ и слуш. I. год. фил.; — было є у зав. 1 годину.
10. Милошъ Поповићъ изъ Новога Сада, слуш. I. год. фил.; — было є у зав. 1 годину.
11. Милутинъ Поповићъ изъ Башаида свршен. богословъ и слуш. I. год. фил.; — было є у зав. 2 године. (†).
12. Аксентіє Радовићъ изъ Кикинде, ученикъ V. гимн. класе, за тимъ слуш. фил. и права; — было є у зав. 6 година.

Године $18^{39}/_{40}$.

13. Александеръ Теодоровићъ изъ Суботице, слуш. I. год. фил.; — было є у зав. 2 године.
14. Андрія Рукославъ изъ Сентандріє, слуш. I. год. фил.; — было є у зав. 1 годину.

15. Василіє Петровићъ изъ Темишвара, слуш. I. год. фил., и за тимъ права; — био є у зав. 5 година.
16. Ђорђе Ивановићъ изъ Бає, слуш. I. год. фил. и за тимъ лекарства; — био є у зав. 3 године. (†).
17. Иларионъ Анђелковићъ изъ Панчева, слуш. I. год. фил. и за тимъ лекарства; — био є у зав. 9 година.

Године $18^{40}/_{41}$.

18. Светозаръ Вуићъ изъ Аде, слуш. III. год. права; — био є у зав. 1 годину.
19. Сава Іовановићъ изъ Комлоша, слуш. II. год. права; — био є у зав. 2 године.
20. Ђорђе Стефановићъ изъ Сомбора, слуш. II. год. фил. и за тимъ права; — био є у зав. 4 године.

Године $18^{4}/_{2}$.

21. Данило Остоићъ изъ Сигет-Чипа, слуш. II. год. права; — био є у зав. 1 годину.
22. Любомиръ Радивоєвићъ изъ Каменице, слуш. II. год. лекарства; — био є у зав. 4 године.
23. Боголюбъ Ђорђевићъ изъ Осека, слуш. I. год. геометріє и затимъ лекарства; — био є у зав. 2 године.
24. Іосифъ Стокићъ изъ Панчева, сврш. богословъ и слуш. I. год. права; — био є у зав. 3 године. (†).
25. Милошъ Радойчићъ изъ Ирига, слуш. I. год. лекарства; — био є у зав. 5 година.
26. Ђорђе Митрићъ изъ Сентандріє, слуш. II. год. фил.; — био є у зав. 1 годину.

27. Улисъ Ерговићъ изъ Ст. Београда, слуш. II. год. фил.; — био є у зав. 1 годину.

Године 184⅔.

28. Кузманъ Влашићъ изъ Сегедина, слуш. I. год. геометріе; — био є у зав. 2 године.
29. Светозаръ Илићъ изъ Санади, слуш. II. год. фил.; — био є у зав. 1 годину. (†).
30. Василіе Рончевићъ изъ Пакраца, слуш. I. год. фил. и лекарства; — био є у зав. 3 године. († 1845).
31. Константинъ Томашевићъ изъ Кикинде, слуш. I. год. фил.; — био у зав. 2 године.

Године 184¾.

32. Павао Поповићъ изъ Чепея, слуш. I. год. права; — био є у зав. 1 годину.
33. Лазаръ Аларгићъ изъ Пеште, ученик VI. гимн. класе и за тимъ слуш. фил.; — био є у зав. 2 године. († 1851).

Године 184⅓.

34. Александеръ Ђуришићъ изъ Беле Цркве, слуш. IV. год. лекарства; — био є у зав. 2 године.
35. Симеонъ Крстићъ изъ Ирига, слуш. II. год. права; — био є у зав. 2 године.
36. Ђорђе Поповићъ изъ Старе Каньиже, слуш. I. год. права; — био є у зав. 3 године.
37. Іованъ Ђорђевићъ изъ Сенте, слуш. II. год. фил. и за тимъ лекарства; — био є у зав. 4 године.
38. Стеванъ Радонићъ изъ Берексова, слуш. II. год. фил. и за тимъ права; — био є у зав. 4 године.

39. Іосифъ Апостоловићъ изъ Сентандріе, слуш. I. год. фил.; — было е у зав. 1 годину.
40. Урошъ Мушицки изъ Ђурђева, слуш. I. год. фил.; — было е у зав. 1 годину.

Године 184⅝.

41. Илія Бараєвацъ изъ Панчева, слуш. I. год. права; — было е у зав. 2 године. († 1847).
42. Ђорђе Яконићъ изъ Кикинде, слуш. II. год. фил. и за тимъ лекарства; — было е у зав. 6 година. († 1854).
43. Ђорђе Стояковићъ изъ Паланке, свршб. богословъ и слуш. I. год. фил. а за тимъ права; — было е у зав. 6 година.
44. Миланъ Райковићъ изъ Ст. Бечея, слуш. I. год. фил.; — было е у зав. 2 године. († 1847).
45. Стеванъ Илићъ изъ Сегедина, слуш. I. год. фил. и за тимъ права; — было е у зав. 6 година.

Године 184⅞.

46. Константинъ Ивановићъ изъ Ст. Београда, слуш. I. год. лекарства; — было е у зав. 2 године. († 1849).
47. Василіе Арновлѣвићъ изъ Темишвара, слуш. I. год. фил. и за тимъ права; — было е у зав. 5 година.
48. Никола Крстићъ изъ Ваца, слуш. I. год. фил. и за тимъ права; — было е у зав. 5 година.
49. Стеванъ Фрушићъ изъ Срб. Милитића, слуш. I. год. фил.; — было е у зав. 2 године.

Године 184⅞.

50. Лазаръ Марковићъ изъ Панчева, слуш. I. год. права; — было е у зав. 1 год. († 1848).

51. Стеванъ Михайловићъ изъ Арада, слуш. I. год. фил. и за тимъ права; — было у зав. 5 година.

Године $184^{8}/_{9}$.

Због бурны времена околностій ніе было у зав. Текел. питомаца.

Године $18^{49}/_{50}$.

52. Димитріе Ракићъ изъ Сентандріе, слуш. II. год. фил.; — было у зав. 1 годину.

53. Младенъ Янковићъ изъ Ст. Каньиже, слуш. II. год. фил.; — было у зав. 1 годину.

54. Александаръ Завишићъ изъ Ст. Каньиже, слуш. I. год. фил.; — было у зав. 1 год.

55. Давидъ Болярићъ изъ Бате, слуш. I. год. фил.; — было у зав. 1 годину.

56. Михаило Кнежевићъ изъ Буниħа, слуш. I. год. фил. и за тимъ права; — было у зав. 3 године. (†).

57. Паваo Ивановићъ изъ Баe, слуш. I. год. фил. и за тимъ лекарства; — было у зав. 8 год.

58. Радославъ Шилићъ изъ Трнова, слуш. апотекарскогъ течая; — было у зав. 1 годину.

Године $18^{50}/_{51}$.

59. Урошъ Девићъ изъ Паланке, сврш. богословъ и слуш. I. год. права; — было у зав. 5 година.

60. Любомиръ Гаħански изъ Модоша, слуш. II. год. фил. и за тимъ права; — было у зав. 7 година.

61. Симеонъ Берићъ изъ Мола, слуш. I. год. фил.; — было у зав. 2 године.

62. Євтиміє Ракићъ изъ Сентандріе, слуш. I. год. фил.; — био є у зав. 3 године. (†).

Године 185½.

Нису примани нови питомци, єръ ни єдно место ниє било празно.

Године 185⅔.

63. Іосифъ Мојсиловићъ изъ Осека, слуш. I. год. права; — био є у зав. 6 година.
64. Светозаръ Максимовићъ изъ Беле Цркве, слуш. I. год. лекарства; — био є у зав. 6 година.
65. Константинъ Коићъ изъ Руме, ученикъ VIII. гими. класе и после слуш. права; — био є у зав. 6 година.
66. Стеванъ Барусковићъ изъ Кисача, ученикъ VIII. гимн. класе и после слуш. права; — био є у зав. 6 година.

Године 185¾.

67. Александаръ Гавриловићъ изъ Руме, слуш. I. год. права; — био є у зав. 3 године.
68. *Ђорђе Іовановићъ изъ Илока, ученикъ VIII. гимн. класе и после свршены богосл. наука слуш. права (садъ II. године).
69. Велизаръ Милієвићъ изъ Орловата, ученикъ VII. гимн. класе и слуш. права; — био є у зав. 3 године. († 1856).
70. *Стеванъ Ђурковићъ изъ Ст. Београда, ученикъ VII. гимн. класе и слуш. лекарства (садъ IV. године).

Родине 185⅘.

71. Стеванъ Панићъ изъ Суботице, ученикъ

VII. гимн. класе и слуш. права; — было је у зав. 4 године. († 1858).

Године 185⅚.

72. *Александаръ Јовановићъ изъ Темишвара, слуш. I. (садъ IV.) год. права.
73. *Ђорђе Вукичевићъ изъ Сомбора, ученикъ VII. гимн. класе (садъ слуш. II. год. права).

Година 185⅞.

74. *Любомиръ Раићъ изъ Вршца, слуш. I. (садъ III.) год. права.

Године 185⅞.

75. *Милошъ Ђонлићъ изъ Осека, слуш. II. (садъ III.) год. права.
76. *Андрија Станисављевићъ изъ Сремски Карловаца, слуш. I. (садъ II.) год. лекарства.
77. Никола Раићъ изъ Пеште, ученикъ VIII. гимн. класе; изостао.

Године 185⅞.

(Установљено је још шестъ новы места за питомце, и садъ их има 18).

78. *Василије Оларовићъ изъ Чакова, слуш. III. год. права.
79. *Іованъ Вуићъ изъ Сомбора, слуш. III. год. права.
80. *Стеванъ Стояновићъ изъ Острогона, слуш. III. год. права.
81. *Михаило Сабовљевићъ изъ Кикинде, слуш. II. год. права.
82. *Димитрије Бранковићъ изъ Франѣва, сврш. богословъ и слуш. I. год. права.

83. *Константинъ Бошковићъ изъ Новога Сада, ученикъ VIII. гимн. класе.

84. *Константинъ Руварацъ изъ Новы Карловаца, ученикъ VIII. гимн. класе.

85. *Василіе Ђурђевићъ изъ Осека, ученикъ VII. гимн. класе.

86. *Петаръ Црногорацъ изъ Болѣваца, ученикъ VII. гимн. класе.

87. *Светозаръ Савковићъ изъ Лединаца, ученикъ VII. гимн. класе.

За питомца вышемъ месту предложенъ:

88. *Іованъ Туроманъ изъ Уштице, ученикъ VII. гимн. класе.

VIII.

Іованъ Баро.

(Рођенъ 1. Февруара 1761. умр'о 1. Юлія 1791).

Каогодъ што землю высоке горе и лѣпо узрастла дрва, дична палма и юначкій храстъ дичи; каогодъ што се башта краснымъ цвѣћемъ, дичномъ ружицомъ и снѣжнымъ криномъ уздиже и краси: тако исто высоки духови, снажни юнацы, велики државницы, мудрацы и пѣсницы народу своmъ на дику служе, красе га, дижу и сяйнымъ чине.

И ако є дужность свакога човѣка у народу по своимъ силама на то тежити, да народу своmъ корысть принесе и образъ освѣтла: то є заиста и народъ дужанъ такове люде, кои су му образъ освѣтлали, припознавати и поштовати.

Нарочито пакъ дужни су списатели у народу, свакомъ даномъ приликомъ, имена славных своих предкова спомињати и позднiємъ породу до знања доставляти; єръ ништа ниє тако велико и тако сяйно, да га време не прекрыє, и тамномъ своіомъ преномъ не увіє, ако га књига, ако га пѣсна, ако га живо преданіє изъ прећашности, тако рећи у садашньость не пренесе, ако га споменъ у живећій свѣтъ не пресели.

Нигдѣ и ни у комъ народу нейма те проклете немарности, кою кодъ насъ видимо. Нама су сви живи наши већи мужеви, нико и ништа; мы не само да наше заслужене мужеве не признаємо, него их што више умалявамо. Разумѣмъ овдѣ башъ оне, и само оне, кои су органъ, ако и привременый народа, кньижевнике, списателѣ, пѣснике. Странно обычно више цѣнимо, него што у истини врѣди, своє пакъ ни онолико, колико праве цѣне има.

А како намъ є мило и приятно, кадъ у повѣстницы гдѣгодъ садъ ма само име коє найђемо, да є при каквомъ свѣтломъ дѣлу забележено. Свако таково име чини намъ се као златна перяница, коіомъ се дичимо и поносимо.

Читаюћи Мушицкову оду Александру Милуновићу, и у ньой ове стихове:

„Врачно поприще зрю предъ
Нами мѫдрыхъ сподвижниковъ
Въ поли вышшихъ наукъ. Слѣды на немъ красны
Вижѫ, йхже намъ єсть Баро оставилъ и
Терлаичь.“

(Лук. Муш. Стих. кнь. II. стр. 50.)

и ове:

„Прерано Баро, съ нимъ и Милуновичь
„Паде! Колицы подвизи тыи лежатъ!“

(Тамо стр. 52.)

радуємо се чуюћи само име Баро тако спомену-то: а одъ ондашньих кньижевника не найђе се ни-ко, да намъ яви, и обзнани, ко є тай Баро? и шта є то за човека, съ коимъ се доцніе єданъ Мушицкій поноси, хвали и за ньимъ грдно жали?

Милуновића мало више знамо, али само съ тога, што є 1818. године живіо; они, кои доцніе дой-

ћу, само ће га тако знати, ако мы написано оставимо, ко є и шта є было.

Грѣхъ овай неприпознаваня єсть єданъ одъ оных, кои и на потомке прелазе, грѣхъ наслѣдственый. Ако су наши старіи заслуженогъ каквогъ мужа заборавности предали, треба свакій одъ насъ за свою дужность да држи, изъ заборавности га истргнути, ако му се и како му се прилике на то даде.

Зато и я садъ добывши прилику мало болѣ познати таковогъ одличногъ у Србству мужа, хитимъ да предамъ драгій образъ Пантеону народномъ, да ми грѣхъ на душу не падне, да и я оно учиних, што кодъ других осуђуємъ.

Мужъ овай одличный, о комъ говорити намѣравамъ, єсть онай истый о коме Мушицкій у горенаведеннымъ стиховима радостно и жалостно пѣва: Баро.

Баро или како су га обычно звали Бара имао є име Іованъ, и родіо се 1. Фебруара 1761 у Єгри. Ово є дакле друга сяйна звѣзда, коя намъ се изъ Єгре на небо народне словесности диже. Она прва Михаилъ Витковићъ, дуже намъ сія, и болѣ се знаде; ова друга само намъ сійну, па насъ у єданъ, тако рећи, махъ и обрадова и уцвѣли.

Свршивши предуготовителне науке у домовини отиде 1780. године, као младићъ одъ 20 година у Германію у Халу, и тамо се посвети медицини, особито пакъ анатоміи. Успѣхъ є имао сиянъ. Вративъ се у домовину, постане 1789. год. докторомъ медицине. У Октобру 1790. буде Баро за професcора анатоміє и просектора у свеучилишту пештанскомъ наименованъ.

Кадъ помыслимо, како є и онда тежко было у свеучилишту пештанскомъ до катедре дойћи, то

морамо само изъ овогъ єдногъ обстоятелства заключити, да є Баро особите науке и особитогъ талента морао быти, кадъ су га у оно време, пре 70 скоро година профессоромъ у томъ университету поставили.

Одъ єзыка знао є Баро србски, мађарски, нѣмачки, латински, таліянски и францускі. И ово є знакъ, да є особито изображенъ морао быти; єръ кодъ нѣга є ученѣ єзыка са ученѣмъ наука и читанѣмъ класичких производа у истымъ єзыцыма скопчано быти морало, као и кодъ свакогъ другогъ човѣка одъ ученогъ реда.

Но нити є онъ ово одликованѣ уживао, нити є нама дато было дуго се съ ньимъ поносити. 22. Юлія 1791. године вечъ явля магистратъ свеучилишта пештанскогъ кралѣвскомъ мѣстозаступномъ савѣту унгарскомъ, да є наименованый профессоръ анатоміе Баро 1. Юлія исте године преминуо, пре него што се па свою катедру попети могао.

Или се кодъ другогъ народа не види, или заиста кодъ ньих те несреће и нейма, кою кодъ насъ врло често оплакивати морамо. Много, врло много є младых особиты таленты украшеных людій, отъ коих смо съ пунымъ основомъ прекрасне плодове ума и духа очекивали, съ коима смо се дичити и поносити мыслили, у нашемъ народу поумирало башъ онда, кадъ су у животъ ступили, и кадъ су плодове своих трудова и муке примати почели. Тако є исто и съ поменутымъ Милуновићемъ было, о комъ горе Мушицкій говори. И овай є 1818. године за профес-сора у факултету лѣкарскомъ у Пешти приставлѣнъ быо, па онда набрзо преминуо, тако, да кодъ митроносцогъ нашегъ пѣсника цѣсма радости и пѣсма

туге єдна за другомъ долази, коима є истый Милановићеву славу и смрть овѣковѣчіо.

У нашимъ данима и нашемъ животу многе смо подобне случає видѣли, кои су свима познати, и зато их као доказателство горе наведеногъ слога наводити не треба. Іошть є 1818. године Мушицкій плакао:

„Аки бы Парки власть
Надъ нами, дверь ѡверзшимъ славы,
Отъ завист'ю злой простирали! Яше
То; мы, надежд8 въ Бога богшвъ имѫше,
Сѫмстимъ: побѣда праведнымъ скора єсть.
Внѫшите то, младїи Сербы!
Ваша ко месть возродитъ намъ слав8.

Заєдно є храбрый нашъ пѣсникъ и ову тужну истину моих рѣчій потврдіо, и лѣкъ препоручіо. Младежь може ову неправду отмастити, ако трудомъ своимъ, пазећи на своє драгоцѣно здравлѣ навали, да се научи, изобрази, сяйна дѣла учини, и Парки докаже, да нѣне маказе нису у станю Србима ону рану задати, кою є, као што се чини, задати имъ наумила.

И тако ево баремъ нѣшто о нашемъ Бари назначисмо; коме є о нѣму више што познато, нека похита обявити, да са себе грѣхъ скине, а нама радость учини.

Найлѣпшій спомениkъ Бари єсу оне Мушицкове врсте; пѣсма є похитала своє учинити, и слава іой.

Родительи Барини были су отацъ Тома Баро, мати Марія; коих имена изъ благодарности, што су намъ такогъ дѣтића родили, овдѣ назначуємо. Одъ

ближих сродника нѣговых признателный споменъ заслужує г. Іоанъ Трифоновићъ, грађанинъ пештанскій, и ревностный членъ Матице Србске.

А ты прерано у вѣчность преселившій се Србине и пріятелю, услађавай се тамо радостима лѣпшегъ тогъ живота, и опрости пріятелю, што те ние могао опако роду твомъ на угледъ поставити, како ты заслужуєшъ; дуго време насъ раставля, савъ твой осталый животъ сакрыва одъ мене густа времена копрена. Да бы хтѣо што бы само већма могао, тебе прославити, то можешь мыслити, а вальда и дознаєшь: али мы овдѣ на земльи имамо истина свемогућну и неограничену волю, али слабе и на врло узацакъ кругъ ограничене силе.

—ћъ.

IX.

ДЂЛАНЂ МАТИЦЕ СРБСКЕ
год. 1858.

ПРВА ОДБОРНА СЂДНИЦА 1. МАРТА 1858.

I. Предмети књижевни.

1. Читанъ е дописъ ц. и кр. намѣстништва будимскогъ одъ 19. Фебр. т. г. бр. 36245., коимъ се држанѣ одборны сѣдница за целу годину 1858. допушта, и за државнога комесара г. Самуило Банясъ ц. и кр. полиц. ком. одређуе. — Прима се на знанѣ.

2. У одборной сѣдници одъ 7. Децембра 1857. бр. 53. за секретара Матице Србске и за уредника Лѣтописа Србскогъ изабраный Іованъ Ђорђевићъ ступа у свое ново званіе.

3. Доякошнѣмъ привременомъ секретару друштва г. Александру Поповићу одређуе се пристойна награда.

II. Предмети института.

1. Ц. и кр. нам. буд. подъ 12. Дец. 1857. бр. 32654. враћа развиђене рачуне фонда Іовановићевогъ за год. 1856; и доставля образацъ, по коемъ исте рачуне у напредакъ водити треба. — На знанѣ.

2. Исто ц. кр. намѣстништво одъ 14. Дец. 1857. бр. 35531 враћа списакъ трошкова адвоката Стевана Олаие изъ В. Варада съ томъ приметбомъ, да истый списакъ треба одъ

стране дотичногъ суда потврђенъ да буде. — Предаѳ се средоточномъ фискалу г. Іосифу Вишњи на извршенѣ.

3. Пуномоћникъ друштва г. дръ Іованъ Крестићъ у Араду явля, да ѳ пристао на понуду одбора друштва желѣзнице, да се ютро земљ, преко ков желѣзница иде, са 200 ф. ср. одкупи, и ште потврђенѣ. — Рѣшено подъ бр. 26.

4. Истый пуномоћникъ явля, да ѳ лицитація Текелiины кућа у Араду 14. Дец. пр. г. безъ успѣха прошла; увдно извѣшћуѳ о стању исты кућа. — Лицитацію поновити.

5. Истый пуномоћникъ шиљѣ рачуне о арадскимъ реалитетима Текелiинимъ за годину 185⅞. — Ове ће рачуне прегледати комисія, а имено г. Павао Коићъ предсѣдатель са члановима друштва гг. Симеономъ Шићаромъ и Димитріемъ Вельковомъ.

6. Ц. и кр. нам. буд. шиљѣ развиђене протоколе сѣднице одъ 21. Окт. 1857.

7. Исто ц. и кр. нам. ште изяснѣнѣ о капиталу одъ 5971 фор. 6⅔ кр. ср., кои се у рачунима фонда Текелiиногъ споминѣ. — Зактевано изясненѣ послати.

8. Исто ц. и кр. нам. шиљѣ развиђене протоколе сѣднице одъ 21. Нов. 1857.

9. Карло Бекеръ пештанскiй грађанинъ прилаже на фондъ Текелiинъ 130 фор. ср.

10. Іованъ Веберъ пештанскiй грађанинъ прилаже на истый фондъ 80 фор. ср.

11. Чланови друштва гг. Давидъ Давидовићъ и Симеонъ Шићаръ даю извѣстіе о рачуну средоточногъ фонда г. Іосифа Вишнѣ.

12. Г. Петаръ Петровићъ зав. фискалъ у Араду подноси рачуне за последню четврть год. 1857. — За развиђенѣ овы рачуна опредѣлюѳ се комисія у лицу гг. Павла Коића, Давида Давидовића и Іосифа Вишнѣ.

13. Густавъ Ярмаи Апотекаръ подноси рачунъ о лѣко-

вима, кои су год. 1857. за питомце Текелїине узимани. — Подноси се высокомъ ц. и кр. намѣстништву на развиђенѣ.

14. Михаило Сабовлѣвићъ, слуш. права на свеучилишту пештанскомъ моли за упразнѣно место у Зав. Текелїиномъ. — Упућенъ є, да пречека докъ се стечай распише.

15. Ц. и кр. нам. буд. подъ 15. Января т. г. бр. 36308 налаже, да се стипендіє питомаца Текелїины Стевана Барусковића и Константина Коња, кои су юридичный течай свршили, обуставе.

16. На питанѣ ц. и кр. нам. буд. одъ 12. Ян. т. г. бр. 33000. у обзиру фонда Іовановићевогъ рѣшено є одговорити: а) да є смрћу нећака основателѣвогъ Павла Миланковића (год. 1853) и друга половина капитала припала маси заведенія; — б) да за садъ постоє три стипендіє Іовановићеве свака съ 300 ф. ср.; — в) да бы друштво радіє имало, кадъ бы се сва три питомца Іовановићева (у место што садъ по наредби основателѣвой у Бечъ и у Прагъ иду) овде у Будиму учила.

17. Ц. и кр. нам. буд. подъ 16. Ян. т. г. бр. 31978. допушта, да се у зав. Текелїиномъ шестъ новы места за питомце установе; — и да се званіє контролора съ платомъ одъ 300 ф. ср., уєдно и писара съ платомъ одъ 100 ф. ср. путемъ конкурса попуни. — За овы шестъ места до 30. Юнія т. г. течай расписати; пытанѣ о томъ, оће ли се за питомце ученици и изъ V. гимн. класе примати, оставля се рѣшенію главне скупштине; међутимъ ће гг. Павао Коићъ и І. Трифоновићъ планъ и предрачунъ начинити дати, како да се за нове питомце нужне собе приправе. Стечай за контролора расписати; међутимъ докторанта права г. Стевана Барусковића као привременогъ канцелисту наместити.

18. Пуномоћникъ друштва г. дръ Крестићъ у Араду шиљѣ одъ прихода 700 ф. ср. и ште известіє сврху тога, єсу ли два поименце наведена тежака за год. 185⅝ (пре него што є г. Крестићъ надзиранѣ арадски добара примио) као арендатори земаля у рачунима забележени?

19. Бывшый надзиратель арадски добара ише у име награде іошъ 33 ф. 20 кр. ср. — Будући є сасвимъ намиренъ, зато му се молба ова уважити не може.

20. Ц. и кр. нам. буд. подъ 31. Ян. т. г. бр. 355 наређує, да се месечне квите питомаца Іовановићевы само онда исплатити могу, кадъ их дотични директори подпишу. — Ову исту наредбу заключило є друштво и кодъ питомаца Текелінны у животъ увести.

21. Сродница пок. Саве Текеліе, г. Анна Кастра по одобреню ц. и кр. нам. буд. одъ 23. Ян. т. г. бр. 35252 примаће сваке године два хвата дрва за огревъ.

22. Ц. и кр. нам. буд. подъ 27. Ян. т. г. бр. 37648 допушта питомцима Текелінним Константину Коићу, Стевану Барусковићу и Светозару Максимовићу уживанѣ стипендіе іошъ за єдну годину.

23. Протоколи сѣдница одъ 5. и 7. Дец. пр. г. враћаю се безъ приметбе натрагъ.

24. Ц. и кр. нам. буд. подъ 12. Фебр. т. г. бр. 4127 шиљ іошъ неке додатке къ лицитаціонимъ условляма за арадске реалитете.

25. Питомцу Текелінномъ Любомиру Раићу, кои є досадъ и Балину стипендію уживао, ц. и кр. нам. буд. ову последню обуставля.

26. Пуномоћнику г. дру Крестићу допушта се, да може друштву желѣзнице ютро землѣ по 200 ф. ср. уступити.

27. Секретару друштва Іовану Ђорђевићу одређує се редовна плата.

ДРУГА ОДБОРНА СѢДНИЦА 10. МАРТА 1858.

I. Предмети књижевни:

4. У обзиру завештаногъ прилога Михаила Паића изъ Карловаца (горньи) учинѣне су нужне наредбе.

5. 6. 7. Услѣдъ расписане за „Србску Исторію“ награде одъ 40 дуката припослана су до уреченогъ рока (7.

Јануара 1858) три дѣла подъ девизама „О. Ч. Ч.“ „Цѣль праваџъ дѣлу“ и „Сложна браћа кућу куће, а несложна царства руше“; и за судіе овы дѣла умоляваю се: Нѣгово Высокопреосвештенство г. Платонъ Атанацковићъ епископъ бачкій, г. Іованъ Хаџићъ сав. врх. зем. суда и г. Данило Медаковићъ.

8. На предлогъ секретаровъ наређуе се ревизія и уређенѣ матичине библіотеке, кои посао обећава секретаръ друштва съ помоћу питомаца Текелііны свршити. — Да бы се пакъ ова библіотека у таково станѣ довести могла, да народну књижевность достойно заступа, заключуе друштво, да се одсадъ све српске новине држе и да се свака српска књига за библіотеку матичину, было то на поклонъ, или у промену, или за готовъ новацъ — набави, и да се ова одлука, друштва у новинама обяви. — Одъ славенски и на другимъ езицима писаны, али насъ тичући се књига уредникъ Лѣтописа ће оне, коѳ за себе потребуе, побележити, и да се за библиотеку набаве, друштву предлагати.

(Предлогъ секретара у обзиру библіотеке).

Подъ управомъ Матице Српске налазе се две библіотеке: Матичина и Текелііна. Прва є собственость овога друштва, а друга є собственость института Текелііногъ.

Колико самъ изъ дотичны каталога разабрати могао, быће у Матичиной библіотеки око 1700 комадій књига и други маньи дѣла. Текелііна библіотека има близу 4000 нумера, одъ кои по гдекоя и више комадій књига садржи.

Матичина библіотека постала є скоро изъ самы поклонѣны књига. Текъ по гдекои редки трагови у протоколима друштва показую, да є кадъ и кадъ по коя књига за библіотеку и куплѣна была; али є брой оваки књига маленъ премаленъ. — Текелііна библіотека скуплѣна трудомъ и трошкомъ бесмртнога родолюбца Саве, после нѣгове смрти

(1842. год.) ниѥ више никаквомъ купљѣномъ књигомъ умножавана была, кадъ и кадъ само ако іой ѥ узъ матичину библіотеку по гдекоя поклоњѣна књижица дошла; тако да ѥ овде іошъ и то добро, ако ѥ ова библіотека у оному станю, у комъ ѥ при смрти основателѣвой была.

Изъ овога се види, да садъ обадве ове библіотеке доста незгодно стоѥ. Библіотеке, одъ кои ѥ ѥдна одъ свога постаня па до садъ само на поклоњѣне књиге изгледала, а друга крозъ пуны шеснаестъ година никакавъ скоро прираштай добила ниѥ, — такове библіотеке нису заиста у станю своіой цѣли онако одговарати, као што бы требало.

Посмотримо мало изближе цѣль и ѥдне и друге библіотеке.

Библіотека матичина, као преимућствено народна библіотека, треба 1) да достойно представя народну литературу. Кадъ помыслимо, како осталя народну литературу. Кадъ помыслимо, како осѣкудно съ нашомъ литературомъ іошъ стоимо, како се наше књиге врло тешко продаю и купую, и кадъ помыслимо, да изванъ ове матичине никакве друге у правомъ смыслу народне библіотеке немамо; то съ правомъ желити можемо, да се у матичиной библіотеки свака србска књига и свако србско повремено дѣло нађе, ма у коѥмъ оно добу, ма на коѥмъ месту, и ма каковымъ оно словима, правописомъ, наречіемъ и т. д. писано было. Текъ онда ће се за матичину библіотеку казати моћи, да свога народа литературу достойно представля. А овако као садъ што ѥ, где се у матичиной библіотеки не само толика знаменитія дѣла наша, као: Народне Песме, Послотолика знаменитія дѣла наша, као: Народне Песме, Послолица, Приповедке, Србіянка, Србски Споменици, Коло, Арвице, Приповедке, Србіянка, Србски Споменици, Коло, Аркивъ, Дубровачки Пѣсници и т. д. — но ни саме овде у Пешти изласивше Србске Народне Новине и Листъ, шта више ни сви Матицомъ издавани Лѣтописи подпуно не налазе; морамо признати, да ѥ иста библіотека иза праве цѣли своѥ доста далеко заостала. А ово ѥ велика штета; ѥръ се многе одъ овы књига садъ всѣкъ ни по кою цену више добити не могу.

Има и єданъ ближи узрокъ, због чега є ово набављањѣ српски књига за матичину библіотеку превећъ нужно. Матица издае Лѣтописъ, органъ овай, просвети народной и напредку литературе посвећенъ. Прегледъ литературе народне у разнимъ епохама нѣнимъ верно и подпуно саобштавати єдна є одъ найглавніи дужностій уредниковы. А одкуда ће опъ да непосредно црпи потребна за то дата, ако не изъ матичине библіотеке, у коју, као у ризницу какву, свакій производъ књижевности наше треба смештенъ да буде.

Кадъ ову потребу намири, онда треба да се обазре матичина библіотека 2) на литературе осталы славенски племена, и изъ сваке да опо набави, што є у коіой найглавніе. — 3) Изъ страны литература треба да набави найпре сва она дѣла, коя се насъ или Славена ма у коемъ обзиру тичу, а после тога баръ изъ найзнатніи европски литература она класична дѣла, коя су у књижевномъ развитку дотичногъ народа епоху правила.

Далѣ одъ овога мыслимъ да ние нужно ићи. Дѣла строго научна морала бы се исключити.

На овакій начинъ имала бы матичина библіотека уєдно и народный значай, а покрай тога представляла бы по могућству и литературе осталы европски и неславенски народа.

Библіотека Текелінна има већъ друго опредѣлѣнѣ. Она є одређена за питомце Текеліине, дакле є нужно, да се поглавито обзире на ньиове потребе. Она треба да се понавля важніимъ дѣлима изъ оны научны струка, коє питомци Текеліини слушаю; али не треба ни овде заборавити, да є и ово библіотека народна, одъ Србина за Србе основана, и по томе да се овде и на народну потребу обзирати морамо, ако и у маньой мери, но кодъ матичине библіотеке. Тога се начела и покойный основатель држао, као што се то по књигама нѣгове библіотеке види, у коіой покрай ла-

тински, немачки, француски и други књига довољно и српски и славенски дѣла има.

Допуняванѣ и ове и друге библіотеке преко є дакле нужно, и за то предлажемъ и молимъ, да Славно Друштво закључи, обе ове библіотеке по горепзложенимъ околностима и потребама, умножавати. За ово се изискую повчана средства, а съ овима хвала Богу у стању є и Матица Српска и Заведеніе Текеліино располагати. Сматраюћи дуго време, у коемъ су ове библіотеке безъ прираштая биле, предлажемъ я, да се и на єдну и на другу библіотеку за ову годину по 300 ф. ср. а у напредакъ сваке године по 100 ф. ср. опредѣли. За матичину библіотеку за то предлажемъ тако малу годишню суму, што самъ уверенъ, да Матица неће быти принуђена све своє књиге и новине за готове новце куповати, но да ће их већиномъ или у промену за своє књиге, или одъ гдекои родољубаца — као и досадъ — на поклонъ добыяти.

А да бы се єдномъ точно и опредѣлѣно знало, каквы књига и у єдной и у другой библіотеци имамо, за нужно налазимъ Сл. Друштву предложити, да се пописъ књига и уређенѣ матичине и Текеліине библіотеке што скоріе нареди. Я ћу се овога посла драговольно примити.

9. Одборъ друштва, састоећій се изъ гг. Павла Конћа, І. Трифоновића и Д. Давидовића предлаже развићене рачуне фонда Матице Српске за год. 1857. (Срб. Лѣт. 1858. I. стр. 184).

10. Истый одборъ предлаже развићене рачуне фонда Накиногъ за год. 1857. (Срб. Лѣт. 1858. I. стр. 184).

11. Одборъ друштва састоећій се изъ гг. П. Конћа, І. Трифоновића, А. Поповића и І. Станковића предлаже инвентаръ свію у главной каси друштва налазећи се стварій, вреднііи папира и драгоценостій.

12. Подъ бр. 11/II. споменуто извѣстіе чланова гг. Д. Давидовића и С. Шићара, о примлѣны чрезъ фискала друштва 50 фор. ср., — у колико се то и на матичинъ фондъ односи — уводи се у протоколъ.

13. Друштво предплаћуе на „Slovnik umietnikah jugoslavenskih“ одъ И. Кукулѣвића.

14. Српска младежь моли, да іой се допусти чешће употребляванѣ библіотеке, и да се неке важніе књиге за библіотеку набаве. — Упућує се младежь на секретара друштва.

II. Предмети института.

28. Будући да петъ питомаца съ концемъ ове године изъ зав. Текелиног иступаю, за то се у саюзу съ бр. 17/II. расписуе течай на єданаесть места у зав. Текелиномъ.

29. Одборъ (види бр. 9/I.) предлаже развијене рачуне фонда Текелиног за год. 1857. (Срб. Лѣт. 1858. I. стр. 185).

30. Наредба друштва односећа се на капитале изъ фонда Текелиног на заямъ издане.

31. Одборъ (види бр. 12/II.) даe приметбе на рачуне фискала г. П. Петровића одъ 1. Ян. до 30. Септ. 1857.

32. Одборъ (види бр. 9/I.) предлаже развијене рачуне фонда Іовановићевог за год. 1857. (Срб. Лѣт. 1858. I. стр. 186).

33. Ц. и кр. нам. буд. подъ бр. 4333 т. г. допушта, да се офиціялъ кодъ пештанске фин. дир. г. Адолфъ Лангеръ као испитуюћій комесаръ за старе фонда Текелиног рачуне употребити може.

34. 35. Односе се на процесне и личне предмете.

36. На предлогъ секретара 8/I. заключуе се, да се годишнѣ 100 ф. ср. на умноженѣ Текелиие библіотеке употребе. (бр. 79/II.)

ТРЕЋА ОДБОРНА СѢДНИЦА 24. МАЯ 1858.

I. Предмети књижевни.

15. Ц. и кр. нам. буд. подъ бр. 6150. потврђуе изборъ Іована Ђорђевића за уредника Српског Лѣтописа.

16. Членъ друштва г. Трифоновићъ и секретаръ I. Ђорђевићъ подносе списакъ оны важніи акта, коя е секрстаръ одъ првоименованога г. Трифоновића на чуванѣ примио.

17. Друштво Српске Словесности шилѣ IX. свеску свога Гласника у 2 екс.

18. Ц. и кр. гимнасіи Темишварской шилѣ се одъ свію досадъ трошкомъ Матице изданы књига по 1 екс. на поклонъ., на употребленѣ професора српскогъ езыка и литературе на гимнасіи тамошньой.

19. Набавлѣне књиге за библіотеку матичину у вредности одъ 64 ф. 6 кр. ср.

20. Услѣдъ обяве Карла Хинца, кои књижару у Н. Саду отвара, пыта га друштво, подъ каквима бы условіяма књиге друштва у комисію примао? (види бр. 28/I.)

21. Г. Константинъ Пейчићъ покланя 1 екс. свога дѣла: „Житіе Теодора Павловића.“

22. Г. Вукъ Стефановићъ Караџићъ покланя 1 екс. свога дѣла: „Примјери српско-славенскога језика.“

23. Набављене књиге за библіотеку матичину у вредности одъ 2 ф. 6 кр. ср.

24. Г. Ђорђе Райковићъ покланя 1 екс. свога дѣла: „Єдъ и медъ.“

25. Друштва членъ г. I. Трифоновићъ полазећи на путъ предаѳ ключь одъ касе матичине, кои є досадъ кодъ њега было. — Г. Трифоновићу на указаной свагда досадъ ревности признателность овога друштва изявлюе се; а ключь остаѳ кодъ предсѣдателя г. П. Коића.

26. Подноси се молбеница ц. и кр. намѣстништву поради допуштеня, да се овогодишня главна скупштина друштва држати може.

II. Предмети института.

37. Дирекція ц. и кр. политехничкогъ института у Бечу на писмо друштва подъ бр. 20/II. обећава, да ће се квите питомаца Іовановићевы свакога месеца уредно видимовати.

38. Юридичкій пештанскій факултетъ одговара на писмо друштва, да ће уместо месечногъ видимованя на квитама питомаца Текелііни довольно быти, ако се съ почеткомъ свакога семестра они питомци, кои су у брой редовны слушателя уписани, овамо обяве.

39. Парничный предметъ.

40. Лекаръ Зав. Текеліиногъ подноси свой рачунъ за год. 1857., кои се вышемъ месту на развићенѣ шиљѣ.

41. Комесари за развићенѣ старіи рачуна фонда Текеліиногъ гг. Ђорђе Хаџићъ и Адолфъ Лангеръ подносе развићене и снова склоплѣне рачуне истогъ фонда одъ 3. Окт. 1842 до краја 1844., и надаю се да ће цео посао за два месеца свршити.

42. 43. Планъ и предрачунъ за репаратуру манѣ Текеліине куће шиљѣ се намѣстништву на одобренѣ.

44. Личный предметъ.

45. Ђорђе Путникъ, ученикъ VI. гимн. класе у Осеку иште се за питомца Текеліиногъ.

46. 47. 48. Комисія подноси снова саставлѣне рачуне фонда Текеліиногъ за год. 1845—1847.

49. Деканъ юридичногъ факултета овдашнѣгъ явля, да су сви питомци Текелiини, кои су првогъ семестра права слушали, и за другiй семестаръ међу правнике уписани, и да имъ се стипендiя до края године издавати може.

50. Подъ бр. 17/II. т. г. изасланъ одборъ у лицу гг. П. Коића и I. Трифоповића предлаже планъ и предрачунъ за предстоеће измене у зданію института Текелiиногъ, кое бы све заедно 781 ф. 23 кр. износило. — Послато ц. и кр. намѣстништву на одобренѣ.

51. Лекарскiй факултетъ пештанскiй одговара на писмо друштва у истомъ смыслу, као и юридичный (бр. 38/II).

52. Пуномоћникъ друштва г. дръ I. Крестићъ у Араду пише, да му се пошлю условiя за лицитацію арадски кућа. — Учинѣно подъ бр. 64/II.

53. Предметъ односећiй се на заямъ изъ фонда Текелiиногъ.

54. Протоколи сѣднице 1. Марта т. г. шилю се одъ вышега места развићени натрагъ.

55. Арадскiй фискалъ друштва г. П. Петровићъ къ рачунима своима (бр. 12/II. т. г.) шилѣ неке допунителне поправке.

56. Истый фискалъ подноси рачунъ одъ 1. Януара до 31. Марта т. г. — Упућенъ на дотичну комисію.

57. 58. 59. Између три компетента за званіе контролора и писара Матице Српске (гг. Симеона Шићара, Стевана Барусковића и Михаила Иђушкогъ) изабранъ е за ово званіе г. Стеванъ Барусковићъ.

60. Будући да се изъ наређене у тестаменту покойне г. Христине Трифунчеве субституціе за ово друштво никакве користи очекивати не могу; решено е iошъ прошле године, одустати одъ права, коя бы по томъ тестаменту за друштво проистицала. Ова одлука одъ вышегъ места потврђена има се послати дотичномъ суду.

61. Протоколи сѣднице одъ 10. Марта т. г. враћаю се натрагъ.

62. Предметъ парничный.

63. На позывъ ц. и кр. делег. арадскогъ суда повраћени су истоме суду овде кодъ друштва находивши се рачуни, кои се на масу пок. Павла Iовановића изъ Арада односе.

64. Види бр. 52/II.

65. 66. Предмети парнични.

67. Види бр. 12/II.

68. Види бр. 25/I.

69. Извѣстіе надзирателѣво о питомцима Текелиинимъ.

70. Списакъ дана, у коима су чланови комисіе, рачуне старіе фонда Текелииногъ испытуюће, радили, заедно съ развиђенимъ досада рачунима (1842—1847) подноси се ц. и кр. намѣстништву (в. бр. 77/II).

71. Михаило Сабовлѣвићъ иште се за питомца у Зав. Текелиином.

72. Фискала арадскогъ позвати, да друштво што скоріе извести, у комъ се станю парница института Текелиногъ због куће „код звезде“ налази.

ЧЕТВРТА ОДБОРНА СѢДНИЦА 12. ЮЛІЯ 1858.

I. Предмети књижевни.

27. Г. Атанасіе Чурлићъ архимандритъ ман. Крупе шиљѣ 1 екс. свога дѣла: „Совершенное ученіе священнаго писанія.“

28. Књижара Карла Хинца у Н. Саду предлаже условія, подъ коима ће књиге матичине у комисію примати (види бр. 20/I.)

29. Предметъ односећій се на издаванѣ капитала.

II. Предмети института.

73. У обзиру награде, кою бывшій инспекторъ Текелиины реалитета наново иште, остає друштво при одлуки подъ бр. 19/II.

74. У обзиру реста, коимъ арадски реалитети одъ год 185⅛ за касарне и официрске квартире дугую, будући да є рестъ овай іошъ изъ оногъ времена, кадъ су исти реалитети подъ управомъ Текелиине удовице налазили се, решено є пуномоћнику друштва г. дру I. Крестићу одговорити, да се истый дугъ не тиче овога друштва, по наслѣдника споменуте удовице.

75. Односи се на кауцію за контролорско званіе.

76. Предметъ парничный.

77. Ц. и кр. нам. буд. подъ бр. 13,440. иште да се досадъ развиђени старіи рачуни фонда Текелиногъ поднесу. — Учинѣно подъ бр. 70/II.

78. Єданъ дужникъ пок. основателя Текеліе жели да искупи своє заложено парче винограда. — Извѣстіе о ствари искати.

79. Ц. и кр. нам. буд. подъ бр. 16,525. допушта, да се на библіотеку Текелііну свакє године по 100 ф. ср. обраћати могу, съ тимъ додаткомъ, да се каталогъ набавлѣны кньига годишньимъ рачунима прилагати има (в. бр. 36/II).

80. Выс. министр. просвете подъ бр. 8314. допушта ригорозанту права Іосифу Мойсиловићу уживанѣ стипендіє Текелііне іошъ за єдну годину.

81. Одъ арадскогъ пуномоћника г. дра І. Крестића овамо посланъ предрачунъ за репарацію арадски кућа шилѣ се ц. и кр. нам. буд. на развићенѣ (в. бр. 13/II).

82. Рачунъ апотекара за лекове питомцима даване са 28 ф. 9 кр. ср. одобрава се (в. бр. 13/II).

83. Одборъ друштва подноси развићенъ и одобренъ рачунъ арадскогъ пуномоћника г. дра І. Крестића за год. 185⅚. Уєдно се заключує, да се кодъ касе особита кньига за арадске реалитете устрои, у коју ће се сви рачуни, почињући одъ онога времена, кадъ су реалитети друштву предани, за сваки реалитетъ обашка, уводити (в. бр. 5/II).

84. Надзиратель извѣшћуе о болуюћемъ у Прагу питомцу Іовановићевомъ, Ђорђу Окановићу.

85. Комисія старе рачуне фонда Текелііногъ испытуюћа предлаже и остале снова саставлѣне рачуне истога фонда одъ 1849—1854. — Поднесено ц. и кр. нам. буд. (в. бр. 70/II).

ПЕТА ОДБОРНА СѢДНИЦА 17. ЮЛІЯ 1858.

І. Предмети кньижевни.

30. Ц. и кр. нам. буд. подъ 2. т. м. бр. 19505 допушта држанѣ главне скупштине за ову годину, и одређуе за државногъ комесара г. Самуила Баняса, комесара ц. и кр. полиц. дирекціе.

31. Секретаръ друштва извѣшћуе, да е све што е къ уређиваню библіотеке нужно, већъ прибавіо, и да ће овай посао идуће школске године почети.

32. Поводомъ тимъ, што се за основателногъ члана овога друштва таково єдно лице понудило, коє за садъ ниє у стању прописаный прилогъ одъ 40 ф. ср. у готовомъ новцу положити, но место тога облигацію одъ себе дати обсћава; заключено е найпре о томъ у обште посаветовати се: ће ли се одъ основателны чланова прилози самo у готовомъ новцу примати и ће ли они и у напредакъ одъ осталы одборны чла-

нова бирани быти, као што є то одлукама друштва одъ год. 1837. бр. 26. и 1847. бр. 2. установлѣно.

33. Прочитана є и допунѣна инструкція за касира и контролора друштва, коя имъ се придржаваня ради издає.

II. Предмети института.

86—103. Предузете су молбенице Ђорђа Путника, Михаила Сабовлѣвића, Томе Адамовића, Константина Руварца, Іована Туромана, Димитрія Бранковића, Ђорђа Іовановића, Константина Бошковића, Петра Петковића, Василія Ђурђевића, Іосифа Поповића, Светозара Савковића, Саве Крестића, Петра Црногорца, Іована Вуића, Василія Оларовића, Стевана Стояновића и Іована Матића, кои моле, да се у брой Тек. питомаца прime.—Одъ овы су слѣдующи за питомце избрани: Михаило Сабовлѣвићъ, Константинъ Руварацъ, Іованъ Туроманъ, Димитріє Бранковићъ, Ђорђе Іовановићъ, Константинъ Бошковићъ, Василіє Ђурђевићъ, Светозаръ Савковићъ, Петаръ Црногорацъ, Іованъ Вуићъ и Василіє Оларовићъ.

104. Ц. и кр. земальскій судъ у Вел. Вараду одређуе адвокату тамошнѣмъ Стефану Олаи, као заступнику друштва у некой парници у име награде 50 ф. 54 кр. ср.

105. Комисія друштва (в. бр. 12/II.) предлаже развиђене рачуне арадскогъ фискала г. Петра Петровића одъ 1. Окт. 1857. до 31. Марта 1858.

106. Види бр. 33/I.

ШЕСТА ОДБОРНА СѢДНИЦА 13. АВГУСТА 1858.

I. Предмети књижевни.

34. Ц. и кр. нам. буд. налаже, да се програмъ овогодишнѣ главне скупштине сачини и истой власти поднесе, и да се предсѣдатель друштва съ државнимъ комесаромъ о времену, кадъ ће се скупштина држати, у споразумлѣнѣ стави.

35. Секретаръ друштва предлаже сачинѣнъ програмъ за главну скупштину. — Програмъ овай са додаткомъ іошъ єдне точке (бр. 38/I.) поднеће се ц. и кр. намѣстништву.

36. Односи се па издаванѣ капитала.

37. Г. Іованъ Хаџићъ шилѣ на поклонъ своє дѣло: „Духъ народа Србскогъ.“

38. Дѣловодитель Матице г. Суббота Младеновићъ извѣшћує о првой свески Српскогъ Лѣтописа за 1858. и примѣчава, да се ова свеска и по споляшности (бои и наслову) и по унутрашњости (правопису) одъ прећашньи разликує. У саюзу съ овимъ извѣстіемъ предлаже „членъ“ друштва г. Александеръ Поповићъ, да се у програмъ овогодишнѣ главне скупштине уведе и предлогъ, кои ће онъ (г. А. Поповићъ) у обзиру Лѣтописа скупштини подпети. — Прима се.

39. На споменикъ Теодора Павловића, некадашнѣгъ секретара Матице Српске, одређена є сума одъ 50 ф. ср., коя се на г. дра Константина Пејчића у Панчево шилѣ.

II. Предмети института.

107. Арадскій фискалъ г. Петаръ Петровићъ шилѣ рачуне одъ 1. Апр. до 30. Юлія 1858.; кои се дотичной комисіи на развићењѣ предаю.

108. Односи се на награду члановима комисіе, коя є старе рачуне Текеліиногъ фонда испытивала.

109. Арадскій пуномоћникъ г. дръ І. Крестићъ извѣшћує, да ће се лицитація арадски реалитета текъ на краю Октобра и Новембра т. г. држати. — На знанѣ.

110. Ц. и кр. нам. одд. будимско поводомъ разясићногъ пытања о капиталу одъ 5971 ф. 6⅔ кр. ср. (види бр. 7/II. т.г.) иште далѣ разяснѣнѣ о продаи неки земаля, коя є услѣдъ трансакціе съ удовомъ г. Текеліницомъ предузета. — Да бы се ово разясићнѣ высокомъ месту поднети могло, рѣшено є найпре на ову продаю односећій се документъ, кои є подъ бр. 13. год. 1846. тадашнѣмъ кр. намѣстништву поднесенъ, измолити.

111. Надзиратель г. Суббота Младеновићъ подноси списакъ дана, у коима су испытатели рачуна фонда Текеліиногъ гг. Захарићъ, Хаџићъ и Лангеръ на своме послу радили. — Поднети.

112—118. Рекуренти за Текеліину стипендію: Константинъ Руварацъ, Іованъ Туроманъ, Петаръ Црногорацъ, Іосифъ Поповићъ, Василіе Ђурђевићъ, Димитріе Бранковићъ, и Ђорђе Іовановићъ шилю накнадно своє тестимоніе за другій школскій течай; коє се имаю поднети ц. и кр. намѣстништву.

119. Надзиратель Суббота Младеновићъ предлаже писмене саставке питомаца Іовановићевы Дамяна Павловића и Григорія Трпкова, коє су они по уредби основателѣвой съ

концемъ школске године 185⅞ (и то Д. Павловићъ подъ насловомъ „Одломакъ изъ елементарне математике“ а Трпковъ подъ насловомъ: „Разглаголство, одломакъ изъ више математике“) на србскомъ єзику сачинили. — Узима се на знање.

120. Г. дръ Іованъ Хаџићъ шиље 1 екс. свога дѣла: „Духъ Народа Србскогъ“ на поклонъ.

121. За столарскій посао у канцеларіи друштва и у одређенимъ за нове питомце собама има се нужный предрачунъ начинити и друштву поднети.

122. На примѣтбе, ков су испытатељи старіи рачуна фонда Текелінногъ на неке точке рачуна за год. 1847. учинили; нужно обясненіе подноси се ц. и кр. намѣстништву.

СЕДМА ОДБОРНА СѢДНИЦА 18. АВГУСТА 1858.

I. Предмети књижевни.

40. У обзиру легата покойногъ І. Чокарића изъ Новога Сада учињена су нужна расположеня.

II. Предмети института.

123. Ц. и кр. намѣстништво потврђуе изборъ г. Стевана Барусковића за контролора и писара друштва (бр. 59/II).

124. Ц. и кр. намѣстништво одобрава на репарацію Текелінногъ зданія 781 ф. 30 кр. ср, а на репарацію манѣ куће 170 ф. 30 кр. ср. (бр. 43/II. и 50/II).

125. Надзиратель г. Суббота Младеновићъ подноси списакъ оны стварій, коє се због умноженогъ броя питомаца Текелінны набавити имаю. -- Умолѣнъ є чланъ друштва г. І. Трифоновићъ, да ове ствари съ помоћу надзирателя за институтъ набави и у своє доба рачунъ о томе поднесе.

126. Столаръ Карло Дорфмаєръ подноси на бр. 121/II. предрачунъ о столарскомъ послу за канцеларію института и собе питомачке, у суми 256 ф. 12 кр. ср. — Будући све ово већъ до почетка Октобра т. г. готово быти мора, зато є споменутый посао кодъ истога столара у надежди вышегъ одобреня нарученъ.

ОСМА ОДБОРНА СѢДНИЦА 21. ОКТОБРА 1858.

I. Предмети књижевни.

41. Имбро Игнятієвићъ Ткалацъ дръ философіе и обои права саобштава, да жели издати србскій преводъ свога дѣла

„Das Staatsrecht des Fürstenthums Serbien“, и пыта, бы ли Матица преводъ овай своимъ трошкомъ на светъ издала?

Премда бы одвекъ желити было, да ово изредно и са заслуженомъ похваломъ свуда примлѣно дѣло и на србскомъ єзыку имамо: то се ипакъ Матица Србска у знамените трошкове издаваня садъ, кадъ є исто дѣло найпре на немачкомъ єзыку изишло и кадъ га є свакій, кога се тай предметъ тиче, у оригиналномъ изданю себи већъ набавио, безъ очевидне велике штете упуштати не може.

42. Предметъ парничный.

43. Дѣловодитель явля, да є одлуку друштва бр. 18/I. извршио и дотичне књиге темишварской гимнасіи послао.

44. Протоколи сѣднице одъ 24. Мая т. г. шилю се натрагъ.

45. Предметъ парничный.

46. Односи се на савѣтованѣ о року овогодишнѣ главне скупштине, коя се због изненадне болести државногъ комесара одъ 1. Септембра на 27. Октоберъ одложити морала.

47. Протоколи сѣднице одъ 12. Юлія враћаю се натрагъ.

48. Секретаръ извѣшћує, да є уређиванѣ библіотеке матичине и Текелiине съ помоћу питомаца Текелiины, кою су сви ньи осамнаесть своєвольно понудили, већъ започео.

49. Одобрава се исплата конте столарове за нову репозиторію, коя є за матичину библіотеку паручена.

II. Предмети института.

127. Арадскій пуномоћникъ г. дръ I. Крестићъ явля, да є прва лицитація арадски реалитета безъ успѣха држана.

128. Истый пуномоћникъ извѣшћує о некимъ рестовима, коимъ су повдине партає за уживанѣ конака у арадскимъ кућама дужне остале.

129. Истый пуномоћникъ шилѣ изясньнѣ на бр. 78/II.

130. Истый пуномоћникъ извѣшћує, да су доякошнѣ лицитаціе безъ успѣха остале, и предлаже репарацію кућа подъ бр. 270 и 115. — Узето на знанѣ, а што се репараціе тиче, нужно є предрачунъ саставити и овамо послати.

131. Изъ обзира тога, што се у старiимъ рачунима фонда Текелiиногъ и Іовановићевогъ по гдекоя и нештемпована квита налази, рѣшено є ц. и кр. окружну финансіе дирекцію умолити, да бы за овакове случає обштый абсолуторiумъ издати изволела у толико више, што су исти фондови ва издржаванѣ сиромашны младића опредѣлѣни.

132. Ц. и кр. намѣстништво будимско подъ 1. Окт. т. г. бр. 26707. явля, да є упразнѣна места у зав. Текелїиномъ слѣдующимъ рекурентима подѣлило: Михаилу Сабовлѣвићу, Константину Руварцу, Димитрію Бранковићу, Ђорђу Іовановићу, Константину Бошковићу, Василію Ђурђевићу, Светозару Савковићу, Петру Црногорцу, Іовану Вуићу, Василію Оларовићу и Стевану Стояновићу.

Прима се на знанѣ и споменутимъ питомцима одређує се стипендія месечны 15. ф. ср. изъ фонда Текелїиногъ; а због рекурента Іована Туромана, кои є изъ броя потврђены питомаца изостао, рѣшено є обашка представлѣнѣ вышемъ мѣсту поднети и молити, да се и онъ съ обзиромъ на похвално ученѣ и владанѣ и доказано сиромаштво у брой питомаца прими.

133. Ц. и кр. намѣстништво издає наредбу у погледу на предстоєћу измену досадашнѣ вредности новца.

134. Домослужителю Тимотею Іосифовићу изъ обзира на умножене дужности повышує се годишня плата одъ 110 ф. ср. на 200 ф. ср.

135. Надзиратель подноси рачунъ о куплѣнымъ дрвама за огревъ.

136. Чланъ друштва г. І. Трифоновићъ подноси на бр. 124/II. рачунъ о репараціи манѣ куће Текелїине.

137. Надзиратель дає извѣстіє о Текелїинимъ питомцима, одъ кои двоица слушаю медицину, єданаесторо права, а шесторица су гимнасійски ученици.

138. Секретаръ предлаже, да се іошъ неке ситнице за урећиванѣ Текелїине библіотеке нужне набаве, и да се за зданіє института таблице съ надписима наруче. — Одобрено.

139. Предметъ парничный.

140. ГГ. І. Трифоновићъ и надзиратель С. Младеновићъ подносе рачуне о набавлѣнимъ поводомъ умноженогъ броя питомаца за институтъ и за канцеларію стварима, у суми одъ 869 ф. 9 кр. ср. — Има се ц. и кр. намѣстништву ради накнадногъ одобреня поднети.

Главна Скупштина Матице Српске 27. Октобра 1858.

Подъ предсѣдништвомъ редовногъ предсѣдателя Матице Српске, г. Павла Коиħа, у присутству

државногъ комесара г. Томислава Падавића и чланова Матице Српске гг. Іоанна Трифоновића, Димитрія Велькова, Алексе Војиновића, Давида Давидовића, Алекс. Андрића, Сим. Шиђара, Петра Іоановића, Алекс. Поповића, Ђорђа Чавића, Марка Поповића и Іосифа Станковића, секретара Іована Ђорђевића, дѣловодителя Субботе Младеновића и контролора Стевана Барусковића, држана є у Пешти 27. Октобра 1858 главна скупштина Матице Српске у зданію института Текелііногъ одъ 11. часова пре подне до 1½ часа по подне и продужена истый данъ одъ 3 до 7 часова после подне.

1. (50). После прочитаногъ декрета высокославногъ ц. и кр. намѣстништва оделѣня будимскогъ одъ 2. Юлія т. г. бр. 19505., коимъ се држанѣ овогодишнѣ главне скупштине допушта, и дописа пештанске ц. и кр. полицайне дирекціе одъ 10. Юлія т. г. 26664., коимъ се ц. и кр. полицайный комесаръ г. Самуило Банясъ за државногъ комесара при главной скупштини опредѣлює, изявио є предсѣдатель г. Павао Коиħъ, да се за 1. Септ. т. г. заказана бывша главна скупштина због изненадне болести споменутога комесара тай данъ држати ниє могла, но да се на данашньій данъ одложити морала, и да є услѣдъ особеногъ представлѣня за државногъ комесара присуствуюħій г. Томиславъ Падавиħъ наименованъ.

2. (51) Читано є извѣстіе секретара Іована Ђорђевиħа о стању и дѣланю друштва Матице Српске, коє овако гласи:

Славна Скупштино!

Одъ ланске главне скупштине, коя є 12. Августа пр. г. држана, имала є Матица Српска до садъ тринаесть одборны сѣдница, и то петъ у прошлой, а осамъ у текуħой години. Оно, што є у истимъ сѣдницама дѣлано и рѣшавано, односи се на Матицу или као на књижевно друштво или као на старательку благодѣтелны института: Текелііногъ и Іованоviħевогъ.

Пре него што бы повдинце Вамъ представио дѣлателность Матице, у овомъ двогубомъ правцу развіену, за нуж-

но налазимъ, у кратко напоменути, у комъ се стању унутрашнѣ устройство овога књижевногъ друштва налази.

1) Новъ уставъ друштва Матице Српске, у главной скупштини друштва 1855 израђенъ и вышемъ мѣсту на потврђенѣ поднесенъ, по налогу высокославне ц. и кр. губерніе будимске одъ 23. Септембра 1857. бр. 7069. быо е овоме друштву повраћенъ, и томъ приликомъ зактевано, да се неке точке устава преиначе, а неке већма разясне. — Друштво є у своимъ одборнимъ сѣдницама одъ 9. Нов. и 7. Дец. 1857. овоме налогу одговорило, и поправљенъ уставъ горехваљеномъ высокомъ месту поднело, одкуда се далѣ рѣшенѣ исчекує.

2) Званія, коя су за Матицу Српску и подъ нѣнимъ руководствомъ стоеће фондове у ланской главной скупштини одобрена, а имено званіе секретара уедно и уредника Лѣтописа, и званіе контролора и писара, попунѣна су путемъ конкурса и ц. и кр. намѣстништво будимско потврдило є обадва ова избора. Тимъ є брой званичника овога друштва подпунъ, и редовно одправлянѣ званичны послова могућнимъ учинѣно.

I. Садъ да посмотримо дѣлателность Матице Српске, као књижевногъ друштва.

Обадва фонда, съ коима Матица на постизаванѣ цѣли свое располагати може, фондъ правый Матице Српске и фондъ благородногъ г. Іована Наке, находе се — као што ће Славна Скупштина изъ извѣстія касировогъ увидити — у поспѣшномъ стању.

Изъ фонда Матичногъ, осимъ други маньи трошкова, издата є за ово време друга свеска Српскога Лѣтописа за год. 1857. и прва свеска за текућу годину. Ово є према новчанымъ средствама Матице Српске іошъ врло мало, али се надамо, да ће се у напредакъ у овоме погледу више и успѣшніе дѣлати моћи. Я ћу себи слободу узсти, у обзиру неки обштекористны дѣла, коя бы се трошкомъ Матице Српске набавити и издати могла, моє мнѣніе у оддвоєномъ предлогу Славной Скупштини поднети. (види бр. 7).

Изъ фонда Накиногъ — као што є Сл. Скупштини познато — расписана су іошъ одпре три задатка за награду, а то су:

1. Мала српска исторія за лецу,
2. Описъ српски народны обычая, и

3. Кратка натурална исторія за децу.

Премда є опредѣлѣнъ за све ове задатке рокъ већъ са 14. Јануаромъ т. г. прошао, ипакъ су само на првый задатакъ (Србску Исторію) до уреченога дана (7. Јануара т. г.) три дѣла приспѣла: „Описъ србски обычая“ и „натуралну исторію“ ни єдну добыли нисмо, коє због тешкоће предмета самогъ, коє пакъ — и то найвише — због малене награде. — Три ова дѣла, коя су услѣдъ расписане награде одъ 40 дуката овамо стигла, єсу слѣдующа:

1. Подъ насловомъ: „Српска повестница за одраслу децу“, означено съ три велика слова: „О. Ч. Ч.“ на 147. страна у четвртини.

2. Безъ наслова, съ девизомъ: „Цѣль правацъ дѣлу“, на 160 малы страна у четвртини, са 5 мапа.

3. Подъ насловомъ: „Мала србска Исторіа за децу написана“ съ надписомъ: „Сложна браћа кућу куће, а несложна царства руше“, на 50 страна на по табака.

Запечаћена писма съ именима сачинителя узео є г. предсѣдатель друштва на оставу; сва три пакъ споменута дѣла послата су на пресуду умолѣнимъ судіяма: Њговомъ ВПреосвештенству г. епископу бачкомъ Платону; ц. и кр. савѣтнику врх. земальскогъ суда г. дру Іовану Хаџићу и г. дру Данилу Медаковићу. Писмена мнѣнія овы умолѣны судія данасъ ће быти прочитана (види бр. 5.) а предлогъ мой о новимъ задатцима за награду поднећу у особеномъ извѣстію. (види бр. 6).

На даръ є послала Матица одъ свію собомъ изданы књига по єданъ єксемпларъ библіотеки выше гимнасіе темишварске на употребљѣнѣ тамошнѣгъ професора србске литературе; а за свештенство карлштатске дієцесе спустила є Матица цену старіимъ Лѣтописима.

Добыла є Матица на поклонъ или у промену слѣдующе књиге: Псалтиръ, Архіерейское Поученіе, Сочиненія Соломонова и Сірахова одъ Њг. ВПреосв. г. епископа Платона; — Гласника VIII. и IX. књигу одъ Друштва Србске Словесности у Београду; — Болгарскія Пѣсни одъ г. Ѳ. Бодянскогъ; — Исторію Сербскаго Языка одъ г. Майкова; — Єдъ и медъ одъ г. Ђ. Райковића; — Примјере Срб. Слав. језика одъ г. В. Караџића; — Житіе Теодора Павловића одъ г. К. Пейчића; — Совершенное ученіе Священнаго Писанія,

одъ г. А. Чурића; — Духъ Народа Србскогъ, одъ г. І. Хаџића.

Завештанъ прилогъ Ефрема Барића изъ Панчева са 40 ф. ср. и Петра Живановића изъ Вршца са 184 ф. ср. примљенъ є, а у погледу легата Паићевогъ изъ Карлштата и Чокарићевогъ изъ Новога Сада учињена су нужна расположенія.

У течаю прошле године изгубило є друштво Матице Србске своя два врстна овдашня члана: Димитрія Іовановића землѣмѣра и Георгія Марго, овдашнѣгъ србскогъ пароха, обоицу у єдно исто време ненадномъ смрћу.

Трговина съ Матичинимъ књигама іошъ є єднако у првобытномъ стању, и исчекує сходну данашњимъ околностима реформу. Предлогъ за ову поднесћу Сл. Скупштини у оддвоєномъ извѣстію. (види подъ бр. 8). Досадъ є друштво съ Новосадскимъ књижаромъ Хинцомъ у трговачкій савезъ ступило, почемъ є истый на понуђены му 10% пристао.

На молбу питомаца Текелінны и іошъ неколицине одъ овде учећи се млады Србаля допуштено имъ є, да се сваке недељ по єдаппутъ у заведенію читаня ради скупляти могу; кое се у прошлой школской години, обычно у моємъ присутству, увекъ у миру и поредку догађало.

Исто тако є Сл. Матица заключила, да се библіотека нѣна, у коіой до 1700 комадій књига има, и коя већъ одъ дужега времена врло слабъ прираштай добыя, духу и потребама времена сходно допунява; и то по овомъ начелу, да се за ню уредно набавляю свє наше новине и свака србска књига, кирилицомъ или латиницомъ печатана; далѣ да се набавляю знаменитія дѣла изъ свію славенски наречя а одъ страны књига оне, кое се насъ ма у коємъ погледу тичу. Уєдно самъ съ помоћу питомаца Текелінны предузео уређенѣ библіотеке матичине и Текелінне, и овай посао (хвала сложной ревности питомаца) тако журно напредує, да су подпуни наслови одъ књига матичине библіотеке већъ сви готови, тако да се безъ одлаганя къ уређеню Текелінне библіотеке приступити могло. О течаю овога трудногъ посла извѣштаваћу одъ времена на време Славну Матицу Србску.

Куплѣно є пакъ за библіотеку матичину:

а) одъ новина: Србски Дневник са Седмицомъ; Србске Новине съ прилогомъ; Световидъ; Glasnik Slovenski. — „Neven“ долази у промену за Лѣтописъ.

6) одъ књига: Slovnik umietnikah jugoslavenskih od Kukuljevića; Люд. Штура књига о народнимъ песмама одъ I. Бошковића; Араньовъ Толдия одъ Іовановића; Rečnik ilirskoga jezika od Veselića; Osman od Gundulića; Kolo; Saltjer Slovinski od Gjorgjia; Piesme razlike od Gjorgjića; Kristiada od Palmotića; Arkiv za pověstnicu jugoslavensku; Djela J. Gundulića II. knjiga; Hekuba od Vetranića; Pjesme Kačića; Песме Бранка Радичевића; Побожна размышляня одъ Петрановића; Златијнство одъ Славка Златојевића; Позориштна Дѣла (Св. III.) одъ I. С. Поповића; Писма о служби божіой одъ Муравіева; ДаракъСрбкиньи одъ Б. Атанацковића; Песме М. С. Србкинѣ; Дечанскій Првенацъ; Пригодне Бесѣде; Еремитъ у Руссіи; Добрый Пастыръ; Песме Іована Илића; Српске Пословице и Српске Приповијетке од В. Караџића; Србска Синтакса одъ Ђ. Даничића; Србска Грамматика одъ Вука; Putovanje po Bosni od Kukuljevića; Concordia od Viktorina; Mickiewicz, Ballady, Farys, Gražyna, Konrad Wallenród; Malczewski, Maria; Wilkońska, Obrazek Poznań-ski; Гушалевичь, Слово о полку Игоря Святославича; — Jordan, polnisches Wörterbuch; Šumavský, böhm.-deutsch. Wörterbuch; Bloch, ung.-deutsch. Wörterbuch; — Mickiewicz, Vorlesungen über die slav. Literatur; Crempmann, poln. Elementarbuch; Schaffarik, slavische Alterthümer; Palacky, Geschichte von Böhmen; Dobrowsky, Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur; Šafařik, Ursprung des Glagolitismus; Tkalac, Staatsrecht des Fürstenthums Serbien; Jordan, Geschichte der russischen Literatur; — Hatvani, Történelmi zsebkönyv; Horváth, a Szlavinokról; Érdi, Szerb régi érmek; Kiss, Hunyadi János utolsó hadjárata; Monumenta Hungariae Historica; — Kuhn und Schleicher, Beiträge zur vergleich. sprachforschung; Miklosich, Monumenta Serbica, Radices linguae Slovenicae, Lexicon linguae Slovenicae, vergl. gramm. d. slav. sprachen.

II. Споменућу у кратко дѣлателность Матице Србске развіену око стипендійски института. Фонда обадва, и Текелінъ и Іовановићевъ, у поспѣшномъ се стању находе, и одъ године до године знаменито се умножаваю.

Брой питомаца Текелінны умноженъ є ове године са шестъ новы места. И будући су одъ старіи питомаца съ концемъ прошле школске године петорица изъ института

иступили, то є конкурсъ на єданаестъ места исписанъ быо. Услѣдъ тога приявило се осамнаестъ србски младића, одъ кои су у сѣдници одъ 17. Юлія т. г. єданаесть као између свію найбольи за питомце изабрани и изборъ овай выс. ц. и кр. намѣстништва одделѣню будимскомъ потврђеня ради обявлѣнъ; а то су: Іованъ Вуићъ изъ Сомбора, Василіє Оларовићъ изъ Чакова, Михаило Сабовлѣвићъ изъ Кикинде, Ђорђе Іовановићъ изъ Илока, Димитріє Бранковићъ изъ Франѣва, Константинъ Бошковићъ изъ НСада, Константинъ Руварацъ изъ НКарловаца, Светозаръ Савковићъ изъ Леднпаца, Василіє Ђурђевићъ изъ Осека, Іованъ Туроманъ изъ Уштице, и Петаръ Црногорацъ изъ Болѣваца. Изборъ овай одъ стране выс. ц. и кр. намѣстништва є съ томъ єдномъ променомъ потврђенъ, што є на место Іована Туромана, конкурентъ Стефанъ Стояновићъ изъ Острогона за питомца наименованъ; чега ради є особно представлѣнѣ горехвалѣномъ высокомъ месту поднесено.

Оће ли се у будуће ученици и изъ V. и VI. гимназійске класе за питомце примати, и оће ли за ньи конвиктъ уведенъ быти, то ће завысити одъ данашнѣгъ рѣшенія Сл. Скупштине.

Умноженый брой питомаца зактева и неке промене у досадашнѣмъ устройству заведенія, а именно што се тиче правила, по коима се питомци владати, и инструкціє, коє се надзиратель заведенія држати има. Предлогъ и за єдно и за друго поднећу Славной Скупштини на развићенѣ. (види бр. 12).

Далѣ се появила потреба, да се за новопримлѣне питомце потребни локалитети іошъ до почетка идуће године приправе. За то є по предварителномъ одобреню ц. и кр. намѣстништва безъ одлаганя ступлѣно къ послу. Сала у другомъ спрату поделѣна є у четыри собе, свака за два питомца, а у крайню найвећу долазе троица; у крайньой соби првога спрата такође троица; а у трима собама спрамъ землѣ у свакой по двоица. — Предсѣдатель друштва г. Павао Конѣъ са старешиномъ друштва г. І. Трифоновићемъ прегледали су како повдине локалитете ове куће, тако исто и унутрашнѣ уређенѣ више овдашньи института, и лично о свему увериви се, дали су планъ за ову адаптацію преко овдашнѣгъ зидара Антонія Дишера сачинити. По одобреномъ овомъ плану предузетъ є истый посао месеца Августа т. г., и за

кратко време свршенъ. Трошакъ по плану износи 782 ф. 23 кр. ср.

Планъ за далю адаптацію овога зданія, а имено за иззиданѣ полусрушеногъ зданія у дворишту ове куће, кои е планъ у ланской главной скупштини гг. Павлу Коићу, І. Трифоновићу и садъ већъ упокоеномъ Дим. Іовановићу поверенъ, готовъ є такође и биће Сл. Скупштини данасъ на развићенѣ поднесенъ. (види бр. 10. и 11).

И маня у суседству заведенія находећа се Текелиина кућа потребала є неке репаратуре, коє су по добывеномъ одъ вышегъ мѣста одобреню одма предузете и већъ довршене. Иначе ће се у овой скупштини данасъ и о томе речь повести, бы ли одъ одъ веће користи было да се истый домъ као више за заведеніе непотребанъ продa? (види бр. 13).

О питомцима овогъ заведенія іошъ и то напоменути имамъ, да є друштво бригу свою и на то обратило, да питомци у случаю болести одма нужну лекарску помоћь имаю, и тако є г. дръ Фромъ за лекара заведенія овогъ съ годишньомъ платомъ одъ 80 ф. ср. поставлѣнъ. Потрошене лекове плаћа заведеніе ово за све питомце своє.

Покрай ове добыли су питомци заведенія овогъ и не малу душевну помоћь у томе, што є на представлѣнѣ друштва овогъ, высокимъ мѣстомъ одобрено умножаванѣ Текеліине библіотеке, на кою ће се цѣль сваке године по 100 ф. ср. обраћати моћи.

Три питомца Іовановићева остаю они исти, кои су прошле год. 1857. изабрани. Што се ньи тиче, будући се они по тестаменту основателя у Бечу или у Прагу техничкимъ наукама учити мораю, учинѣно є већъ више пута надлежноме высокомъ месту представлѣнѣ, да бы найболѣ было, да се исти питомци овде у Будиму, где би предъ очима друштва были, и где су одъ онога доба техничке науке већъ уведене, уче; или баръ прве две године овога курса овде слушаю. — Иначе друштво упражнява надъ ньима и садъ довольну контролу, будући се мсечне квите ньнове само тако исплаћую, ако су и одъ стране дотичны дирекція подписане.

Фундація Нестора Деметровића изъ ВБечкерека, кою є за учећу се младежь основао, ниє іошъ у животъ ступила.

Комисія, коя є у лицу гг. Георгія Хаџића и Адолфа Лангера (на место Александра Захарића) рачуне заведенія и фонда Текелііногъ одъ год. 1842. до свршетка 1854. прегледала, и са србскогъ єзыка на немачкій преводећи изнова их саставляла, довршила є у Юлію месецу о. г. свой посао, кои є съ потребнимъ изяснителнимъ примећбама одавде высокомъ месту поднесенъ, одкуда ће се државномъ ц. и кр. рачуноводству на развићенѣ доставити.

Арадски реалитети заведенія стоє іошъ и садъ подъ бодримъ надзиранћемъ врстнога пуномоћника Матичиногъ, г. дра Іов. Крестића. На преставлћенѣ овога друштва одобрила є высока земальска власть, да се исти реалитети путемъ лицитаціе продаду, и добывенъ отуда повацъ у капиталъ заведенія обрати; но по найновіимъ извѣстіяма истога г. пуномоћника све досадашнѣ лицитаціе остале су безъ пожеланогъ успѣха, будући се купца ниє наћи могло, кои бы за поєдине реалитете баръ онолико понудио био, у колико є кои реалитетъ судейски проценћенъ, тако да се коначно рѣшенѣ ове ствари на доцніе време одложити мора.

3. (52) Читано є извѣстіе средоточнога фискала друштва г. Іосифа Вишнѣ о стању процеса Матице Србске и фондова Текелііногъ и Іовановићевогъ.

Извѣстіе ово прима се на знанѣ; а што се тиче процеса, кои су због прихода одъ Текелііны пустара Визешъ и Кевермешъ, и због арадске Текелііне куће „кодъ Звезде“ подигнути, и кои се по извѣстію фискала кодъ врховногъ суда у В. Вараду ради рѣшенія налазе, заключено є фискала упутити, да преко В. Варадскогъ адвоката пертрактацію исты процеса журити даде и своє о успѣху извѣстіе за шестъ неделя дана друштву поднесе.

4. (53) Раздає се међу скуплѣнымъ члановима печатана књижица: „Прегледъ цѣлога счетоводнога состоянія књижевнога содружества Матице Србске съ концемъ год. 1857.“, изъ коєга се увиђа, да:

а) Станѣ фонда Матице Србске у главномъ подъ интересъ датимъ, у готовомъ новцу, неплаћенимъ интересима, тестаментскимъ легатима, непродатимъ књигама, комисіомъ и вересіомъ съ концемъ год. 1857. износи свега . . . . . 47.413 ф. 1 кр. ср.

6) Станѣ фонда благородногъ г. Іована Наке В. С. Миклушкогъ износи свега . . . . . 10.141 ф. 12½ кр. ср.

в) Станѣ фонда покойногъ Павла Іованновића износи свега . . . 26.444 „ 39¾ „ „

Будући є примѣћено, да се ове књижице свима члановима Матице Српске уредно не шилю: за то є дѣловодству наложено, да у напредакъ печатане прегледе ове свима члановима Матице Српске (странима преко поште у савитку) уредно доставля. Уєдно є рѣшено, да се одсадъ и рачуни фонда Текелијиногъ у истой књижици, коя ће се као и досада само трошкомъ Матице Српске печатати, саобштаваю.

5. (54) Прочитана су мнѣнія троице умолѣны судія сврху три за награду припослана дѣла: „Мала исторія српска за дѣцу.“ — I.) По мнѣнію г. дра Данила Медаковића рукописъ подъ девизомъ: „Цѣль правацъ дѣлу“, кои најслабіи одъ сва три ниє ни за печатанѣ, ни за награду. — Одъ овога є нешто мало болый рукописъ подъ девизомъ: „Сложна браћа кућу куће, а несложна царства руше“, али ни овай нити є за печатанѣ, нити є за награду. — Најболый є трећій рукописъ подъ знакомъ: „О. Ч. Ч.“, но ни овай ниє заслужио ни награду, ни печатанѣ трошкомъ Матице Српске, и то: 1) за то, што є списатель радио само овлашъ; 2) што ниє было у своме послу оригиналанъ, но є много изводио изъ Медаковићеве историје; 2) што своє дѣло ниє удешавао за децу; 4) што не показує онога вышега и правога понятія о истории, но є само узима као обычну приповедку. — II.) Высокопреосвештеный г. епископъ Платонъ саглашава се у погледу првогъ и другогъ рукописа сасвимъ, а у погледу трећегв рукописа „по великой части“ са мнѣніємъ г. Медаковића. — III.) г. дръ Іованъ Хаџићъ ставля гореспоменута три дѣла, по вредности њиовой у онай истый редъ, у кои их и вышехвалѣна гг. судіе ставляю; но и најболѣму полъ знакомъ: „О. Ч. Ч.“ избрая толике недостатке, покрай кои таково дѣло трошкомъ матичинимъ не бы могло печатано быти; а бы ли му се награда одредити могла, то оставля увиђеню друштва.

Рѣшено є пре свега, гг. судіяма на труду благодарити. За тимъ є рѣшено већиномъ гласова, да се исписана одъ 40 дуката награда ни єдномъ одъ припослата три дѣла не изда,

но да се дѣла дотичнимъ списательима на искањ натрагъ врате, а писма, у коима се имена списателя садрже, неодпечаћена спале. Мнѣнія умолѣны судія у свой обширности да се не печатаю, но само дотичнимъ списательима на изявлѣну желю саобште. Одлука ова да се у новинама обпародує.

6. (55) Читанъ є слѣдующій предлогъ секретаровъ о новима задатцима за награду:

ПРЕДЛОГЪ.

Изъ данасъ разделѣногъ извѣстія о новчаномъ стању Матице увидиће Сл. Скупштина, у каквомъ се поспѣшномъ стању фондъ благородногъ г. Іована Накс ВСМиклушкогъ налази. Овай є фондъ до сада већъ удвоєнъ, и за то намъ валя настоявати, да се и она користь удвои, кою є племенитый родолюбацъ съ оснивањмъ фонда овога народу своме принети желио

Пре него што бы мой предлогъ о новимъ за награду задатцима Славной Скупштини поднео, за нужно налазимъ споменути слѣдующе:

На жалость кодъ насъ су іошъ єднако редки они люди, кои се съ матерномъ литературомъ занимаю. Ово насъ тимъ већма тишти, у колико є већа кодъ насъ оскудица у свима струкама књижевнимъ. Незнамо скоро шта намъ є пре и нужніє, тако намъ є све нужно, на што се годъ обазремо.

Дотле докъ ово незгодно станѣ траяло буде, требало бы кодъ насъ о томе настоявати, да се и ово мало списательски снага, што их имамо, онако употребе, како ће за неяку іошъ литературу пашу найкористніє быти. Ако є икако могуће, валяло бы предупредити, да се више пьи са єднимъ истимъ књижевнимъ предметомъ баве, докъ мѣутимъ друге књижевне струке — коє су тако исто важне, и за народъ одъ толике исте потребе — безъ икаквы књижевны посленика сасвимъ пренебрегнуте остаю. Лепо є, кадъ кои народъ у єдной истой струци и више важны дѣла имати може: али є то само у каквой богатой литератури, где су све научне струке сразмѣрно заступлѣне, на своме месту. А кодъ насъ, где се у свима струкама текъ садъ починѣ радити, было бы правый књижевный луксусъ, имати н. пр. три или четыри добре фисике а ни єдну добру географію.

Ово излишно и шкодльиво трошенѣ списательски снага кодъ насъ бы се само іошъ подстакло и подпомогло тиме,

кадъ бы се какавъ строго научанъ предметъ као кньижевный задатакъ ставио, особито іошъ кадъ бы се къ томе іоштъ и велика награда опредѣлила. У строго научномъ предмету списатель є сасвимъ ограниченъ, са задаткомъ самимъ дата му є већъ и матерія, одъ коє одступати не сме и не може. Єдина му іошъ можда споляшна форма остає, у коіой се мало слободніе мицати сме. Нека ньи десетъ списателя србску исторію напишу, у самой ствари сва десеторица писаће єдно исто, и цела ће се разлика само у споляшньой форми састояти. Одъ овы десетъ дѣла само бы єдно награду добило и на светъ издало се, а остале деветорице трудъ остао бы сасвимъ не наплаћенъ, а тако исто и време, коє су обоє на какавъ користніи кньижевный посао употребити могли. — А што се годъ веће награде буду обрицале, тимъ ће се и више списателя на такавъ радъ мамити. Штета є ова тако очевидна, да ће ю безъ сумнѣ свакій увидити, ко є о овомъ предмету ма найманѣ само мыслио.

Незгоди овой само бы се тако могло помоћи, кадъ бы се онакови задатци за награду ставляли, кодъ кои бы и списательима іошъ довольно слободногъ избора у самой материі остало. Кадъ бы се н. пр. задала драма изъ наше исторіе или изъ садашнѣгъ нашегъ грађанскогъ живота, као што то Мађари чине, па кадъ бы се списательима на волю оставило, да свакій себи предметъ по своіой вольи избере, онда бы се овакомъ стицаню списателя наши, само радовати могли, єръ ни єднога списателя посао не бы ни за нѣга, ни за читаюћу публику пропао, будући се предвидити дає, да бы скоро свакій другу за себе тему изабрао, али ако бы се случайно и догодило, да двоица єдну исту изберу, ипакъ бы є свакій по своемъ сватаню и начину тако израдио, да бы се обадва посла као два различна дѣла сматрати могла.

На овакавъ начинъ предмете строго научне небы іошъ требало кодъ насъ узимати за наградоносне задатке, єръ бы се съ ньима — као што є горе наведено, — кньижевности нашой више шкоде нанело излишнимъ трошенѣмъ списательски снага, него ли праве користи добыткомъ каквога болѣгъ научногъ дѣла. За строго научне предмете предложио бы я слѣдующій начинъ:

Ако и нисмо іошъ у поединимъ научнимъ струкама далеко отишли, ипакъ смо у стању са некимъ утѣхе чувствомъ

баръ неколико люди између насъ показати, кои се съ овомъ или ономъ наукомъ баве. Гдекои одъ њи появише се већъ и на полю књижевности наше као ревностни радници у поединимъ струкама, съ успѣхомъ таковимъ, да бы посао њиовъ и коемъ му драго изображенiемъ народу образъ осветлати могао. Већъ само име оваковы людiй могло бы ямчити за ваљность посла њиовогъ.

Овакове люде могла бы Сл. Матица Србска управо позвати, да свакiй у своiой струци ради, обећавши имъ за трудъ њиовъ пристойну награду, и набавивши имъ за посао њиовъ iошъ и нужна спомоћна средства, безъ кои, — по познатой (на жалость) оскудици наше интелигенцiе — о поспѣшноме дѣланю и великомъ напредку говора быти не може.

На овай начинъ много бы се пре и сигурнiе до валяны дѣла доћи могло, него путемъ исписиваня ма како велики награда. — Свакоме нашемъ списателю служио бы управљный на нѣга позывъ матичинъ на не малу дику, радость и помоћь; — а стечено већъ досада предъ књижевнимъ светомъ име списателѣво служило бы Матици за найтврђу гаранцiю, да ће се онъ свойски потрудити, да поверенѣ Матице оправда. Злоупотребљења каквогъ ту ни быти не може; єръ Матици стои отворено полѣ, да се обезбеди условляма, каква она за добро нађе. Могло бы се таково дѣло пре него што бы се награда издала, iошъ и умолѣнимъ судiяма на пресуду дати. Найпосле ту є и књижевна критика и судъ осталогъ књижевногъ света као найпоузданiе средство, коимъ се свако злоупотребљењѣ казнити и исправити може.

Молећи, да Сл. Скупштина овай предлогъ баръ у начелу прими и усвои, узећу себи слободу, обширнiе разлаганѣ о поединимъ научнимъ задатцима у другомъ одвоєномъ предлогу Сл. Скупштини поднети.

Ако одлучимо строго научне предмете изъ круга наградоносны задатака, онда намъ остає белетристика, као исключиво полѣ за такове задатке. А овде се може учинити одвећъ много. Белетристика є найглавнiе, да не рекнемъ єдино средство, коимъ се литература єдногa народа подиже, распростире, коимъ се књижевный єзыкъ дотерує и облагорођава, коимъ се средня класа а особито она на нашу найвећу штету толико дуго занемарена половина нашега на-

рода — женскій полъ — за литературу и за духовне интересе народне задобыя. Ено шта намъ саотачаственици наши Мађари за кратко време у литератури своіой учинише! Докъ се мы око іоте и дебелогъ ера као деца препирасмо, докле мы суве и празне граматике и езыкословне полеміе и батрахомиомахіе писасмо, дотле Мађари помоћу белетристичне литературе пробудише у своме народу волю читаню, пробудише народну свесть и поносъ, очистише свой езыкъ, створише театаръ, основаше толике новине и подигоше толика читалишта на све стране! Браћа наша Рвати пре краткогъ времена исписаше награде за позоришна дѣла, и заслужена похвала њиова одазва се ено по свима отачаственимъ новинама! И на Васъ стое садъ управлѣне очи свію любителя народне просвете; великодушный основатель овога фонда, чіе дично име съ поносомъ толика српска уста споминю, съ правомъ очекуе данасъ одъ Васъ рѣшеніе, кое се на корист и подпору књижевности наше клони, кое ће быти достойно Матице, достойно славнога Наке, достойно српскога народа! — Крайнѣ е већъ време, да и мы што лепо и красно на овомъ полю учинимо, и укоръ изображеногъ света и потомства избегнемо!

Я самь после дужегъ мышлѣня о овоме предмету, и после вишестраногъ договора съ мужевима, кои и довольно знања у овой ствари и довольно добре волѣ о напредку нашегъ изображеня имаю, неколико белетристичны задатака назначио, да их данашньой главной скупштини поднесемъ. Я самь кодъ свакогъ задатка по три награде предложио, и то съ томъ намеромъ, да се што више списателя на овай радъ приволе; кое Матица тимъ пре учинити може, што станѣ фонда Накиногъ овакове награде заиста допушта. Научне задатке писамь отимице навео изъ гореспомснутогъ узрока. Задатци су ови:

1) Нека се напише историйска драма изъ српскогъ народногъ живота. Награде да буду три: прва са 100 дуката, друга са 70 дук., трећа са 40 дуката. Рокъ да буде 7. Јануаръ 1861., а пресуда да се обзнани у главной скупштини исте године.

2) Нека се напише драма изъ социялногъ живота нашегъ. Тежня драме треба да е озбилна и морална, управлѣна противъ каквога годъ злогъ обычая; начинъ писаня сме бити у границама пристойности и шальивъ. Награде да

буду и овде три: прва одъ 80 дуката, друга одъ 50 дуката, трећа одъ 30 дуката. Рокъ да буде 7. Јануаръ 1860; а пресуда да се изрекне у главной скупштини исте године.

3) Нека се напише историйска новела српска, у прози, у величини одъ 3 до 6 печатаны табака. Прва награда да буде одъ 25 дуката, друга одъ 15 дуката, трећа одъ 10 дуката. Рокъ Ивань-данъ 1859, а пресуда да се обзнани 7. Јануара 1860.

4) Нека се напише спѣвъ епискій изъ српскогъ народногъ живота, у величини одъ 1 печатаногъ табака или више. Прва награда 30 дуката, друга 20 дуката, трећа 12 дуката. Рокъ Ивань-данъ 1859., а пресуда да се обзнани 7. Јануара 1860.

Ако се по мнѣнію судія пронађе, да бы осимъ награђены дѣла іошъ коє одъ припосланы заслужило, да буде печатано и обнародовано: то списатель да буде обвезанъ, своє дѣло покрай награде одъ 15 ф. ср. за печатанъ табакъ или пакъ за цео чистъ добытакъ одъ печатане кньиге Матици Српской уступити.

На предлогъ г. Александра Поповића заключуе друштво, не позывати у научнимъ струкама веште списателѣ српске на обрађиванѣ поєдины научны предмета. Одъ предложены пакъ задатака за награду примаю се слѣдуюћи:

а) Историйска драма изъ српскогъ народногъ живота съ єдномъ наградомъ одъ 100 дуката, до 7. Јануара 1861.

б) Историйска новела изъ српскогъ народногъ живота, у величини одъ 3 до 6 печатаны табака, съ єдномъ наградомъ одъ 25 дуката, до 24. Јунія 1859. — Найпосле на предлогъ г. Александра Андрића ставля се поновлѣный задатакъ:

в) Српска исторія за одраслу децу, у величини одъ найманѣ 12 печатаны табака, съ наградомъ одъ 80 дуката, до 7 Јануара 1861.

И будући да на два іошъ одпре расписана бывша задатка: „Описъ народны српски обычая“ и „Мала исторія натурална за дѣцу“ іошъ досадъ ни єдно дѣло поднесено ниє, за то є рѣшено: задатке ове више не понављяти, но ако бы се таковога садржая дѣло ипакъ овамо поднело, то ће Матица по околностима рѣшити, оће л' дѣло одъ списателя, и подъ коимъ условляма одкупити.

7. (56) Читанъ є слѣдующій предлогъ секретаровъ за издаванѣ неки књижевни дѣла и за Српскій Лѣтописъ:

ПРЕДЛОГЪ.

Позывъ Матице Српске изискує, да она дѣлателность свою на све струке народне књижевности простре, а особито на оне, коима се просвета и изображенѣ у народу распростире, а чрезъ то и благостанѣ народа подиже.

Я ћу неколико струка оваковы дѣла овде изброяти, и Сл. Матици ради издаваня препоручити:

1) Књиге за дечіє читанѣ. Да далѣ не идемо, немачка литература є врло богата у дѣлима, списанимъ одъ больи списателя њиовы, коя су дѣчіемъ читаню наменѣна. Само бы нужно было, да се оно, што є у тимъ дѣлима найлеппше, одбере и да све то какавъ мужъ, кои бы и у школскомъ животу прилично одомаћенъ, а осимъ тога и у српскомъ и немачкомъ єзыку довольно вѣштъ био, на српски преведе. — Ако Сл. Скупштина овай предлогъ у начелу прими, я ћу накнадно предложити имена оны мужева, одъ кои ћемо у овомъ погледу далѣга савета и помоћи добыти моћи.

Овакове књижице требало бы после да се у што већемъ брою печатаю, како бы се найманьомъ ценомъ продавати и школской деци при испитима покланяти могле (Prämienbücher).

2) Као такова књига, коя бы се одраслой деци на поклонъ давати, а и иначе као права народна књига по свему народу распространити могла, была бы збырка наши народны песама, у кою бы требало да само найлепше одъ свію наши песама, кое се у досадашньимъ збыркама г. Вука Караџића и покойногъ Симе Милутиновића налазе, примљене буду. Збырка ова требала бы, да не изнесе више одъ 20—25 табака, и да се у више иляда ексемплара печата, како бы се што маньомъ ценомъ продавати могла.

Я бы се уређиваня такове єдне збырке драговольно примио; а сагласіе дотичны собственика (г. Караџића и г. Милутиновићке) валяда не бы тешко было добыти.

3) Вредно бы было, да се покуша цѣлокупно изданѣ свію дѣла славны пѣсника наши: І. С. Поповића, Симе Милутиновића и Петра Петровића Нѣгоша. Ово бы дѣло достойно было Матице

Србске, све и кадъ бы се повеће новчане жртве на то изискивале.

4) Г. дръ Ђ. Н., одъ кога за ово неколико последны година више важны чланака особито у природословной струци у повременомъ листу „Седмици“ читасмо, кои се већъ одъ дужегъ времена съ природнимъ наукама и као любитель наука самы, и као учитель, и као списатель бавио, по познатой ревности и вредноћи своіой, — покрай свію многостручны дужностій теретногъ званія свога — безъ сумнѣ бы готовъ био, єдну или другу одъ природны наука за нашъ народъ популарно прерадити, кадъ бы га Сл. Матица на овай посао изрично позвала. Съ овимъ бы дѣломъ стекла Матица кодъ свію сународника свои превелику заслугу.

5) Найпосле надамъ се да пажльивость читателя ланске „Седмице“ нису мимоишли чланци о нашимъ народнимъ песмама одъ Ваюнова. Ко є ове чланке пажльиво читао, морао се дивити томе историйскомъ знаню, томъ „прилѣжанію“ у истраживаню и томъ оштроумлю у сравньиваню и преценьиваню историйски дата; свойства, коя се и кодъ старіи редко споєна налазе, коима се дакле тимъ већма радовати можемо, што их кодъ младогъ човека — кои текъ што є 20-ту годину живота своіъ прешао — у тако красной свези налазимо. Я самь овога младогъ литерата пытао, бы ли се онъ примио, да изради критичну србску историю или целу, или баръ кою повећу партію србске историе; и онъ бы се радо примио овога посла, кои му є — као што се изъ свега види — найватренія жеља живота нѣговогъ. За историю србску одъ найстаріи времена до пропасти на Косову, коя намъ є партія найтавнія и найнепознатія, иште онъ мало више одъ године дана времена, и нека књижевна спомоћна средства. Я молимъ да Сл. Матица на предлогъ мой пристане, и ово народно дело овоме младомъ човеку повери; способніегъ, и кои бы се овога посла съ већимъ пієтетомъ примио, тешко ћемо међу списательима нашимъ наћи. Даля условля нека изволи Сл. Матица или сама опредѣлити, или мени наложити, да се са списателѣмъ у споразумлѣнѣ ставимъ.

На овай начинъ развила бы Матица свою дѣлателность скоро у найглавнімъ струкама народне књижевности, и докъ бы съ едне стране исписиванѣмъ награда изъ Накиногъ фонда превеликой оскудици у валяпимъ забавнопоучнимъ књигама поможено было, дотле бы съ друге стране изъ фонда Матичи-

ногъ мало по мало стекли и крепчіе духовне ране: критичну исторію народа нашегъ, природне науке, целокупна дѣла класичны наши списателя, збырку народны песама и дечію библіотеку.

На овай начинъ престао бы самъ одъ себе свакій укоръ, кои є досадъ више пута Матици чинѣнъ было, као да нѣна књижевна дѣлателность ніе сразмерна онима новчанимъ средствама, съ коима располагати може.

А да ћемо овимъ путемъ много сигурніе и лакше до валяно израђены научны предмета доћи, него ли путемъ исписиваны награда, то мыслимъ да ніе тешко увидити. Наручбина є свакадъ боля одъ вашарскогъ посла; а овде є тай истый случай. Дѣло какво услѣдъ расписане награде поднесено и награђено, ако и не валя, не пада сва срамота на списателя, но већій и претежніи део срамоте пада на судіе, кои нису тели или умели да пресуде. Другчіе є стварь съ нарученымъ дѣломъ. Ту списатель стои самъ безъ икакве бусіе.

Најпосле нетреба ни то сметати съ ума, да є за прерађиванѣ научны предмета (н. пр. природны наука, србске историе) покрай големогъ труда іошъ и приличанъ трошакъ нуждант. За єдно єдино таково дѣло иште се читава библіотека одъ спомоћны књига. Књиге су ове понайвише скупе. И за то се ніе чудити, ако се мало потребитіи списатељи заустежу, да се због оваки књига у трошкове увалюю, боећи се да ће имъ и трудъ и трошакъ пропасти, ако се награда другоме комъ одреди. Ту є чворъ, зашто мы досадъ до валяны научны књига доћи не могосмо, као што до ньи никадъ ни доћи нећемо, ако се будемо само досадашнѣ практике наше држали, и не будемо маленый и онако брой списателя наши свакимъ могућимъ начиномъ, и свакомъ могућомъ помоћу на радъ подстицали.

Овай непосредный саобраштай Матице съ поєдининмъ списателима неће ньой ни мало дерогирати, шта више подиће ће є у явномъ мнѣнію народа као брижльиву старателькy о напредку књижевномъ, коя се не задоволява само тимъ, да готовъ посао одъ списателя исчекує, но коя и о томъ настои, да вреднімъ списателима посла нађе, и нуждант имъ матеріялъ набави. Само онда, кадъ бы изборъ Матице на недостойне люде пао, могла бы се она праведногъ укора бояти; али докъ се годъ она само на познате и припознате капацитете обраћа, и кодъ ньи књижевна дѣла наручує, дотле

є она на правомъ путу, и чинећи ово извршує на найдостойнїи начинъ свою свету дужность; као што є то и кодъ други изображены народа у обычаю.

6) Остає іошъ да предложимъ, што ми се у погледу на Лѣтописъ као необходно нужно чини.

У момъ предговору къ првой свески овогодишнѣга Лѣтописа навео самъ поєдинце све узроке, кои су напредку Лѣтописа по моємъ уверењу досадъ сметали, као и начине, коима бы се напредованѣ овога органа подпомоћи могло. Међу осталима спомену о самъ и за приложнике, и доказао, да є Лѣтописъ само зато на самогъ уредника спао, што за књижевне прилоге, кои у Лѣтописъ долазе, никакве іошъ награде одређене нису, но є све при томе остало, да приложници изъ чистогъ родолюбля, или пакъ изъ личногъ према особи уредниковой пријательства раде. Я досадъ нисамъ ништа о овомъ предлагати могао, єдно што є предметъ и по себи важанъ, и по томе у кругъ дѣлателности главне скупштине спада, а друго што самъ се заустезао таково што одма у почетку предлагати, боєћи се да ми когодъ не пребаци, да то нечинимъ Лѣтописа ради, већъ себе ради, — т. є. да ми є више стало до тога, да мени за Лѣтописъ манѣ радити остане, него до тога, да Лѣтописъ самъ у унутрашньой цени добыє. Зато самъ чекао да видимъ, какавъ ће успѣхъ быти одъ првогъ, подъ моимъ уредништвомъ изишавшегъ Лѣтописа. Колико є мени познато, досадъ су о истомъ Лѣтопису говорили ови наши листови: Србске Новине у брою 91., Седмица у брою 34., и Невенъ у бр. 29., и явный судъ свію овы органа наши изразио се повольно о новомъ Лѣтопису. Исто є тако повольно испала и продая овога Лѣтописа. Одъ ланске друге свеске Лѣтописа, коя є у 500 екс. печатана, остало є непродано више одъ 250 комада; а одъ новога є печатано 600 комада, одъ кои ніє остало ни пуны 150 комада, а друго є све покрай свію незгода књижевне наше трговине или већъ продато, или іошъ у комисіи.

Ове прецеденціє даю ми слободу, да съ предлогомъ моимъ безъ далѣгъ одлаганя на среду изиђемъ. Последня свеска Лѣтописа, у коіой є осимъ други прилога са стране, скоро две трећине самы мои саставака было, валяда ће довольно ємства быти, да я на овомъ полю, колико ми годъ силе моє допуштале буду, и у напредакъ дѣлати желимъ, и по томе да о момъ собственомъ олакшаню најманѣ мыслимъ.

Предлажемъ дакле, да Славна Матица Српска данасъ заключи, да се списательима, кои одсадъ прилоге свое у Лѣтописъ шиляли буду, сразмерна награда за трудъ њиовъ опредѣли.

Награда ова завысила бы одъ важности дѣла самогъ, и по нѣму бы се имала управляти. Колико самь о томъ предмету и самъ мыслио, и съ другима у литерарной струци искуснима мужевима договора имао, мыслимъ да бы се као двѣ крайне границе награда овы за садъ опредѣлити могле: 10 и 20 фор. аустр. вр., дакле єдно на друго 15 фор. аустр. вр. за печатанъ табакъ. Ово бы доиста одвећъ умерена награда была.

На овай начинъ съ годишньи 150 до 200 фор. поможено бы было и овой кньижевной невольи нашой, и Лѣтописъ бы постао оно, што треба да буде, органъ и средоточіе кньижевне радње међу Србима аустрійскимъ, као што є Гласникъ у кнежевини србской. Ово бы была малена жртва наспрамъ толикогъ добитка!

Али не бы се ни ова сума у правомъ смыслу жртвомъ назвати могла; єръ кадъ бы се Лѣтописъ тимъ начиномъ усавршенствовао, и кадъ бы се къ томе іошъ и трговина съ кньигама у пожеланый редъ и устройство довела, онда бы (покрай оволике євтиноће кньиге) на млого већій брой купаца рачунати могли, него што садъ можемо. А кадъ є и садъ одъ последнѣгъ Лѣтописа више одъ 450 комада разаслано, покрай свегъ тогъ, што іошъ ни гимнасіе ни друга заведенія опредѣлѣнъ брой ексемплара на поклонъ, нити пакъ толика наша места (као Вршацъ, Бела Црква, Кикинда, Бечкерекъ, Земунъ и т. д.) ни єданъ єдиный ексемпларъ у комисію добыла нису; ниє ли ту помыслити, да ће одъ идући Лѣтописа, кадъ они іошъ савршеніи буду, покрай окретніегъ съ кньигама манипулираня не само 4, но и 6 стотина а и више распродати се моћи?

Ако се дакле предлогъ мой прими, то молимъ, да се сви знатніи списатели наши одъ стране Матице Српске позову, да свакій у своіой струци за Лѣтописъ дѣлати почну.

Ако овай позывъ — као што се уздамъ — кодъ списателя наши одзыва добіе, онда ће Лѣтописъ моћи и више пута преко године изилазити. Бы ли се одма садъ четири свеске преко године издавати могле, то незнамъ; и за то држимъ, да бы болѣ было, да се баръ прве године покуша, само три

свеске издати. Свака бы одъ овы могла 10—12 печатаны табака износити, а ради болѣгъ купованя евтиніомъ ценомъ (н. пр. по 40 новчића) продавана быти, у комъ бы случаю најманѣ 800 ексемплара (баръ у првый мах пробе ради) печатати ваљало.

Одъ овы 800 комада предложио бы, да се на поклонъ даю књиге:

1) Свима основателнимъ члановима Матице Српске

2) Свима приложницима, одъ кои су прилози у Лѣтопису печатани;

3) Свима редакціяма српски или славенски новина, а особито литерарны листова;

4) Најбољимъ ученицима изъ св. богословіе у Карловцима, Вршцу и Задру, препарандіе у Сомбору, гимнасія у Карловцима, Новом-Саду, Осеку, Винковци, Темишвару, Бечкереку, Врбасу, Пожеги, Карлштату, Загребу, Вараждину, Рѣци, Задру и Сеню;

5) Ученимъ друштвама, явнимъ библіотекама, сиромашніимъ читалиштама, славніимъ ученимъ мужевима славенскимъ;

6) Свима, кои су Матичиной библіотеки кою новоизданy књигу на даръ принели.

Ови садъ набројяни добыяли бы све Лѣтописе и све Матичине књиге на поклонъ, изузимаюћи приложнике, кои бы само ону свеску добыяли, у коіой имъ є прилогъ печатанъ; а тако бы и они, кои су Матици по кою књигу покланяли, само сразмѣрно поклону овоме уздарє добыяли.

На све ово отишло бы єдно на друго до 200 ексемплара, а осталы 600 екс. одређени бы были за продаю, о коіой ћу у особномъ предлогу повести речь (види бр. 8.).

Одъ овы предлога примљенъ є предлогъ подъ бр. 1., и рѣшено є, да ће се Матичинимъ трошкомъ издавати мала библіотека за децу съ образима; а секретаръ да поднесе накнадно планъ свой о издаваню ове библіотеке. — Предлогъ подъ бр. 2. не прима се. — Исто тако ни предлогъ подъ бр. 3., но ако сродници споменуты пѣсника дѣла ова друштву понуде, друштво ће по околностима рѣшити. — Предлози подъ бр. 4. и 5. не примаю се такође. — Изъ предлога о Лѣтопису прима се само точка о покланяню Лѣтописа съ томъ изменомъ, да се Лѣтописъ не свима основателнимъ, но само одборнимъ члановима Матице Српске на поклонъ дає. Уєдно се наређує,

Једно се наређује, да се одсада 600 екс. Лѣтописа, но само две свеске преко године печатаю. и да се комадъ по 50 новчића продаје.

§. (57) За тимъ је читанъ слѣдующій предлогъ секретаровъ о трговини съ књигама матичинимъ.

ПРЕДЛОГЪ.

Пре две године дана явно се тужила Матица Српска на индиферентизамъ читаюће публике наше, додаюћи да се књиге Матицомъ Српскомъ издаване, а особито Лѣтописъ, у народу одвећъ слабо купую. Напротивъ пакъ имао самъ прилику одъ толики њи изъ долњи наши предѣла слушати, да бы они све књиге, које Матица издаје, драговољно куповали, кадъ бы само знали. на комъ бы их месту изванъ Пеште добыти могли, паводећи, да ние ни одъ кога зактевати, да само ради књига у Пешту путуе; као и то, да је за поједине люде и трудно и съ трошкомъ скопчано, да ове књиге свакій за себе изъ Пеште обашка наручује.

Тужба и једне и друге стране (и Матице и читаюће публике) само ће онда престати моћи, кадъ се све препоне, које распростиранію књига матичины сметаю, съ пута уклоне. Сваком љубителю наше књижевности треба да се куповање матичины књига по могућству олакша. Олакшање ово не састои се само у томъ, да се цена књига матичины спусти, но још више у томъ, да их свакій читатель што пре нађи и што лакше до њи доспети може.

За ово предлажемъ два начина.

Први бы начинъ био, да се баръ по нашимъ већимъ местима овдашњи књижари или пакъ друга поуздана лица позову, да съ Матицомъ у комисіоный савезъ ступе, па да имъ се уредно одъ сваке Матицомъ издане књиге по неколико ексемплара у комисію шаље, кои бы после при концу сваке године рачунъ свой съ Матицомъ свршивали, и скупљене новце заедно съ непродатимъ књигама натрагъ іой враћали. Овима комисіонарима нужно бы било мало већій процентъ одпустити. Друштво Српске Словесности (као што самъ чуо) одпушта Земунскомъ књижару Сопрону на своима Гласницима 35%; наши бы се књижари и комисіонари зацело и съ маньимъ процентима (15% до 20%) задовољити могли. Я ку овде Славноме Друштву поимене навести сва ова места, као и брой књига, кои бы се — узимаюћи свагде најманьій ра-

чунъ — за иста места и за њнову околину у комисію слати могао:

Београдъ за Србію 50 ком. — Сарајево за Босну 10 ком. — Задаръ за Далмацію 10 ком. — Загребъ за Хватску 10 ком. — Осекъ за Славонію 10 ком. — Река за Приморє 5 ком. — Бечъ 10 ком. — Вуковаръ 10 ком. — Рума 10 ком. — Митровица 10 ком. — Земунъ 10 ком. — Карловци 20 ком. — Новый Садъ 50 ком. — Ст. Бечей 10 ком. — Паланка 10 ком. — Сомборъ 20 ком. — Баја 5 ком. — Суботица 10 ком. — Сента 10 ком. — Темишваръ 10 ком. — Кикинда 20 ком. — Бечкерекъ 20 ком. — Вршацъ 20 ком. — Панчево 20 ком. — Арадъ 10 ком.

Другій начинъ, кои є одъ првога много лакшій, было бы тай, да се єданъ одъ долньоземски књижара за главногъ комисіонара Матице Српске намести, па да се овоме одъ свію матичину књига довольный брой шиљ, съ коима бы онъ свое подручне комисіонаре намиривати и за све онъ єданъ Матици рачуне полагати имао. Овай бы комисіонаръ дужанъ было у новинама огласити, у коима се местима и кодъ кога могу добыти Матичине књиге? Наравно, да бы и онъ требао да настоп, да ти њгови подручни комисіонари (были они књижари, были књиговезци, или трговци, свештеници или учитељи) буду — колико є више можно — стални люди, да се тако дође єдномъ до сталны єкупитеља, како бы се люди и изъ околине и после више година навикли кодъ њи наручивати књиге, кое желе имати.

За овай посао я незнамъ поузданіегъ човека, одъ г. Карла Хинца у Новомъ Саду, кога кадъ бы Матица покрай пристойны условля (н. пр. 25%) за главнога комисіонара свога поставила, добыла бы осимъ олакшаногъ и разговетніегъ рачуноводства іошъ и ту корист, што бы се и покланянѣ матичины књига другима друштвама или поєдиним лицама, а тако исто и приманѣ за библіотеку Матице Српске поклонѣны или пакъ у промену понуђены српски књига найлакше и найудесніе преко њга догађати и одправляти могло, нити бы икаквой овде забуни места было. Исто бы се тако и све српске књиге, кое є Матица за свою библіотеку набавляти закључила, одсада само єднимъ путемъ т. є. преко њгове књижаре набавляти могле, чимъ бы се опетъ многа забуна и даћуба уштедила.

Ма кои одъ ова два начина или можда и трећій какавъ да се прими, свакоико ће болѣ быти, него досадъ што є было. Досадъ су књиге матичине шиљане само у нека места, и то понайвише само онаковима лицама у комисію, одъ кои се очекивати могло, да ће се они продавања матичнны књига изъ єдиногъ родолюбля примити, безъ да є уєдно и путемъ новина обзнанѣно, где ће се исте књиге и коіомъ цєномъ добыти моћи? На овай начинъ падало се и овде у оне две погрешне крайности, коє су развитку нашега књижарства тако яко шкодиле. Ревностніи комисіонари не само да су књиге продавали, и читательима нудили, но су их у правомъ смыслу речи наметали, често негледаюћи, ни є ли наметнута она књига за истога купца удешена была или не; чрезъ коє се обычно противно дѣйство производило, уместо любави къ народной књижевности, отуђиванѣ одъ нѣ. — Небрежльивіи комисіонари нису ни књига продавали, ни рачуна уредно полагали; као што є Матица кодъ оваковы людій досадъ већъ врло много штетовала, о чему насъ и матичини протоколи и матичино дѣловодство и писмено и устмено уверити могу.

Да ништа друго не споменемъ, доста ће быти само іошъ ово навести, да се єдино изъ оваке неуредне са књигама трговине изяснити дає, за што се одъ гдекои Лѣтописа садъ већъ ни єданъ єксемпларъ више ни кодъ Матице саме на продаю не налази, а за што одъ други свескій іошъ по више стотина непродано лежи? Єдино се отуда изяснити дає, за што се у целомъ Србству єдва текъ по гдекоя библіотека налази, у коіой бы се сви Лѣтописи наћи могли. Ово се небы никада догодило, да се ова трговина съ Лѣтописима преко књижара, а не преко приватны комисіонара водила. Али онда іошъ ниє было књижара, а садъ их има баръ у свима већимъ местима нашимъ.

Могло бы се можда противъ књижара навести, да нису сви сигурни, да кодъ многи пропадну и књиге и новци. Али то исто быва и кодъ оны, што нису књижари, а найпосле то є природа сваке трговине, да се на ньой и штетовати може.

Књижари ишту већій процентъ. То є истина, ал' є и право да га добыю, єрь отуда живе. Кадъ немачки издавательи (ферлегери), коп обычно и капиталъ свой у издаванѣ књига улажу, ипакъ за готове новце и по 30% и 40% процента, а на вересію увекъ по 20% и 25% одпуштати могу,

зашто небы и Матица, коя у свой капиталъ никада не дира, по кои процентъ више одпустити смела? Што бы се на проценти штетовало, то бы се надокпадило живльомъ продаіомъ књига матичиных. И Друштво Србске Словесности, кое одъ Срб. Правительства помоћь прима, као што е горе казано, 35% одпушта.

Наметанѣ књига свои избегава дамасъ и свакій приватный списатель, кои само мрвицу поноса у себи има. Тимъ манѣ приличи, да се књиге едпога друштва, кое е у новчаномъ обзиру хвала богу довольно утврђено, ма съ найбольомъ намеромъ коме годъ на вратъ намећу. Толико књижевне свести има већъ читаюћа класа наша, да ће сваку болю књигу, коя іой се препоручи, радо себи набавити, само му е треба приступномъ начинити. А ко е на наметанѣ слао, тай болѣ нека ништа и не издае, па ма то и самъ Лѣтописъ био.

Овомъ приликомъ да спомènемо што и о непродаиимъ књигама, ков у магазину Матице Србске леже. Вредность књиова, као што у печатаномъ рачуну изложено стои, износи скоро 7000 фор. ср., и овай брой сваке године расти. Толикій новацъ матичинъ небы требало да безъ никаквогъ плода лежи. Я бы было тогъ мнѣнія, да бы исте књиге ако и не распокланяти, а.и баръ књиову цену знаменито спустити требало, тако да их и потребитіи читательи набавити могу. Тимъ бы се користь донела и читаюћой публици, єръ бы се много више књига у ньой распространило, а и за Матицу бы было користніе, да у место књига, ков іой само бадава место запремаю, што скоріе чистъ новацъ угледа, кои ће опетъ у користь народа употребити моћи. Само бы додао іошъ и то, да се при епупитаню цене заедно и на то гледи, одъ кои књига найвише непродано има, па да се цена онима найвећма и спушта, одъ кои найвише има. Я самъ начинио такавъ еданъ проектъ за продаю Лѣтописа и други књига. (вида додатакъ А. и Б.) Лѣтописе самъ поделио на старе одъ 1826. до 1834., на среднѣ одъ 1837. до 1848., и на новіе одъ 1850. до 1857. — По брою самъ ихъ поделио на четири класе:

у првой су, одъ кои има непродано одъ 1 до 20 ком.
у другой одъ 20 до 100 ком.
у трећой одъ 100 до 200 ком.
у четвртой више одъ 200 ком.

Лѣтописи изъ прве класе (1—20) нека бы се продавали и стари и средньи и нови по 50 новчића; — изъ друге класе (20—100) стари и средньи по 30, а новіи по 50 новчића; — изъ треће класе (100—200) стари по 15., средньи по 20., а новіи по 40 новчића; — изъ четврте класе (више одъ 200) стари по 10., средньи по 15., а новіи по 40 новчића. — Садашньи бы Лѣтописи имали коштати 50., или ако се предлогъ мой о Лѣтопису (бр. 7.) одобри, само 40 новчића, и та бы цена имала остати и после крозъ петъ година, а онда — ако буде нужно — нека се и та цена спусти. — Чимъ бы се брой Лѣтописа умалио, таки бы се заоставшима цена подиђи могла, и тако бы имъ се цене пеняле изъ 4-те класе у 3-ћу, изъ 3-ће у 2-гу и т. д. На овай бы се начинъ — надамъ се известно — скоро све књиге Матичне за кратко време распродале.

А.

Новый цѣникъ за непродане Лѣтописе.
(Брой свескій назначенъ е по последнѣмъ известію одъ године 1857).

Одъ године	Свеске	Има непродани ексемплара	Стара цена у кр. ср.	Колико екс. спадаю у кою класу, и по што да се продаю?							
				IV. кл.	Цена у новчић.	III. кл.	Цена у новчић.	II. кл	Цена у новчић.	I кл	Цена у новчић.
1826	I	264	15	64	10	100	15	80	30	20	50
„	II	358	15	158	10	100	15	80	30	20	50
„	III	207	15	7	10	100	15	80	30	20	50
„	IV	7	15	—	—	—	—	—	—	7	50
1827	I	1	15	—	—	—	—	—	—	1	50
„	III	50	15	—	—	—	—	30	30	20	50
„	IV	37	15	—	—	—	—	17	30	20	50
1828	I	99	15	—	—	—	—	79	30	20	50
„	II	138	15	—	—	38	15	80	30	20	50
„	III	108	15	—	—	8	15	80	30	20	50
„	IV	159	15	—	—	59	15	80	30	20	50

Одъ године	Свеске	Има непроданы ексемплара	Стара цена у кр. ср.	Колико екс. спадаю у кою класу, и по што да се продаю?							
				IV. кл.	Цена у новчић.	III. кл.	Цена у новчић.	II. кл	Цена у нов. чић.	I. кл	Цена у новчић.
1829	I	108	15	—	—	8	15	80	30	20	50
„	II	109	15	—	—	9	15	80	30	20	50
„	III	109	15	—	—	9	15	80	30	20	50
„	IV	128	15	—	—	28	15	80	30	20	50
1830	III	154	15	—	—	54	15	80	30	20	50
„	IV	3	15	—	—	—	—	—	—	3	50
1831	II	13	15	—	—	—	—	—	—	13	50
„	III	52	15	—	—	—	—	32	30	20	50
„	IV	149	15	—	—	49	15	80	30	20	50
1832	I	116	15	—	—	16	15	80	30	20	50
„	II	137	15	—	—	37	15	80	30	20	50
„	III	139	15	—	—	39	15	80	30	20	50
„	IV	156	15	—	—	56	15	80	30	20	50
1833	II	177	15	—	—	77	15	80	30	20	50
„	III	220	15	20	10	100	15	80	30	20	50
„	IV	229	15	29	10	100	15	80	30	20	50
1834	I	108	15	—	—	8	15	80	30	20	50
„	II	198	15	—	—	98	15	80	30	20	50
„	III	2	15	—	—	—	—	—	—	2	50
„	IV	4	15	—	—	—	—	—	—	4	50
1837	II	180	24	—	—	80	20	80	30	20	50
1838	I	102	24	—	—	2	20	80	30	20	50
„	II	90	24	—	—	—	—	70	30	20	50
„	III	308	24	108	15	100	20	80	30	20	50
„	IV	215	24	15	15	100	20	80	30	20	50
1839	I	162	24	—	—	62	20	80	30	20	50
„	II	166	24	—	—	66	20	80	30	20	50
„	III	162	24	—	—	62	20	80	30	20	50
„	IV	204	24	4	15	100	20	80	30	20	50
1840	I	62	24	—	—	—	—	42	30	20	50
„	II	106	24	—	—	6	20	80	30	20	50
„	III	127	24	—	—	27	20	80	30	20	50

Одъ године	Свеске	Има непроданы ексемплара	Стара цена у кр. ср.	Колико екс. спадаю у кою класу, и по што да се продаю?							
				IV. кл.	Цена у новчић.	III. кл.	Цена у новчић.	II. кл	Цена у новчић.	I. кл	Цена у новчић.
1840	IV	122	24	—	—	22	20	80	30	20	50
1841	I	108	24	—	—	8	20	80	30	20	50
„	II	202	24	2	15	100	20	80	30	20	50
1842	I	150	24	—	—	50	20	80	30	20	50
„	II	177	24	—	—	77	20	80	30	20	50
„	III	243	24	43	15	100	20	80	30	20	50
„	IV	243	24	43	15	100	20	80	30	20	50
1843	I	222	30	22	15	100	20	80	30	20	50
„	II	235	30	35	15	100	20	80	30	20	50
„	III	243	30	43	15	100	20	80	30	20	50
„	IV	260	30	60	15	100	20	80	30	20	50
1844	I	139	30	—	—	39	20	80	30	20	50
„	II	149	30	—	—	49	20	80	30	20	50
„	III	163	30	—	—	63	20	80	30	20	50
„	IV	194	30	—	—	91	20	80	30	20	50
1845	I	98	30	—	—	—	—	78	30	20	50
„	II	135	30	—	—	35	20	80	30	20	50
„	III	164	30	—	—	64	20	80	30	20	50
„	IV	192	30	—	—	92	20	80	30	20	50
1846	I	133	30	—	—	33	20	80	30	20	50
„	II	187	30	—	—	87	20	80	30	20	50
„	III	200	30	—	—	100	20	80	30	20	50
„	IV	229	30	29	15	100	20	80	30	20	50
1847	I	167	30	—	—	67	20	80	30	20	50
„	II	195	30	—	—	95	20	80	30	20	50
„	III	208	30	8	15	100	20	80	30	20	50
„	IV	218	30	18	15	100	20	80	30	20	50
1848	I	84	30	—	—	—	—	64	30	20	50
1850	II	20	40	—	—	—	—	—	—	20	50
1851	I	117	40	—	—	17	40	80	50	20	50
„	II	207	40	7	40	100	40	80	50	20	50
1852	I	225	40	25	40	100	40	80	50	20	50
„	II	233	40	33	40	100	40	80	50	20	50

Одъ године	Свеске	Има непроданы ексемплара	Стара цена у кр. ср.	Колико екс. спадаю у кою класу, и по што да се продаю?							
				IV. кл.	Цена у новчић.	III. кл.	Цена у новчић.	II. кл	Цена у новчић.	I. кл	Цена у новчић.
1853	I	246	40	46	40	100	40	80	50	20	50
„	II	254	40	54	40	100	40	80	50	20	50
1854	I	156	40	—	—	56	40	80	50	20	50
„	II	202	40	2	40	100	40	80	50	20	50
1855	I	182	40	—	—	82	40	80	50	20	50
„	II	240	40	40	40	100	40	80	50	20	50
1856	I	176	30	—	—	76	40	80	50	20	50
„	II	139	30	—	—	39	40	80	50	20	50
1857	I	225	30	25	40	100	40	80	50	20	50
„	II	281	30	81	40	100	40	80	50	20	50

Б.

Повый цѣникъ за друге матичине књиге.

	Комада	Стара цена у сребру. фор.	кр	Нова цена у аустр. вр. фр	новч
Бой на Косову	2	—	30	—	50
Жертва на смерть, одъ М. Витковића	16	—	12	—	10
Умне Забаве одъ Стеића, свеска I.	2	—	40	—	80
„ „ „ „ „ IV.	527	—	30	—	10
Задиг од Волтера, прев. П. Берић	29	—	10	—	10
Кратка всемірна Історіа одъ Магарашевића . . .	161	—	15	—	10
Лира, одъ дра Субботића . .	215	—	12	—	10
Младый Мудрацъ, прев. С. Младен.	164	—	10	—	10
Панегіріконъ Цару Францу, одъ Игнятовића	57	—	15	—	10

Комада	Стара цена у сребру		Нова цена у ауст. вр.		
	фор.	кр	фр	новч	
Причте Мушкатировића	103	—	20	—	20
Сербска Пчела одъ Стаматов. 1832 г.	121	—	10	—	10
„ „ „ 1833 г.	17	—	10	—	10
Турцы у Босни, одъ К. Поповића	62	—	15	—	10
Стіхотворенія Мушицкова, кнь. II.	241	—	40	—	50
„ „ „ III.	18	1	—	—	75
Касандра одъ Т. Илійћа кнь. 1. .	—	—	24	—	20
Slovanský Národopis съ мапомъ одъ Шафарика	7	2	40	2	80
Књига о пореклу Влаха	51	—	20	—	6
Огледало Човечности одъ П. Атанацковића	72	—	24	—	20
Лакомыслени прев. Прокопчањи .	13	—	40	—	20
Спомени Нар. Срб. одъ І. Николића	58	—	40	—	20
Башчованъ одъ П. Бибића . . .	106	—	30	—	20
Троебратство одъ С. Милутиновића	3	—	10	—	30
Наука о срб. Стихотворству одъ дра Суботића . .	515	—	20	—	6
Исторія слав. права кнь. І. одъ Н. Крстића	54	—	48	—	20

Друштво є за добро нашло одъ предложена два начина онай последньій изабрати, и новосадскогъ књижара г. Карла Хинца уєдно и београдскога књижара г. Велимира Валожића за своє главне комисіонаре поставити. Одборъ Матице опуномоћава се, да се са споменутимъ књижарама у споразумлѣнѣ стави.

Исто тако прима се и предлогъ о спуштаню цене непродатимъ Лѣтописама и другимъ матичнимъ књигама, и поднесеный цѣникъ одобрава се. Цѣникъ овай издаће се у препису дѣловодству друштва съ додаткомъ, да ће се доцнимъ рѣшеніємъ опредѣлити време, у комъ ће истый цѣникъ у животъ ступити.

9. (58). Читанъ є слѣдующій предлогъ секретаровъ о приманю гимнасійски ученика у институтъ Текелінъ.

ПРЕДЛОГЪ.

По наредби блаженопочившегъ кр. саветника Саве Текеліє имаю се за питомце института нѣговогъ примати само они србски младићи, кои су шестъ гимнасійски класа свршили, или кои на овдашнѣмъ ц. и кр. свеучилишту юридичне, лекарске или философійске науке слушаю. Гимнасійске ученике намѣравао є покойный основатель у овай институтъ само онда примати, кадъ у нѣму конвиктъ за питомце уведенъ буде.

На овой намери покойногъ основателя осniва се и рѣшенiє ланске главне скупштине, да се до уведеня конвикта само слушательи философіе, медицине и права за питомце примаю.

Међутимъ найвышомъ царскомъ уредбомъ променѣно є старо устроєнѣ гимнасійски и факултетски школа. Философійске науке садъ нису више за себе постоєћій облигатный курсъ, кои бы између гимнасіе и факултетски наука стояо; но ученици гимнасіе, чимъ испытъ зрелости положе, ступаю одма у юридичный или у лекарскій курсъ, и ако по кои философійскій предметъ и слушаю, за то ипакъ у факултетъ философійскій не спадаю.

Гимнасійскій курсъ трає по новоме томъ устроєню осамъ година, и то є узрокъ, зашто се VII. и VIII. гимнасійска класа (премда несвойствено) као некій философійскій курсъ сматра, као што су и у овай институтъ младићи за питомце примани были, кои су VI. гимнасійску класу свршили.

Државный законъ прави разлику између гимнасійски ученика, поделивши гимнасію на вышу и нижу, сваку са четири класе. Ученици выше гимнасіе уживаю већу слободу одъ ученика ниже гимнасіе; начинъ предаваня, споляшнѣ предусретанѣ одъ стране професора, па и самъ начинъ каштигованя есенціялно се разликує у овима двема половинама гимнасіе; тако, да ако смо ради садашнѣ устройство са старимъ сравнити, онда ће нижа гимнасія одговарати старой гимнасіи одъ шестъ класа, а выша гимнасія (V. класа до VIII.) одговараће некако староме философійскомъ или лицейскомъ курсу. Иначе законъ не прави никакве разлике између уче-

ника више гимнасіе, ту е свеедно, или ко у V. или у VIII. класи био.

По овоме начелу небы ништа сметало томе, да се у благодѣтелно Зав. Текелiино за питомце и они младићи примати могу, кои су нижу гимнасію свршили. То исто быва и кодъ римокатолички клирика. И ови су пре обично изъ VI. гимн. класе у лицеє примани были, као што се садъ у V. класу више гимнасіе примаю.

А и намери покойногъ основателя већма ће одговарати то, да се и млађи ученици у институтъ примаю, него да се консеквенціи за любавь сви гимнасисте исключе. Єръ ако ученици V. и VI. класе не бы могли быти питомци заведенія за то, што нису слушательи философіе, не бы могли быти ни они изъ VII. и VIII., єръ су єдни са другима по закону єднаки.

Ово е Матица Српска у своіой одборной сѣдници одъ 10. Марта т. г. увидила, и томъ приликомь заключила, предметъ овай овогодишньой главной скупштини на рѣшенѣ поднети, коеће рѣшенѣ и высокославномъ ц. и кр. намѣстништву услѣдъ саобштеногъ налога поднесено быти.

Будући е овай предметъ у тесномъ саюзу съ пытанѣмъ, ће л' се конвиктъ у заведеніе увести — у коємъ ће се случаю по жельи основателѣвой не само ученици изъ више, но и изъ ниже гимнасіе у институтъ примати моћи: за то се предметъ овай на доцніе време одлаже, а међутимъ ће се примати као и досадъ само они, кои су баръ VI. гимн. класу свршили. Одлука ова има се поднети ц. и кр. намѣстништву будимскомъ.

10. (59) ГГ. Павао Коићъ предсѣдатель и I. Трифоновићъ старешина друштва, услѣдъ одлуке ланске главне скупштине предлажу одъ овдашнѣгъ зидара Антонія Дишера сачинѣнъ планъ и предрачунъ за иззиданѣ порушеногъ здания у двориштy зав. Текелiиногъ, коеће бы све скупа 19,336 ф. 53 кр. ср. износило.

Предметъ овай у саюзу е са слѣдующимъ, и за то ће уедно съ ньимъ и рѣшенъ быти.

11. (60) Изъ обзира тога, што бы уведенѣ конвикта за оне питомце Текелiине, кои у будимску гимнасію одлазе, одвећъ теретно было, сачинио е секретаръ друштва ошъ за првый рокъ овогодишнѣ главне скупштине (1. Септ. т. г.) писменый предлогъ, да се установленѣ конвикта на згодніе време одложи; но будући е међутимъ съ новоосноваюмъ не-

нтанскомъ гимнасіомъ, у коіой се сви предмети ка немачкомъ єзыку предаю, гореспомснута препона за уведенѣ конвикта сасвимъ престала: то да бы се жельи основателѣвой за доста учинило, єдногласно се заключує:

1. Да се у Заведепію Текелiиномъ, чимъ пре могуће буде, конвиктъ за питомце уведе, и да се выша власть умоли, да ово рѣшеніе одобри.

2. Да се за ову цѣль сачинѣнъ и скупштини подъ предидућимъ броемъ предложенъ планъ за зиданѣ порушеногъ у дворишту здапія заедно съ предрачуномъ горехвалѣной власти на развиђенѣ и одобренѣ поднесе.

3. Да се одборъ єданъ — састоећій се изъ гг. Павла Коића предсѣдателя, Іована Трифоновића, Александра Поповића, Алексе Войновића чланова, и Іована Ђорђевића секретара — састави, кои ће се одборъ постарати о томе, да потребна извѣстія одъ подобны института прибави и израђенъ о конвикту обширный планъ првой главной скупштини поднесе.

12. (61) Прочитанъ є секретаромъ друштва сачинѣный проєктъ данашньимъ околностима сходне измене постоявши правила за питомце Зав. Текелiиногъ и инструкціе за надзирателя института.

ПРЕДЛОГЪ

правила за питомце Текелiине.

I. Єдна одъ прву и найсветіи дужностій свакога питомца єсть непоколебима поданичка вѣрность према Нѣговомъ ц. и кр. Апостолскомъ Величаству, срећно владаюћемъ Цару и Краљу нашемъ Францу Іосифу I., подъ чіимъ моћнимъ окрылѣмъ ово заведеніе исто оно покровительство ужива, коє є подъ владомъ пресвѣтлогъ Предшественика Нѣговогъ, Цара и Краля Фердинанда I., заведеніе ово наймилостивіе потврдившегъ, уживало.

II. Бесмртномъ Основателю Заведенія овогъ, Краљевскомъ некада Савѣтнику, Савви Текелiи Визешкомъ и Кевермешкомъ, обвезанъ є свакій питомацъ нѣговъ вечитомъ благодарношћу.

III. Матицу Српску, коя по вольи и тестаментальной уредби основателѣвой, а и изъ собствене своє любави према народной просвети о заведенію овомъ бригу води, дужанъ є поштовати и нѣнимъ уредбама покоравати се.

IV. Надзирателя одъ Матице Српске поставлѣно-

та, дужанъ є пристойно поштовати и слушати, и у случаю сваке потребе прво на нѣга се обратити.

V. Одма съ почеткомъ школске године записати се у брой ученика у свеучилишту или пакъ у дотичну гимнасійску класу, и писмено о томе сведочанство поднети Надзирателю.

VI. У дане недельне и празничне у Храмъ Божіи неизоставно и благовремено долазити, службу Божію съ примернимъ благоговѣйствомъ слушати, и сваке године у постъ Рождества Христова и Воскресенія тайну светога причешћа примити. Одъ црквены дужностій рѣшава питомца єдиный случай тѣлесне болести.

VII. У школу редовно и прилѣжно одлазити, и настоявати, да у наукама опай истый успѣхъ задржи, какавъ є при ступаню у заведеніе показао. — Кадъ полгодишньій течай прође, дужанъ є свакій питомацъ за првы 14 дана свою школску књижицу (Index) или тестимонію, одкуда ће се добывенъ онога течая калкулъ увидити моћи, Матици Српской преко надзирателя поднети. — Кодъ слушателя факултетски наука ипште се, да они покрай сведочбе о редовномъ посѣштаваню школски часова іошъ и свой успѣхъ изъ поедины наука држанѣмъ тако названы колоквія докажу. Друга класа изъ владаня или изъ наука, вуче за собомъ губитакъ ове стипендіе.

VIII. Осимъ редовны школски предмета дужанъ є свакій питомацъ іошъ єданъ изванредданъ предметъ, на кои найвећу наклоность има, слушати, и изъ истога калкуле показати. Овамо спадаю найвише страни єзыци. — На прелекціе о славенскомъ єзыку и литератури, по изричной жельи основателѣвой, дужанъ є свакій питомацъ одлазити.

IX. Питомци, кои су факултетске науке већъ свршили, но коима є због полаганя ригорозны испыта уживанѣ стипендіе іошъ за годину дана допуштено, обвезани су за ово време све испыте свое у сразмернимъ времена растоянія једанъ за другимъ полагати, и за годину дана све положити. Ко безъ довольногъ узрока за цело време првога течая ни првый ригорозумъ не положи, томе ће се далѣ уживанѣ стипендіе сместа одказати.

X. Као годъ што Матица Српска одъ питомаца овога заведенія очекує, да ће се они свуда и на свакомъ месту и изванъ заведенія онако владати, како то изображенимъ мла-

дѣнима пристои: то іошъ съ много већимъ правомъ зактева, да владанѣ питомаца у заведенію самомъ у свему онако буде, како се съ позивомъ овога заведенія и намеромъ покойногъ основателя слаже. Трудолюбіе и прилѣжаніе у наукама; миръ и слога у узаимномъ обхођењу; благообразность и учтивость према свакоме; редъ, точность и чистота у свему и у свачему, — то су свойства, коя се питомцима најтоплије и најозбиљније препоручую.

XI. Преко зиме најдаљ до седамъ, а преко лета најдаљ до шестъ часова у ютру имаю сви питомци поустаяти и обучени быти. — Необучени нити треба да обданъ по собама седе, нити пакъ да на полѣ излазе.

XII. Врата заведенія затвараю се зими у 9., а лети у 10. часова у вече; а најдаљ до 11. часова ноћи имаю се све свеће по собама погасити, и питомци ноћномъ покою предати.

XIII. Собу и цео собный намештай у реду и чистоти држати; патосъ и дуварове не каляти; ствари заведенію принадлежеће не кварити; собу обданъ изнутра не заключавати.

XIV. Виканѣ, свађанѣ, псовка, пированѣ, непристойно иеванѣ, картанѣ и коцканѣ забранюе се сасвимъ.

XV. Изванъ заведенія ноћивати забранѣно є, а тако исто и другога къ себи на конакъ примати.

XVI. На єданъ данъ изъ заведенія сме се удалити само съ допуштенѣмъ надзирателѣвимъ. За изостаянѣ одъ више дана изискуе се одобренѣ Предсѣдателя.

XVII. Одело питомаца треба да є ньиовомъ стаю сходно, да држи златну средину између претеране немарности, и претеране брижльивости, коя ни єдна улюдномъ и озбильномъ младићу не приличи. Чистоћа тела и одела треба да имъ є поглавита брига. — Свакій питомацъ треба да собомъ донесе потребне спаваће альине, и ове као годъ и своє рублѣ (Wäsche) увекъ у реду и чистоти да држи.

XVIII. Будући да питомци у заведенію за садъ само конакъ съ огревомъ и свећомъ имаю, а све друге потребе изъ єдине стипендіе своє подмиривати мораю: за то имъ се држанѣ кондиція, као спомоћный изворъ ньиовогъ ужитка не закраћуе; само є нужно, да се питомацъ съ ньима на уштрбъ школски дужностій свои преко мере не обтерети. — Више одъ два часа на данъ ніє му слободно давати. — Добывену кондицію дужанъ є одма Надзирателю явити.

XIX. Штедльивость и уздржаванѣ одъ свію неужны трошкова, найозбильніе се препоручує свакоме питомцу. Особито се пакъ има чувати одъ задуживаня, кое є за младе люде често изворъ найвеће несреће, осимъ што се чрезъ то и заведеніе срамоти, и управительима заведенія досада и немиръ причинява. За то ће се пажльиво мотрити на повчана средства свакога питомца, као и на трошкове и дугове нѣгове, и где се пронађе, да су дугови плодъ лакомыслія, ту ће се употребити строжіе мере.

XX. Театре походити ниє забранѣно; но будући є и то съ трошкомъ скопчано, за то є нужно, да што ређе быва, и увекъ са знанѣмъ надзирателѣвимъ.

XXI. Да бы се намера покойногъ основателя болѣ постигла, и да бы се питомци заведенія овогъ и у своме материномъ єзыку упражнявали; дужанъ ће быти свакій питомацъ по мери свои сила саставлятти или преводити или исписивати, у прози или у стихови, што за вредно и достойно нађе. — За ову потребу отворена имъ є књижница Текелина и Матичина, изъ кои књиге на реверсъ узети, и у свое собе (само не изванъ заведенія) на читанѣ однети могу. Саставке ове читаће сваки 14 дана по неколико питомаца подъ надзиранѣмъ секретара Матице Србске.

XXII. И будући є покойный основатель съ осниванѣмъ овога заведенія предъ очима имао умно изображенѣ и духовну просвету народа своегъ, — кои му є по родолюбивимъ речима нѣговимъ свагда на срцу лежао; а ова се цѣль само тако постићи дає, ако оно што знамо, и другима саобштимо и приступнимъ учинимо: то є ясно, да дужность питомца — извршавати налогъ и аманстъ покойногъ благодѣя нѣговогъ — съ одласком питомца изъ заведенія не престає, но истомъ онда текъ починѣ. За то се свакій питомацъ сматра за обвезаногъ, да ће по одласку своемъ изъ заведенія ма какво дѣло и ма изъ кое струке, кое бы народу србскомъ ма у коємъ погледу одъ користи могло быти, или самъ списати или пакъ съ туђегъ єзыка на србскій превести, и исто или самъ издати, или пакъ Матици — да га изда — поднети. Кои бы годъ препебрегао ово учинити, тай бы дѣломъ показао, да ниє быо достоянъ уживати оно велико благодѣяніе, кое му є првый србскій Меценатъ указао, и друштво Матице Србске задржава себи право, таковога после десетъ година на задату речь и пренебрегнуту дужность явно опомснути.

XXIII. Свакоме питомцу при ступаню у заведеніе прочитаће се ова правила, ради строгога придржаваня и савестнога испуняваня. Свакій питомацъ добыя два печатана експемплара овы правила, одъ кои єданъ кодъ њега остаѳ, а другій, собственоручнимъ подписомъ питомца снабдѣвенъ, у архиву Матице Српске полаже се.

ПРЕДЛОГЪ
инструкціе за Надзирателя.

I. Надзиратель є органъ, преко коегъ Матица Српска съ питомцима управля. Онъ є непосредный старешина питомаца.

II. Надзирателѣва є дужность на зданіе заведенія и на питомце пазити и о томъ бригу водити, да у заведенію све у найболѣмъ реду буде. Свакій ма у коемъ погледу примѣћенъ нередъ дужанъ є онъ или самъ одма исправити, или пакъ предсѣдателю друштва явити.

III. Надзиратель прима питомце, кадъ у зеведеніе дођу, и одређуе свакоме собу и друга, съ коимъ ће заедно да пребыва. При опредѣльиваню овомъ има се обзирати на возрасть питомаца и на науке коѳ слушаю, како бы само оне заєдно сместно, кои ће се найболѣ између себе слагати моћи.

IV. Онъ настоява о томъ, да питомци све, што имъ заведеніе даѳ, точно и уредно добыяю. Квите питомаца подписуе и надзиратель.

V. У случаю болести коега питомца дужанъ є надзиратель одма се постарати, да болесникъ нужну лекарску помоћь и послугу добыѳ. Лекарске рецепте ради веће вероятности подписуе и надзиратель.

VI. Надзиратель є дужанъ о томе настоявати, да питомци све поздине точке оны правила, коя су за ньи прописана, у свему точно и савестно испуняваю. Онъ подноси Матици Српской при концу сваког а месеца, а у изваредныхъ случаевима и прећe редовно извѣстіе о томе, а имено:

1) Да ли питомци своимъ црквенимъ и школскимъ дужностима подпуно одговараю?

2) Како се питомци у заведенію самомъ владаю? Да ли се између себе братски слажу? Да ли на време устаю и кући долазу? Да ли є кои изъ заведенія, и на колико време одсуствовао? Єсу ли имъ собе и све ствари у изискиваномъ реду?

Ради овога є нужно, да надзиратель свакій данъ баръ по єданпутъ у неопределѣно време све собе обиђе, и о свему самъ лично увери се.

3) Да ли питомацъ кои кондицію какву има? Кодъ кога? Колико часова на данъ дає? Колико му се за то плаћа?

4) Да ли є свакій питомацъ са свима потребама снабдѣвенъ? Где има препитаніе, ручакъ и вечеру, плаћа ли за то и колико? Како стои съ оделомъ, обућомъ, спаваћимъ альинама, рублѣмъ? Ко га пере и по што? Колико има кои дуга, и коме дугує? Трпи ли ко у чему годъ какву оскудицу? Є ли ова оскудица слѣдство сиромаштва или лакомыслія? Нарочито є обвезанъ на то пазити, да питомци излишне дугове не праве; и што годъ у овомъ обзиру примѣти или дочує, да одма друштву саобшти. Питомцима новаца ни подъ кои начинъ напредъ да не издае.

5) Да ли кои питомацъ у театаръ одлази? Са знанѣмъ нѣговимъ, или не? Колико пута є быо?

VII. Найпосле надзиратель треба непрестано да има на уму, да є онъ другій отацъ поверены себи питомаца, да онъ изабране рода сынове, надежду рода предъ собомъ има, о коих телесномъ и духовномъ добру старати се за найсветію дужность свою поштовати мора. Поступанѣ съ ньима треба да є отачаско, благо и озбильно, єднако удалѣно и одъ строго званичне ладноће, и равнодушности, коя се са светимъ позывомъ нѣговимъ не слаже, и одъ претеране поверителности, коя явномъ заведенію не приличи. Свакога питомца има онъ предусретати на онай начинъ, како их ньиови професори предусретаю. Са своимъ любазнимъ и важности пунимъ владанѣмъ треба да се онъ потруди, да задобые не само споляшнѣ поштованѣ, но и право уваженѣ и искрену любавь подчинѣны питомаца свои, єръ ово є єдино условлѣ поредка, безъ коегъ никаква правила ништа не помажу.

Обое се одобрава (съ изузеткомъ точке XXII. правила за питомце) и секретаръ се упућує, да проєктъ свой съ овомъ променомъ првой сѣдници друштва на потврђенѣ поднесе.

13. (62) Изъ узрока тога, што у суседству заведенія лежећій маный Текелінъ домъ (зелена улица бр. 22.) не доноси толико прихода, колико бы се по вредности нѣговой и по трошку, кои се годишнѣ на истый домъ обраћа, очекивати могло, єдногласно є заключено:

Высоку земаљску власть за допуштенѣ молити, да се истый домъ, ако бы се добаръ купацъ нашао, продати и добыенъ новацъ у капиталъ преобратити може.

14. (63) Поч. друштва чланъ г. Александеръ Поповићъ чита предлогъ свой о Лѣтопису, где замерава уреднику, што є онъ у првомъ Лѣтопису безъ знаня и саизволѣня друштва неке промене увео. Тако є, као да бы свашта уклонити тео, што бы на старе Лѣтописе опоминяло, за новый Лѣтопись и саму бою корица променио, досадашню жуту плавет-номъ заменивши; тако є за насловъ књиге ставио: „Србски Лѣтописъ“ место досадашнѣга наслова „Сербскій Лѣтопись“, коє є и правилніе и благозвучніе, будући се у речи „Сербскій“ не нагомилава петъ консонанта, као у речи „Србскій“; тако є найпосле и у правопису изоставио слова „і“ и „ы“; покрай свега тога, што іошъ и садъ постои заключеніе Матице Србске одъ 1-огъ Августа 1842. бр. 101., коимъ є за Лѣтописъ црквенославенскій правописъ опредѣлѣнъ, іошъ и садъ постои конвенція Матице Србске съ блаженопочившимъ Савомъ Текеліомъ одъ 21. Авг. 1838, коіомъ се Матица изрично обвезуе, да ће се црквенославенскогъ правописа држати. — Замерава даљѣ, што се уредникъ у Лѣтопису изразио, да се Матица брижльивимъ старанѣмъ око заоставшегъ заведенія Саве Текеліе, одъ коега она, данашньимъ даномъ никакве више користи не ужива, овоме своме благодѣтелю сасвимъ одужила, и да може слободно напредъ ступати: наводећи противъ тога, да Матица одъ Заведенія Текеліиногъ и садъ іошъ користи неке ужива; еръ є у нѣговомъ дому и она сама смештена. — Исто тако замерава, што є уредникъ у Лѣтопису овоме наредбу србскогъ попечительства просвете, коіомъ се наредбомъ употребляванѣ србскога єзыка и правописа ограничава, критики подвргнуо. У истомъ смыслу є гласило и єдно изъ НСада траюћемъ савстованю приспѣвше, одъ неколико тамошньи чланова подписано писмо.

На ово є уредникъ Лѣтописа представляо у више пута, да му станѣ здравля не допушта, да на поедине точке и єдне и друге тужбе устмено одговори: и за то моли, да му се обадве тужбе ради изясненя, коє ће онъ друштву писмено поднети, предаду, а дотле свакій судъ обустави. Наводи за правданѣ своє ту околность, да є првый подъ нѣговимъ уредништвомъ изишавшій Лѣтописъ и одъ стране читаюће публике и одъ стране литерарне критике одъ досадашньи болѣ прим-

лѣнъ, ков се и съ броемъ распачаны књига (450 наспрамъ досадашньи 250—300) и съ реценсіяма у явнимъ листовима нашимъ посведочава. Подносећи ове листове моли, да се дотичне реценсіе прочитаю и уедно предлаже, ла се Друштво Србске Словесности у Београду, као единый у књижевнимъ стварима поузданый ауторитетъ, за своє мнѣніе о новомъ Лѣтопису запыта.

Будући да Друштво Матице Србске ние радо овоме предмету значай књижевне полеміе дати, но цѣлу стварь у миру и любави окончати жели: зато не пристае на предлогъ уредника Лѣтописа, да му се тужба г. Поповића и НСадски чланова на изасніѣнѣ ладе, и да се Друштво Србске Словесности за мнѣніе упыта, као ни на то, да се повольне о Лѣтопису реценсіе явно прочитаю; но на предлогъ друштва члана г. Іоанна Трифоновића єдногласно заключуе: да се у Лѣтопису старый досадашный правописъ задржи, и да се садржай свакога Лѣтописа пре печатаня предсѣдателю Друштва саобшти.

15. (64) Затимъ с већиномъ гласова за предсѣдателя Матице Србске на ново изабранъ досадашный нѣнъ предсѣдатель г. Павао Коиѣъ.

16. (65) Будући су све у програму скупштине наведене точке поєдинце претресене, за то се Главна Скупштина разлази.

ДЕВЕТА ОДЬОРНА СѢДНИЦА 18. НОВЕМБРА 1858.

I. Предмети књижевни.

66. Г. Александеръ Андрићъ уредникъ Световида нуди Матици на продаю свою типографію, коя га 3000 ф. ср. стои, одпуштаюћи одъ ове цене 5%; исто тако нуди іой на одкупъ и своє право издаванѣ Световида, и то на тай начинъ, да му Матица 694 ф. ср. у готовомъ новцу плати, а 1806 ф. ср. да прими на себе као пасивный дугъ, кои бы за г. Андрића платити имала, па да онда положена до сада за Световидъ кауція (2500 ф. ср.) съ обвезателствомъ далѣгъ доплаћиваня Матици остане, а г. Андрићъ, — почемъ уговоръ съ два пуномоћника Матичина склопи, да изради преселѣнѣ новина и типографіе у Пешту. Ако пакъ Матица на ово пристати не бы могла, онда предлаже, да се онъ (г. Андрићъ) съ новинама и типографіомъ у Пешту пресели, у зданіе института Текелиногъ, и да типографія остане и далѣ собственость нѣгова, а

Световидъ да уступи Матици у „сопритяжаніе“ тако, да Матица нѣму као уреднику Световида 1200 ф. ср. на г-дину и за свакій брой Световида по 18 ф. ср. као типографу плаћа, осимъ тога за артію, марке и експедицію постара се, а савъ одъ новина приходъ њой да припадне. — Предметъ овай не може се у одборной сѣдници рѣшити, и за то се на идућу главну скупштину одлаже, а гг. Александеръ Поповићъ чланъ и І. Ђорђевићъ секретаръ друштва упућую се, да своє о истомъ предмету мнѣніе идућой главной скупштини писмено поднесу.

67. Протоколи сѣднице одъ 13. Августа т. г. шилю се развијени натрагъ.

68. Протоколи сѣднице одъ 18. Августа т. г. шилю се натрагъ, и иште се преписъ Чокарићевогъ тестамента.

69. Царско руско посланство у Бечу шилѣ 1 екс. дѣла: „Записки Одесскаго общества исторій и древностей IV. 1.“

70. Секретаръ друштва подноси извѣстіе о набављѣнимъ за библіотеку матичину књигама. Уѣдно явля, да Лѣтописи и друге трошкомъ Матице Српске издаване књиге осимъ Друштва Српске Словесности никоме другоме друштву шиљане биле нису, и за то предлаже, да се Лѣтописи одсада уредно шилю Матици Илирской, Чешкой, Моравской, Галичкой и Лужичкосрбской, овдашньой мађарской академіи и друштвама историјскимъ у Загребу, Градцу, Цеповцу и Љубљани. — Прима се и дѣловодству се налаже, да овима друштвама све Лѣтописе одъ 1850. године пошлѣ, и у напредакъ редовно шалѣ.

71. Дѣловодитель полаже одъ проданы књига и скупљене вересіе 200 ф. ср.

72. Рѣшено є искати допуштенѣ за држанѣ одборны сѣдница за идућу 1859. годину.

II. Предмети института.

141. Єданъ купацъ шилѣ писменый офертъ за виноградъ у Галши. — Будући є офертъ маленъ, за то се друштво у продаю винограда упустити не може.

142. Предметъ парничный.

143. Арадскій фискалъ г. Петаръ Петровићъ шилѣ рачуне одъ 1. Јулія до 30. Септ. 1858. — Упутити на комисію.

144. Ц. и кр. намѣстништво одобрава лекару института Текелијногъ награду за прошлу 1857. годину.

145. Надзиратель явля, да су питомци Іовановићеви: Ђорђе Окановић и Григорів Трпковъ заоставше испыте съ добримъ успѣхомъ положили.

146. Секретаръ явля, да ће молованѣ таблица за зданіе института 20 ф. ср. износити.

147. Машинисти за оправлѣна два дымника, коя су се пушила, наређує се исплата уговорене суме одъ 70 ф. ср.

148. Секретаръ подноси на чисто преписана правила за питомце Текелiине, коя су у главной скупштини одобрена.

149. Новоизбраный контролоръ явля, да є кауціоный инструментъ кодъ дотичногъ суда интабулирати дао.

150. Касиръ явля, да є примлѣный одъ еднога бывшегъ дужника капиталъ одъ 4000 фор. ср. у будимску штедіоницу положио.

ДЕСЕТА ОДБОРНА СѢДНИЦА 8. ДЕЦЕМБРА 1858.

I. Предмети књижевни.

73. Протоколи сѣднице 17. Юлія долазе безъ приметбе натрагъ.

74. Секретаръ подноси на одобренѣ слѣдећа правила, коя є у погледу цѣлисходнієгъ начина, коимъ бы се продая књига матичины устроити могла, у смыслу одлуке главне скупштине (27. Окт. 1858. бр. 8. (57/I) израдио:

ПРАВИЛА

за продаю књига Матице Српске по спуштеной цени.

1. У овогодишньой главной скупштини Матице Српске заключено спуштанѣ цене непроданы књига починѣ съ 1. Јануаромъ 1859. До овога дана продаю се књиге матичине по старой цени, а одъ спомснутога рока продаваће се по цени, у одобреномъ ценику изложеной.

2. Комисія, састоєћа се изъ єдногъ члана, далѣ изъ секретара, манипуланта и контролора друштва начиниће списакъ свію непроданы Лѣтописа и други Матицомъ изданы књига, коє се у магазину налазе.

3. Кодъ књига, коє нису Лѣтописи, треба да се нова цена на свакомъ ексемплару словима испише.

4. Кодъ Лѣтописа пакъ, пре него бы се ово учинило,

нужно є да се на класе поделе, а то ће се најлакше учинити овако:

I.) Лѣтописи одъ године 1826. до 1834. поделиће се на слѣдуюћій начинъ:

а) Одъ сваке свеске одабраће се 20 екс., или ако нема пуны 20, а оно колико има. Ова гомила чини прву класу; цена є свакомъ ексемплару безъ разлике педесетъ новы крайцара, и ову цену треба на свакомъ ексемплару словима исписати.

б) За тимъ се одберу одъ сваке свеске по 80 ком., ако има. Ова гомила чини другу класу; цена є тридесетъ новчића.

в) Далѣ се одберу одъ сваке свеске по 100 ком. Ово є трећа класа; цена є петнаестъ новчића.

г) Што іошъ преко овога претече, ма колико было, чини четврту класу; цена єдномъ ексемплару, было везанъ или невезанъ, износи десетъ новчића.

II.) Лѣтописи одъ године 1837. до 1848. поделиће се на истый начинъ. Цена єдпога ексемплара:

а) изъ прве класе чини педесетъ новчића,
б) изъ друге „ „ тридесетъ „
в) изъ треће „ „ двадесетъ „
г) изъ четврте „ „ петнаестъ „

III.) Лѣтописи одъ 1850 до 1857. деле се само на две класе.

а) у прву класу долазе првы 100. екс. Цена є педесетъ новчића.

б) у другу класу долази, што преко 100 екс. претече. Цена четрдесетъ новчића.

5. Свима Лѣтописима, кои су или у комисіи, или на вересіи, остає безъ разлике стара цена.

6. Лѣтописи, кое комисіонари матичини непродате натрагъ пошлю, долазе свагда у последню класу; н. пр. има у магазину одъ Лѣтописа за 1854. кнь. IV. у првой класи 20 ком., у другой 80 ком., у трећой 92, а у четвртой ни єданъ комадъ; а садъ нека кои комисіонаръ врати непродапы 14 комада, одъ овы се уводе у трећу класу 8 ком., кое са оны 92 ком. износи 100 ком., а осталы 6 ком. сачињаваће четврту класу.

7. Са свима безъ разлике комисіонарима досадашньимъ има се рачунъ заключити съ концемъ текуће године, и дѣловодитель да яви найдалѣ до последнѣгъ Марта 1859., како

друштво ово са свакимъ поединимъ комисіонаромъ стои, има ли шта одъ њега потраживати, или не?

8. Починюћи одъ 1. Јануара 1859. неће се књиге матичине никоме више на вересію давати, изузимаюћи само два главна комисіонара друштва, гг. Карла Хинца књижара у Новоме Саду и Велимира Валожића у Београду; но и съ овомъ двоицомъ почиће се рачунъ изнова.

9. Друштво ће давати своје књиге и другима у комисію, али само за готове новце, кои се кодъ дѣловодства положити имаю пре, него што књиге на њи одправљене буду. Ако сума наручены књига 5 фор. аустр. вр. прелази, онда се купцу могу одпустити 10%; само є у овомъ случаю нужна контраквита одъ стране купца за легитимацію дѣловодителѣву.

10. Пренумеранти ће се одсадъ обраћати или на главне комисіонаре матичине, или на њиове подручне комисіонаре; а на дѣловодство Матице само онда, кадъ готовъ новацъ пошлю. И њима ће се одпустити 10%, ако сума пренумерацiе изнесе 5 ф. аустр. вр. или више.

11. Одъ Лѣтописа продаваће се найпре они изъ четврте класе, и кадъ ови сви проћу, онда редомъ изъ треће, друге и прве класе.

12. Ни дѣловодитель, ни главни комисіонари, ни њиови подручни, не смеду Лѣтописъ скуплѣ продавати, него што є у одобреномъ новомъ ценику назначено.

13. Дѣловодитель є дужанъ Лѣтописе у таковой евиденцiи држати, да се у свако доба видити може, колико є распродано, и коя є класа на реду. Што годъ одъ Лѣтописа или одъ други књига Хинцу или Валожићу послао ниє, то се сматра као да є за готовъ новацъ продато.

14. Сваке године са свршеткомъ месеца Јунія и Децембра начиниће дѣловодитель инвентаръ одъ заоставши непроданы књига, и заключиће рачуне са обадва комисіонара.

15. О повцима, кои одъ стары дужника и комисіонара, као и одъ Хинца и Валожића за књиге до 1. Јануара 1859. узимане доћу, водиће дѣловодитель обашка рачунъ. — Исто тако дужанъ є поименце назначити све оне књиге, кое бы после свршеногъ инвентара, (точка 2.) одъ ма коегъ комисіонара или ма съ кое стране овамо натрагъ послате биле.

16. Будући ће на овай начинъ манипулацiя съ књигама у великой мери олакшана быти; за то ће дѣловодитель приликомъ предаваня полгодишньи рачуна приложити:

а) инвентаръ непроданы књига одъ прећашњегъ семестра;

б) инвентаръ садашњегъ станя непроданы књига.

в) списакъ књига, коє є дѣловодство за готове новце продало, наводећи поименце, колико є ексемплара одъ сваке књиге продано?

г) заключеніе рачуна са Хинцомъ и Валожићемъ, изъ коегъ ће се видити, шта є њима у прошломъ семестру у комисію послано, єсу ли шта дужни остали, и колико и каковы књига имаю на новъ рачунъ пренесены?

д) списакъ књига, коє є Матица на поклонъ послала.

17. Ако се изъ дѣловодителѣвогъ рачуна види, да списакъ књига подъ б) в) г) и д) у суми толико износи, колико списакъ подъ а), онда є знакъ, да є рачунъ добро вођенъ, и дѣловодителю се може „absolutorium“ издати.

Поєдине точке узеће се іошъ накнадно у претресъ, а за чланове ове комисіє, коя бы по точки 2. инвентаръ књига матичины зготовити имала, одређую се гг. І. Трифоновићъ, А. Поповићъ, І. Вишня, І. Ђорђевићъ и Суббота Младеновићъ.

75. Поднесена интабулація кауціоногъ писма контролоровогъ дає се средоточномъ фискалу г. І. Вишњи на развиђенѣ.

II. Предмети института.

151. Ц. и кр. намѣстништво враћа развиђене рачуне фонда Іовановићевогъ за годину 1857.

152. Зидару за довршенъ посао при оправляню зданія институтскогъ одређую се à conto 300 ф. ср.

153. Ц. и кр. срескомъ суду бечкомъ услѣдъ позыва шилѣ се у препису рѣшеніе ц. и кр. будимскогъ намѣстништва у предмету тестамента Христине Трифунчеве. (види бр. 60/II)

154. У обзиру новоизбраногъ питомца Іована Туромана шилю се ц. и кр. намѣстништву нужна изяснѣня.

155. Пуномоћникъ арадскій г. дръ І. Крестићъ шилѣ рачуне арадски реалитета за год. 185⅞. — На комисію упутити.

156. Рѣшено подъ 28/II. т. г.

157. Види бр. 75/І. т. г.

158. Односи се на капиталъ у заямъ искань.

X.

Некрологія.

1856. 15. Децембра преминуо є у Ср. Карловцима Димитріє Петровићъ, бывшій професоръ натуралне историє на тамошньой гимнасіи, у 28. години свога живота. Покойникъ се родио у Новомъ Саду, а учио се у Новомъ Саду, Пешти, Пожуну и Зл. Прагу, одкуда є године 1852. за професора у Карловце дошао. Быо є врло дѣлателанъ и у школи, и изванъ школе на полю литературе. — Одъ њега имамо „Златијјство“ (1851), србскій преводъ „Кральодворскогъ Рукописа“, и прву свеску „Польодѣлства“, преводъ дѣла бар. Бабова. Осимъ тога радио є год. 1849. кодъ уреднишства „Напредка“ и „Позорника“, а касніе є изъ Зл. Прага прилѣжно дописивао у „Србске Новине.“ — Одъ Августа 1855. издавао є крозъ неко време економійскій листъ „Ратар.“ — У рукопису му є остала „Граматика србскогъ єзыка за Чехе“ и остале свеске одъ Бабовлѣвогъ „Польодѣлства“, такође и матеріялъ за економійскій календаръ, кои є за 1857. издати мыслио. — Знао є чешки врло добро, и Чехе є особито любио и поштовао. Быо є любимацъ славнога Јунгмана, чію є кћеръ год. 1853. за супругу узео. Онъ є быо одъ Србаля првый (и досадъ єдиный), школскомъ комисіомъ редовно испы-

таный гимпасійскій професоръ. Био є слабогъ телесногъ састава, нѣжанъ, пунъ чувства, пунъ поштеня и любави къ наукама и своме народу. У нѣму є и школа и литература наша много изгубила. Früher Tod ist früher Tugend Lohn!

1857. месеца Марта умръо є у Новомъ Саду Несторъ Исаковићъ професоръ тамошнѣ гимнасіє у 51. години живота. Покойникъ се родио у НСаду, и био є професоръ одъ 1833. године. Осимъ некои маньи саставака нѣговы, кои су у Србскомъ Народномъ Листу и другимъ повременимъ дѣлама печатани, превео є онъ четири свеске дѣла „Иляду и єдна ноћь“ и приповетку „Елисавета, сибирска дѣвойка.“

1858. месеца Августа умръо є у Саксонской (на путу у Варшаву) Димитріє Милаковићъ, кавалеръ рускогъ реда Св. Владимира, бывшій за 20 година секретаромъ покойнога црногорскогъ владике Петра II. Онъ є уређивао алманакъ црногорскій „Грлицу“ за петъ година; издао є „Граматику Србску за основне школе“, „Исторію Црне Горе“, и оставио є у рукопису „Србску Синтаксу“, на коіой є двадесетъ година радио. И у нѣму изгубисмо єднога одъ врстніи поборника народне кньижевности.

1858. месеца Августа преминуо є у Баи Богобой Атанацковићъ у 32. години живота свога. После пашега заслужногъ старине Милована Видаковића и нѣговы не съ толикимъ успѣхомъ дѣлавши епигона быо є Богобой Атанацковићъ првый, кои є застарелой романтичной литератури нашой новый покретъ и животъ дао. Іошъ 1845. появио се покойникъ съ єдномъ збыркомъ оригиналны новела, коє є подъ насловомъ „Даракъ Србкиньи“ издао, за коіомъ є идуће године друга свеска слѣдовала. Бурне

дане прошавшегъ покрета провео є покойникъ путујући по Италіи, Швайцарской, Немачкой, Француской и Енглеской. Вративъ се дома, изда онъ год. 1851—1852. романъ „Два идола“ у две свеске, и друге манѣ новеле у додатку Јужне Пчеле и Београдскомъ календару. Почео є издавати „књигу за добре цјели“, одъ коє є само прва свеска изишла. Начинъ писаня био му є лакъ, умилятъ, нѣжанъ; вѣрный одпечатакъ изображеногъ духа и племенитогъ срца. — Био є и као адвокатъ на гласу. Єдномъ ријечи одликовао се свима опима својствама, коя човека у животу люблѣнимъ и поштованимъ, а после смрти незаборављѣнимъ чине. Съ њиме су намъ многе лепе надежде сарањене.

XI.

Смѣсице.

Часописи на польскомъ єзику.

1. „Czas.“ У Кракову свакій данъ по табакъ са месечнимъ прилогомъ „Dodatek“ одъ 10—15 таб. Уредникъ А. Клобуковскій. Цена 35 ф. ср. — 2) „Tygodnik polniczo-premysłowy Krakowski.“ Издаѳ га господарско друштво. Цена 6 ф. ср. — 3) „Gazeta lwowska“, свакій данъ на по табака у Лавову съ прилозима. „Dodatek tygodniowy“ и „Rozmaitości.“ Уредникъ Сартини. Цена 18 ф. ср. — 4) „Przegląd polityczny powszechny“ двапута на неделю у Лавову. Уредникъ Ступницкій. Цена 8 ф. ср. — 5) „Dziennik literacki“ трипута на неделю у Лавову. Уредникъ В. Манјецки. Цена 10 ф. ср. — 6) „Przyjaciel domowy“ у Лавову сваке неделѣ єданпутъ на по табака. Уредникъ Х. Ступницкій. Цена 4 ф. ср. — 7) „Gwiazdka cieszynska“ сваке неделье по єданпутъ на по табака у Тѣшину. Уредникъ Stalmach. Цена 4 ф. 40 кр. ср.

Часописи на русинскомъ єзику.

1) „Вѣстникъ“ са два прилога двапута на неделю у Бечу. Уредникъ В. Зборовскій. Цена 4 ф. ср. — 2) „Церковная Газета“ у Будиму, трипута у месецу. Уредникъ І. Раковскій. Цена 6 ф. ср.

Часописи на мађарскомъ єзику.

А) Политичне Новине: 1) Budapesti Hirlap (Будимско-Пештанске Новине), званичный листъ. — 2)

Magyar Sajtó (Мађарска Преса). — 3) Magyar Néplap (Мађарскій Народный Листъ). — 4) Pesti Napló (Пештанскій Дневникъ). — 5) Politikai Ujdonságok (Политичне Новости). — 6) Magyar Futár (Мађарскій Скоротеча). 7) Kolozsvári Közlöny (Колошварскій Саобштитель). Одъ 1—5. излазе у Пешти, а 6. и 7. у Колошвару (Klausenburg). — Б) Белетристични листови: 8) Hölgyfutár (Скоротеча за даме). — 9) Divatcsarnok (Modehalle). — 10) Növilág (Женскій Свѣтъ).—11) Napkelet (Истокъ). — 12) Szépirodalmi Közlöny (Белетристичный Саобштитель).—13) Nefelejcs (Vergissmeinnicht). — 14. Üstökös (Репата звезда).—В) Црквени и школски листови: 15) Religio, кат. цркв. листъ. — 16) Protestans egyházi s iskolai lap (Протестантскій црквеный и школскій листъ).—17) Katolikus néplap (Католичке Новине за народъ). — 18) Tanodai lapok (Школски Листови). — Г) За поєдине струке: 19) Orvosi Hetilap (Лекарскій недельный листъ).—20) Törvénykezési lapok (Судейски листови). — 21) Törvénykezési Csarnok (Gerichtshalle). — 22) Gazdászati Lapok (Господарски листови). — 23) Falusi Gazda (Сеоскій економъ). — 24) Vadász- és Versenylap (Ловачкій листъ). — 25) Borászati lapok (Листови за винодѣлство). — 26) Kertészeti lapok (Листови за баштованство). — Д) Смешаногъ садржая листови: 27) Vasárnapi Ujság (Недельне Новине). — 28) Szegedi Hiradó (Сегединскій вѣстникъ). — 29) Györi Közlöny (Ђурскій Саобштитель). — 30) Delejtű (Магнетска Игла) у Темишвару. — 31) Aradi Hiradó (Арадскій Вѣстникъ). — 32) Két garasos Újság (Новине за два гроша).—33) Hirmondó (Гласоноша). — 34) Debreczeni Értesitö (Дебрецинскій Извѣститель). — 35) Miskolczi Értesitö (Мишколчкій Извѣститель). — 36) Kalauz (Путовоћа). — Ђ) Повремена дѣла: 37) Budapesti Szem-

le (Pesth-Ofner Revue). —38) Hazánk (Отачаство). — 39) Új Magyar Muzeum (Новый Мађарскій Музей). — 40) Academiai Értesitö (Академ. Извѣститель). — 41) Magyar Nyelvészet (Мађ. Єзыкословлѣ). — 42) Családi lap (Листъ за фамилію). — 43) Sárospataki füzetek (Шарошпатачке свеске). — 44) Marosvásárhelyi füzetek (Марошвашархељске свеске). — Сви листови, кодъ кои не стои друго мѣсто назначено изилазе у Пешти.

Милица Ванда. Пре неколико дана (Дец. 1858) умрла є у Бечу госпођица Милица Ванда, коя є са своє раднѣ лепо име себи стекла у књижевномъ свету. Родила се 26. Октобера 1813 у Лавову, и после смрти оца свога 1836 дође у Бечъ, где се све до смрти своє бавила. Како є непрекидно боловала и како іой лекари не могоше помоћи, то се породи у њой жеља да учи медицину. У той науци тако є напредовала, да є на скоро подъ именомъ д-ра Розе и сама лечила. За сада су іой текъ песме и новеле штампане, а неколико драма, коє є у рукопису оставила, издаће се за кои данъ.

Инв. бр. 37132

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
Фпсхп 4
1858/98.1

Добыти се може за 50 новчића у Пешти кодъ манипуланта Матице Српске Субботе Младеновића, у кући Зав. Текелинногъ (Grünbaumgasse Nr. 23); у Новоме Саду кодъ главнога комисіонара Матице Српске Карла Хинца (главна улица, бр. 31. 32),